

MINISTERSTWO FUNDUSZY I POLITYKI REGIONALNEJ

Sprawozdanie z realizacji
rządowego Programu
Dostępność Plus+ 2018 – 2025
według stanu na 31 grudnia 2021 r.

Kwiecień 2022 r.

Opracowanie:

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>

Departament Europejskiego Funduszu Społecznego

tel. 22 273 80 50

fax. 22 273 89 08

e-mail: dostepnosc.plus@mfipr.gov.pl

SPIS TREŚCI

1. WYKAZ SKRÓTÓW	5
2. WSTĘP	6
3. GŁÓWNE DZIAŁANIA PROGRAMU W ROKU 2021	8
4. STAN REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW PROGRAMU	
DOSTĘPNOŚĆ PLUS.....	11
ARCHITEKTURA.....	11
Działanie 1. Budynki bez barier.....	11
Działanie 2. 100 gmin bez barier.....	13
Działanie 3. Służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność	14
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	16
TRANSPORT	20
Działanie 4. Dostępny transport kolejowy	20
Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich.....	23
Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy	24
Działanie 7. Szkolenia dla pracowników sektora transportu.....	26
Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna	27
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	28
EDUKACJA	35
Działanie 9. 200 szkół bez barier	35
Działanie 10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.....	35
Działanie 11. Wsparcie edukacji włączającej	36
Działanie 12. Studia bez barier	38
Działanie 13. Dostępność w programach kształcenia	40
Działanie 14. Kadry dla edukacji włączającej.....	40
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	42
SŁUŻBA ZDROWIA.....	46
Działanie 15. 100 placówek służby zdrowia bez barier	46
Działanie 16. Dostępne usługi medyczne	46
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	48
CYFRYZACJA	50
Działanie 17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne	50
Działanie 18. Dostępne treści multimedialne	53
Działanie 19. Przyjazny urząd	56
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	58

USŁUGI.....	62
Działanie 20. Dostępne usługi powszechne, e-commerce	62
Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich	63
Działanie 22. Mobilność	63
Działanie 23. Dostępne usługi społeczne.....	64
Działanie 24. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej	70
Działanie 25. Kultura bez barier	72
Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier	79
Działanie 27. Praca w administracji.....	84
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	85
KONKURENCYJNOŚĆ	93
Działanie 28. Program badań nad dostępnością.....	93
Działanie 29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności.....	93
Działanie 30. Dobry pomysł	94
Działanie 31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego.....	95
Działanie 32. Targi dostępności	96
Działanie 33. Marka „Dostępność”	96
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	97
KOORDYNACJA	102
Działanie 34. Polski Access Board	102
Działanie 35. Prawo dla dostępności	103
Działanie 36. Polskie Standardy Dostępności	106
Działanie 37. Procedury bez barier	106
Działanie 38. Współpraca na rzecz dostępności.....	108
Działanie 39. Zamówienia publiczne i inwestycje.....	109
Działanie 40. Certyfikacja na rzecz dostępności	111
Działanie 41. Monitoring polityk publicznych	111
Działanie 42. Potencjał organizacji pozarządowych.....	113
Działanie 43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności	114
Działanie 44. Społeczna świadomość dostępności	116
Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru	121
5. KWESTIE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS	135

1. WYKAZ SKRÓTÓW

ASPE - Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego
EAA – ang. *European Accessibility Act*, Europejski Akt o Dostępności - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019, str. 70)
FD – Fundusz Dostępności
FKRF – Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
FS – Fundusz Solidarnościowy
GUS – Główny Urząd Statystyczny
JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego
KPRM – Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
MEiN - Ministerstwo Edukacji i Nauki
MFiPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MI – Ministerstwo Infrastruktury
MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MRiPS – Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MRiT – Ministerstwo Rozwoju i Technologii
MSiT – Ministerstwo Sportu i Turystyki
MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MŚP – Sektor małych i średnich przedsiębiorstw
MZ – Ministerstwo Zdrowia
NCBiR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NGO – organizacje pozarządowe
PARP – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PISF – Polski Instytut Sztuki Filmowej
PJM – Polski Język Migowy
PO IR – Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO IŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
POZ – Podstawowa Opieka Zdrowotna
PRM – *Persons with Reduced Mobility* – Osoby z ograniczoną możliwością poruszania się
PWD - Plan Wdrażania Działań
PZG – Polski Związek Głuchych
RPO – Regionalne Programy Operacyjne
UDC – ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848, z późn. zm.)
UTK – Urząd Transportu Kolejowego
UZD – ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062, z późn. zm.)
UZP – Urząd Zamówień Publicznych
WCAG – Web Content Accessibility Guidelines
WTZ – Warsztaty terapii zajęciowej

2. WSTĘP

Rok 2021 r. to moment, w którym w Programie Dostępność Plus 2018-2025 (zwanego dalej „Programem”) sfinalizowano dwa ważne procesy, podsumowujące jego dotychczasowe działania oraz sposób zarządzania. Mowa tu zarówno o audycie wewnętrznym, dotyczącym działań jednostki odpowiedzialnej za koordynację Programu jako całości jak i o ewaluacji zewnętrznej Programu.

Wyniki obu procesów rzutują na kształt tegorocznego sprawozdania. W ich efekcie zostało ono zmodyfikowane w zakresie formy prezentacji danych dotyczących postępu poszczególnych Działań, tak by w większym stopniu odzwierciedlało ocenę stopnia wdrażania oraz ryzyka identyfikowanego przez koordynatorów poszczególnych Działań. Dlatego też pod każdym z obszarów umieszczono tabele prezentujące te informacje. Dzięki nim łatwiejsze powinno być zobrazowanie postępu realizacji każdego z Działań w kontekście jego wartości docelowych przyjętych w Programie. Wierzmy, że nowa forma sprawozdania będzie nie tylko bardziej czytelna, ale też będzie stanowić lepszy materiał do krytycznej analizy porównawczej po stronie poszczególnych instytucji zaangażowanych we wdrażanie założeń Programu.

Przystępując do lektury bieżącego sprawozdania należy zauważyć, że w 2021 r. podobnie jak w roku 2020, Program był realizowany w realiach niestabilnej sytuacji związanej z pandemią COVID –19. Nadal więc ograniczenia sanitarno-epidemiologiczne, a także braki kadrowe wynikające z absencji chorobowych w pewnej mierze generowały trudności w terminowej realizacji niektórych Działań Programu. Niemniej jednak, doświadczenie i rozwiązania wypracowane w pierwszej fazie pandemii pozwoliły w zdecydowanej większości zrealizować założenia określone w Planach Wdrażania Działań (PWD) Programu na 2021 rok.

Trzeba przy tym pokreślić, że 2021 r. był rokiem, w którym większość projektów rozpoczętych w latach minionych przynosiła dostrzegalne efekty. Postęp i wieloaspektowość działań prowadzonych w Programie zostały zobrazowane na infografice udostępnionej na stronie Programu ([Projekty programu Dostępność Plus](#)). Dodatkowo, nowy system monitorowania działań Programu przyniósł - przynajmniej w niektórych przypadkach - efekty w postaci bardziej dokładnych danych nt. wydatków ponoszonych w poszczególnych inicjatywach. Chociaż w 2021 r. liczba nowych przedsięwzięć służących dostępności była mniejsza niż w pierwszych latach wdrażania Programu, progres w działaniach już wdrażanych oraz nowe uzyskane dane (głównie dla obszaru transportu i usług) przyniosły znaczny skok w poziomie środków, które można określić jako przeznaczone na poprawę dostępności. Należy przy tym wyjaśnić, że w odniesieniu do niektórych inwestycji z ww. obszarów konieczne było przyjęcie pewnych założeń w celu uzyskania bardziej obiektywnej kalkulacji kosztów związanych z dostępnością. Reguły te opisano w części 5 Sprawozdania.

Trzeba także odnotować, że pewna część działań wskazanych w PWD jako nowe lub zaplanowanych już po przekazaniu PWD rozpoczęła się w drugiej części roku, a nawet w jego końcowych miesiącach. Te inicjatywy będą więc w sprawozdaniu zasygnalizowane jako zainaugurowane, jednak ich efektów należy spodziewać się dopiero w kolejnych latach.

W obszarze zmian prawnych i opracowania długofalowych strategii związanych z poprawą funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami rok 2021 r. należy uznać za bardzo owocny. Przyjęto m.in. uchwałę nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* ([M. P. , poz. 218](#)¹, zwaną dalej „Strategią na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030” lub „SON”), a do konsultacji skierowano projekty *ustawy o ekonomii społecznej* oraz *ustawy o dostępności niektórych produktów i usług* wdrażającej EAA Rozpoczęto także prace, których celem jest opracowanie założeń ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, która ma zreformować dotychczasowy sposób wsparcia tych osób.

Rok 2021 r. był także kolejnym i jednocześnie ostatnim rokiem uruchamiania przepisów *ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* ([Dz. U. z 2020 r. poz. 1062](#)², zwanej dalej „ustawą o zapewnianiu dostępności” lub „UZD”) dotyczących kluczowych narzędzi i procesów pozwalających na szersze wdrażanie wymagań związanych z dostępnością zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. Wchodzące w życie w 2021 r. przepisy UZD dały podstawę do pierwszego w Polsce procesu raportowania stanu zapewniania dostępności przez podmioty publiczne i ogłoszenia naboru podmiotów, które będą mogły audytować i wydawać certyfikaty dostępności, a także zobowiązania podmiotów niepublicznych do realizacji zadań zleczanych przez podmioty publiczne w sposób dostępny. Jednocześnie szczególnie istotnym elementem UZD uruchomionym w 2021 r. była procedura skargowa, pozwalająca na egzekwowanie od podmiotów publicznych minimalnych wymagań w zakresie dostępności.

Opisane elementy nowego prawa wymagały wielu czynności związanych z przygotowaniem stojących za nimi procesów oraz aktywnych działań informacyjnych i edukacyjnych. Dlatego, podobnie jak w minionych latach, działania z obszaru koordynacji Programu należy uznać za intensywne.

W sprawozdaniu zawarty został opis postępu wszystkich 44 działań Programu w 2021 r.

¹ Link: <https://monitorpolski.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218>

² Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/1062>

3. GŁÓWNE DZIAŁANIA PROGRAMU W ROKU 2021

W 2021 r. uruchomiono nowe projekty, konkursy i inicjatywy w większości obszarów Programu. Szacuje się, że do końca 2021 r. na realizację celów Programu (w różnego typu trwających inicjatywach i inwestycjach publicznych) wydatkowanych zostało od początku jego realizacji ok. 12,9 mld zł.

Do głównych działań, które realizowano w 2021 r. należały m.in.:

- kontynuacja licznych projektów i konkursów dedykowanych poprawie dostępności, finansowanych z Funduszy Europejskich (Przestrzeń dostępnej szkoły, Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego - zasoby, szkolenia, walidatory, Uczelnia Dostępna, Dostępność Plus dla zdrowia, Door-to-door, aPSYstent itp.), a także rozpoczęto nowe inicjatywy w tym obszarze (np. Dostępny samorząd – granty, Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej);
- rozwój Funduszu Dostępności - 73 złożone wnioski o udzielenie pożyczki na likwidację barier architektonicznych w budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego i użyteczności publicznej oraz 65 udzielonych pożyczek;
- pierwsze ogólnopolskie badanie dostępności podmiotów publicznych i przygotowanie „Raportu o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmioty publiczne w Polsce według stanu na 1 stycznia 2021 r.”;
- prace legislacyjne i wejście w życie rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności ([Dz. U. z 2020 r., poz. 412³](#)) oraz rozpoczęcie naboru tych podmiotów;
- kontynuacja prac Rady Dostępności - organu doradczego ministra ds. rozwoju regionalnego w zakresie horyzontalnej koordynacji dostępności; rozszerzenie Partnerstwa na rzecz Dostępności jako zobowiązania do realizacji celów Programu o prawie 30 nowych podmiotów (obecnie jest już 231 podmiotów);
- prace nad dokumentami ustalającymi nowe ramy strategiczne wsparcia osób z niepełnosprawnościami (OzN) z uwzględnieniem dostępności m.in. rozpoczęcie prac nad projektami ustawy wdrażającej EEA, *ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami* i *ustawy o ekonomii społecznej* (numer z wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów: UD 185);
- sporządzenie licznych materiałów i opracowań dotyczących dostępności, w tym Poradnika dla sektora kultury w zakresie zapewniania dostępności, Poradnika dostępności dla samorządów, Ekspertyzy w zakresie transportu publicznego - dla autobusów trolejbusów oraz tramwajów;

³ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/412>

- przeprowadzenie licznych działań edukacyjnych, wspierających wdrażanie UZD, w tym wsparcie szkoleniowe i doradcze koordynatorów dostępności, opracowania merytoryczne, szkolenia, webinaria, spotkania on-line poświęcone tematyce dostępności.

ARCHITEKTURA

- rozwój Funduszu Dostępności który finansuje poprawę dostępności budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego i użyteczności publicznej
- uruchomiony Ośrodek Wsparcia Dostępności Architektonicznej
- prace nad nowymi warunkami technicznymi dla budynków (uwzględniające dostępność)

TRANSPORT

- zakupy nowego taboru dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych
- szkolenia dla sektora transportu z zakresu praktycznego stosowania zasad dostępności
- transport indywidualny door-to door dla gmin;

EDUKACJA

- realizacja projektów w ramach konkursu pn. „Uczelnia dostępna” - likwidacja barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym (199 uczelni)
- kontynuacja konkursu grantowego pn. „Przestrzeń Dostępnej Szkoły” (186 szkół)
- pilotaż systemu edukacji włączającej

SŁUŻBA ZDROWIA

- kontynuacja projektu pn. „Dostępność Plus dla zdrowia” - 300 placówek służby zdrowia bez barier
- zaktualizowane Standardy Dostępności dla POZ i szpitali
- rozpoczęcie prac nad Rekomendacjami dla NFZ dotyczącymi uwzględniania dostępności w procesie kontraktacji świadczeń

CYFRYZACJA

- stopniowa poprawa dostępności cyfrowej stron administracji publicznej
- systematyczne szkolenia dla pracowników administracji publicznej w zakresie dostępności cyfrowej
- projekt ustawy o dostępności produktów i usług elektronicznych

USŁUGI

- kontynuacja finansowania usług społecznych, zdrowotnych, asystenckich, opiekuńczych
- "Stabilne Zatrudnienie - osoby niepełnosprawne w administracji publicznej"
- "aPSYstent" - system szkolenia i udostępniania psów przewodników
- kultura bez barier
- turystyka bez barier

KONKURENCYJNOŚĆ

- dofinansowane 29 projektów innowacyjnych w ramach "Programu badań nad dostępnością"
- "Dostępność Szansą na Rozwój" – finansowanie szkoleń i doradztwa dla kilku tysięcy firm i przedsiębiorców z zakresu dostępności
- Centra Wiedzy Projektowania Uniwersalnego na wybranych uczelniach
- 5 inkubatorów dostępności, kilkadziesiąt nowych pomysłów na dostępne usługi i produkty

KOORDYNACJA

- I Raport o stanie dostępności kraju
- wnioski z przeglądu prawa
- uruchomienie naboru na podmioty certyfikujące dostępność
- rozwój Partnerstwa na rzecz Dostępności (220 podmiotów)
- 2250 podmiotów które wyznaczyły koordynatora dostępności
- zmiany prawne (SON, projekt ustawy o ekonomii społecznej, projekt ustawy o dostępności niektórych produktów i usług, rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymogów jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności

4. STAN REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS

ARCHITEKTURA

Działanie 1. Budynki bez barier

I. Nowe rozporządzenie w sprawie warunków technicznych

W 2021 r. rozpoczęty został proces zmiany przepisów budowlanych, który zapewni trwałe, pozytywne zmiany w budownictwie mieszkaniowym pod względem dostępności. Jego celem jest przygotowanie nowego rozporządzenia w sprawie warunków technicznych dla budynków. Nowe rozporządzenie ma zastąpić obecnie obowiązujące *rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* ([Dz. U. z 2019 r. poz. 1065 z późn. zm.](#))⁴.

Projekt ten zakłada szereg zmian służących zapewnieniu większej dostępności budynków nowych, jak i tych podlegających przebudowie, czy zmianie sposobu użytkowania, w tym m.in. obowiązek wyposażenia w windę budynku użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego, mającego dwie lub więcej kondygnacji oraz mieszkalnego wielorodzinnego, mającego trzy lub więcej kondygnacji (dotychczas wyposażono tylko te które miały 5 i więcej kondygnacji) i inne rozwiązania ułatwiające funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnością wzroku, ruchu, czy słuchu oraz seniorom (m.in. obowiązek budowy części lokali dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami).

Minister właściwy ds. budownictwa planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w listopadzie 2021 r. skierował do konsultacji nowy projekt rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie ([numer 5 w wykazie prac legislacyjnych na 2021 r.](#))⁵. Wejście w życie tych przepisów przewiduje się na trzeci kwartał 2022 r.

II. Fundusz Dostępności (FD)

W 2021 r. kontynuowana była także działalność FD powołanego na mocy UZD, przeznaczonego na pożyczki na poprawę dostępności w budynkach użyteczności publicznej i mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Z FD udzielane są częściowo umarzalne (do 40%), preferencyjne pożyczki na inwestycje związane z zapewnieniem dostępności w budynkach, np. montaż lub wymianę windy w budynkach wielokondygnacyjnych, instalację uchwytów i poręczy,

⁴ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1065#>

⁵ Link: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12353350/katalog/12829408#12829408>

podjazdów, mechanizmów automatycznego otwierania drzwi i okien, wideofonów. Inwestycje objęte wsparciem mogą dotyczyć przebudowy, rozbudowy lub modernizacji budynków oraz terenów bezpośrednio wokół nich, których zagospodarowanie warunkuje dostępność. Finansowaniem można objąć zakup prac i materiałów budowlanych oraz środków trwałych i projektów technicznych niezbędnych do realizacji inwestycji.

Na koniec 2021 r. przychody FD wyniosły 83,2 mln zł, co łącznie z saldem początkowym (5,7 mln zł) dało kwotę 88,8 mln zł. Jednocześnie koszty realizacji zadań FD na koniec 2021 r. wyniosły 64,4 mln zł. Do końca 2021 r. złożono 128 wniosków o udzielenie pożyczki z FD na łączną kwotę 125,9 mln zł oraz zawarto 96 umów na łączną kwotę 47 mln zł. Rozszerzono także zakres wsparcia, umożliwiając finansowanie inwestycji prowadzonych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

III. Program wyrównywania różnic między regionami - PFRON

Finansowanie pożyczkowe z FD może być połączone z dotacją ze środków PFRON, która służy obniżeniu kosztów realizacji inwestycji poprawiającej dostępność. Dofinansowanie mogą uzyskać: gminy, towarzystwa budownictwa społecznego, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe, zarządzające w wielorodzinnym budynku mieszkalnym. Wsparciem ze środków PFRON mogą być objęte inwestycje zapewniające dostępność do co najmniej dwóch lokali, w których mieszkają osoby niepełnosprawne. Środki te są kierowane wyłącznie do beneficjentów pożyczek z BGK i pozwalają na obniżenie kapitału pożyczki pozostającej do spłaty.

W ramach programu Rady Nadzorczej PFRON pn. „Program wyrównywania różnic między regionami III” w 2021 r. wypłacone zostały środki finansowe w wysokości 1,38 mln zł, dotyczące wniosków obejmujących dostępność do 36 wielorodzinnych budynków, zamieszkiwanych przez 103 osoby niepełnosprawne.

IV. Poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych jednostek samorządu terytorialnego

W 2021 r. PFRON kontynuował także realizację projektu pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”, uruchomionego w 2019 r. W 2021 r. na jego realizację wypłacono środki w łącznej wysokości 13,8 mln zł. W ramach realizowanych projektów grantowych wprowadzono 3 usprawnienia architektoniczne w budynkach wielorodzinnych, z których korzysta 79 mieszkańców.

V. Samodzielność – Aktywność – Mobilność!

Jesienią 2021 r. przez MRiPS zapowiedziany został kolejny element Programu pn. „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!”, dotyczący m.in. mieszkalnictwa dla osób z niepełnosprawnościami. W module B przewiduje się dofinansowania do zamiany mieszkania obciążonego barierami architektonicznymi dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. W ciągu trzech lat ze wsparcia na łączną kwotę 150 mln zł ma skorzystać co

najmniej 2,5 tys. osób. Operatorem wsparcia będzie PFRON a beneficjentami - samorządy powiatowe. Obecnie trwają przygotowania do uruchomienia naboru wniosków, które zaplanowano na II-III kwartał 2022 r.

Działanie 2. 100 gmin bez barier

I. Program pn. „Rozwój lokalny”

W ramach programu pn. „Rozwój lokalny”, finansowanego z funduszy norweskich i EOG na lata 2014-2021 w 2021 r. spośród 53 projektów ocenianych w II etapie konkursu wybrano do dofinansowania projekty z 29 miast.

Wybrane gminy otrzymają doradztwo w oparciu o przeprowadzone audyty przestrzeni miejskich lub badania, a następnie opracowane zostaną indywidualne plany poprawy ich dostępności. Działanie to będzie realizowane wspólnie z mieszkańcami tak, aby jak najlepiej zidentyfikować bariery i potrzeby. Przewiduje się preferencje dla małych miast, gmin i obszarów wiejskich.

Wybrane gminy będą mogły wdrożyć kompleksowe projekty rozwojowe (infrastrukturalne i miękkie), w tym działania na rzecz wzmacniania/podnoszenia zdolności administracji lokalnej, służące osiągnięciu długookresowych, zintegrowanych celów rozwojowych miasta.

Część z tych działań jest bezpośrednio lub pośrednio ukierunkowana na poprawę sytuacji osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami. Elementem tych planów będzie m.in. zapewnianie dostępności na rewitalizowanych terenach tych miast. W projektach przewidziano także poprawę infrastruktury miejskiej pod kątem spełnienia standardów dostępności, audyt przestrzeni publicznej, czy doradztwo w zakresie poprawy dostępności. Kwota przeznaczona na finansowanie projektów to ponad 100 mln euro.

Do końca 2021 r. następujące miasta otrzymały dofinansowanie w wysokości ok 3,5 mln EUR każde: Tarnów, Łomża, Starachowice, Ostrowiec Świętokrzyski, Nisko, Złotów, Konin, Ostrów Wielkopolski, Przemyśl, Hrubieszów, Stalowa Wola, Jasło, Krosno, Kędzierzyn Koźle, Włocławek, Jarocin, Żywiec, Jelenia Góra, Rydułtowy, Piła, Żary, Cieszyn, Hajnówka, Opoczno, Zabrze, Zgierz, Jarosław, Tomaszów Mazowiecki, Zawiercie.

Pozostałe 24 miasta, które nie uzyskały pełnego dofinansowania, będą mogły ubiegać się o granty w wysokości do 100 tys. zł na realizację części zadań związanych z zapewnianiem dostępności w przestrzeni miejskiej.

II. Kongres Polityki Miejskiej 2021

W dniach 7-8 czerwca 2021 r. w Katowicach miał miejsce Kongres Polityki Miejskiej. Tematem wiodącym Kongresu była dyskusja założeń do nowej krajowej polityki miejskiej oraz opracowanie rozwiązań i działań związanych m.in. z kształtowaniem przestrzeni, gospodarką i rynkiem pracy, transportem i mobilnością miejską czy mieszkalnictwem i polityką społeczną w ramach miast. Prace w ramach Kongresu dotyczyły również celów KPM 2030, wśród których wyróżniono także dążenie do rozwoju miast dostępnych. W ramach tego celu na Kongresie dyskutowano między

innymi o empatycznym kształtowaniu przestrzeni miejskich, jako tworzeniu przestrzeni dostępnych i skierowanych dla wszystkich jej mieszkańców z uwzględnieniem kwestii projektowania uniwersalnego i inkluzywnego w przestrzeni miejskiej; uwzględnienie tematyki dostępności podczas wydarzenia, ale przede wszystkim ujęcie w KPM celów związanych z kształtowaniem miast z w sposób dostępny jest świadectwem coraz wyraźniejszej jej obecności w systemowym i długofalowym planowaniu polityk publicznych.

Działanie 3. Służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność

I. Szkolenia dla służb architektoniczno-budowlanych

W 2021 r. w ramach projektu pn. „Akademia Dostępności” przygotowywano cykl szkoleń dla 3,5 tys. pracowników administracji publicznej wykonujących zadania związane z planowaniem przestrzennym i procesem inwestycyjno-budowlanym (kadry planowania przestrzennego, w tym pracowników gmin biorących udział w postępowaniu o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu oraz opracowujących projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, służby konserwatorskie, pracownicy organów administracji architektoniczno-budowlanej, inżynierowie budownictwa, infrastruktury, drogownictwa). Szkolenia zostaną uruchomione w II kw. 2022 r. Na realizację szkoleń zaplanowano kwotę 5 mln zł.

II. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie przepisów technicznobudowlanych dotyczących dróg publicznych

W 2021 r. MI opracowało projekt rozporządzenia sprawie przepisów techniczno-budowlanych, dotyczących dróg publicznych. W projekcie rozporządzenia ujęto zasadę projektowania uniwersalnego oraz warunek konieczny zapewnienia dostępności dróg osobom ze szczególnymi potrzebami w całym okresie ich użytkowania. Jednocześnie uregulowane zostały kwestie stosowania sytemu fakturowych oznaczeń nawierzchni, wspomagające osoby z niepełnosprawnościami wzroku w poruszaniu się w przestrzeniach publicznych. Jednym z celów rozporządzenia jest przyspieszenie realizacji inwestycji drogowych, w tym dostosowania infrastruktury drogowej do potrzeb różnych grup społecznych. Istotnie poprawi to warunki dostępności dróg publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Rozporządzenie ma wejść w życie w 2022 r.

III. Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej (OWDA)

W 2021 r. uruchomiono projekt pn. Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej (OWDA). Ma w nim powstać punkt świadczący kompleksowe usługi konsultacyjne związane z zapewnianiem dostępności architektonicznej przez podmioty publiczne. Ośrodek jest prowadzony przez Fundację Aktywnej Rehabilitacji „FAR” wraz z PFRON oraz Biurem projektowym ARQiteka. Planowane efekty projektu to m.in.:

- objęcie wsparciem min. 450 podmiotów publicznych z zakresu dostępności architektonicznej budynków dla osób z niepełnosprawnościami i projektowania uniwersalnego
- uruchomienie ogólnopolskiej infolinii i portalu wspierającego podmioty publiczne w zakresie dostępności architektonicznej,
- przygotowanie Raportu z realizacji wsparcia dla podmiotów publicznych z zakresu dostępności architektonicznej budynków dla osób z niepełnosprawnościami i projektowania uniwersalnego,

Z usług ośrodka mogą skorzystać podmioty publiczne, wskazane w art. 3 UOD. Działania OWDA będą prowadzone stacjonarnie i zdalnie. Projekt będzie realizowany do września 2023 r., a jego budżet to 6,25 mln zł.

W listopadzie 2021 r. odbyła się pierwsza rekrutacja do projektu, w wyniku czego 39 podmiotów będzie mogło otrzymać bezpłatne doradztwo w zakresie dostępności. Drugi nabór do OWDA zakończył się 17 grudnia 2021 r. W tym czasie wpłynęło aż 326 zgłoszeń, z czego 195 przeszło weryfikację formalną i zostało ocenionych przez Zespół Rekrutacyjny. Proces weryfikacji i oceny wniosków w drugim naborze został wydłużony do końca lutego 2022 r. ze względu na bardzo dużą liczbę zgłoszeń.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli „Monitoring postępu realizacji”:

Postęp realizacji działań zobrażowano w formie tabeli wskazując koordynatora działania, szacowany przez niego postęp w realizacji działania do 2021 r. (do początku realizacji Programu) wyrażony w procentach, a także komentarz MFIPR jako wiodącego koordynatora Programu. Przedstawiono także szacowany przez MFIPR postęp w realizacji całego obszaru Programu oparty o dane przekazywane w ramach systemu monitorowania i sprawozdawczości przez koordynatorów poszczególnych Działań.

Kolorem:

zielonym oznaczono działania, których postęp realizacji oceniono jako znaczący tj. powyżej 50%;

pomarańczowym oznaczono działania, których postęp realizacji oceniono jako średni tj. od 30 do 50%;

czzerwonym oznaczono działania, których postęp realizacji oceniono jako nieznaczący/ niski tj. poniżej 30%.

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r. - 40%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
1. Budynek bez barier	MFIPR	31%	Główny czynnik postępu jest związany rozwojem działań Funduszu Dostępności. Na koniec 2020 r. liczba udzielonych pożyczek z Funduszu Dostępności wyniosła 29 na kwotę 10,4 mln zł, a na koniec 2021 r. było to już 96 pożyczek o wartości 47 mln zł.

2. 100 gmin bez barier	MFiPR	50%	W 2021 r. wybrano projekty 29 miast do finansowania w ramach Programu pn. „Rozwój Lokalny”. Otrzymają one granty na pełne włączenie dostępności do programów rozwojowych. Pozostałe 24 miasta dostaną możliwość finansowanie włączenia części elementów dostępności do planów rozwojowych.
3. Służby arch.-bud. wrażliwe na dostępność	MFiPR	50%	W ramach projektu pn. „Bliżej dostępności” na koniec 2020 r. przeszkolono 1500 pracowników administracji publicznej wykonujących zadania dotyczące planowania przestrzennego i procesu inwestycyjno-budowlanego. W 2021 r. prowadzono konkurs, w którym wyłoniony wnioskodawca przeszkoli kolejnych 3500 uczestników.

Legenda tabeli „Monitoring ryzyka”:

Ryzyka dla poszczególnych Działań Programu zostały określone przez ich Koordynatorów. Podstawowym założeniem i celem monitoringu ryzyka jest gromadzenie wszelkich informacji o niekorzystnych dla realizacji Programu czynnikach. Planowanie ryzyka polega na określeniu odpowiednich reakcji na zidentyfikowane ryzyka przez wskazanie:

- nazwy ryzyka - zidentyfikowanie ryzyka;
- potencjalnego skutku - jak występowanie danego ryzyka wpłynie na realizację Działania;
- prawdopodobieństwa - jak możliwe jest wystąpienie ryzyka w skali od 0 do 10;
- reakcji na ryzyko - określeniu odpowiednich reakcji na zidentyfikowane ryzyka celem minimalizacji jego wpływu na realizację Działania.

Monitoring ryzyka

Działanie	Koordynator Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopodobieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
1. Budynki bez barier	MFiPR	W przypadku poszerzenia grupy odbiorców możliwe wyczerpanie środków na realizację inwestycji z FD.	Brak środków finansowych na obsługę wszystkich wniosków.	5	Konieczność poszukiwania źródeł dokapitalizowania FD – np. w postaci dotacji z budżetu Państwa. Monitorowanie postępu udzielania pożyczek i odpowiednie regulowanie ich parametrów tak aby zapewnić płynność ich udzielania i spłaty.	MFiPR wspólnie z BGK monitoruje i dostosowuje Strategię inwestycyjną FD do bieżących potrzeb rynkowych.
		Wydłużony czas uzyskiwania pozwoleń na wprowadzenie zmian w budynku, zgody wszystkich	Długi czas faktycznej realizacji inwestycji z FD.	6	Pomoc i doradztwo dla podmiotów ubiegających się o pożyczkę z FD – (w tym również OWDA) Modyfikacja przepisów prawa spółdzielczego, aby uprościć proces uzyskiwania zgody. Obecnie wymagana jest uchwała walnego zgromadzenia mieszkańców, dotycząca maksymalnej kwoty	Wskazane byłoby rozważenie ewentualnych uproszczeń w przepisach prawa spółdzielczego.

		mieszkańców, wybór wykonawców.			zobowiązań, jaką może zaciągnąć spółdzielnia w danym roku budżetowym oraz uchwała rady nadzorczej lub zarządu spółdzielni odnośnie do zgody na zaciągnięcie pożyczki na konkretny cel np. budowę windy.	
3. Służby arch.- bud. wrażliwe na dostępno ść	MFiPR	Wydłużenie terminu realizacji szkoleń w związku z pandemią COVID-19.	Dłuższy od zakładanego czas realizacji szkoleń.	8	Zmiana formatu szkoleń ze stacjonarnego na zdalny niweluje negatywne skutki opóźnień.	Ryzyko obecnie nie występuje.

Działanie 4. Dostępny transport kolejowy

I. Dostępny tabor pasażerski

W 2021 r. PKP Intercity kontynuowało największy program inwestycyjny w swojej historii. Flotę narodowego przewoźnika wzmocniło ponad 100 zmodernizowanych wagonów, dzięki którym podróże po Polsce stały się jeszcze bardziej komfortowe. Zakończono realizację dwóch kontraktów o wartości ponad 500 mln złotych.

W ramach jednego z nich, do PKP Intercity na początku maja 2021 r. trafiło 60 wagonów typu 111A-30 COMBO zmodernizowanych przez Konsorcjum PESA Bydgoszcz z ZNTK Mińsk Mazowiecki.

Wartość zamówienia wyniosła 310 mln zł brutto. Wagony COMBO są pierwszymi takimi pojazdami w Polsce.

To wielofunkcyjne wagony o podwyższonym standardzie, które posiadają wydzieloną przestrzeń dla osób poruszających się na wózku. W przedziałach przewidziano również siedzenia dla opiekunów, a miejsca dla wózków są odpowiednio zabezpieczone pasami bezpieczeństwa. Kolejne ułatwienia to automatyczne drzwi przedziałowe, bezprogowe podłogi i kontrastowe drzwi wejściowe, dostosowane i bezpieczne toalety, a także poręcze umieszczone na odpowiednich wysokościach. PKP Intercity uwzględniło w projekcie usprawnienia dla osób niewidomych, dlatego wszystkie piktogramy i przyciski posiadają oznaczenia w alfabecie Braille'a.

Zmodernizowane wagony COMBO uzyskały - jako pierwsze w Polsce - certyfikat „Transport bez barier”, przyznawany przez Fundację Integracja. Otrzymanie znaku dostępności przez nowy tabor oznacza, że jest on przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, seniorów czy rodziców podróżujących z dziećmi. Tym samym z komfortowej i bezpiecznej podróży pociągami PKP Intercity może cieszyć się każdy zainteresowany.

Ponadto w 2021 r. PKP Intercity odebrało też nowe pojazdy typu FLIRT oraz zmodernizowane pojazdy typu ED74. Nowe pociągi typu FLIRT przeznaczone są do realizacji międzywojewódzkich przewozów pasażerskich na terenie Polski.

Pasażerowie skorzystają w nich z licznych udogodnień, m.in. z klimatyzacji, gniazdek elektrycznych, wzmacniaczy sygnału GSM/LTE czy bezprzewodowego Internetu. Wszystkie pojazdy są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i wyposażone m.in. toaletę PRM, wydzielone miejsca dla 2 wózków inwalidzkich oraz platformy ułatwiające wsiadanie i wysiadanie do/ze składu. Są one elektryczne, co ułatwi prace załozce, uprości też proces wejścia do pojazdu osoby z niepełnosprawnością.

W 2022 r. kontynuowane będą odbiory kolejnych zmodernizowanych wagonów, flotę przewoźnika wzmocni łącznie ponad 100 pojazdów, jak również kolejnych unowocześnionych ED74 i nowych pojazdów Flirt. W wyniku realizowanych inwestycji, po 2023 r. wszystkie pociągi PKP Intercity będą miały wydzieloną przestrzeń dla osób poruszających się na wózkach. W perspektywie 2030 r. całość taboru przewoźnika będzie nowa lub zmodernizowana.

Dzięki inwestycjom w dostępny tabor pasażerski w 2021 r. osoby z niepełnosprawnościami coraz chętniej wybierały kolej. W pierwszych trzech kwartałach 2021 r. pociągami PKP Intercity podróżowało o 84% więcej pasażerów z tej grupy niż w analogicznym okresie ubiegłego roku (choć należy uwzględnić również kwestie lockdownu w 2020 r.).

Również inni przewoźnicy kolejowi prowadzali w 2021 r. wymianę i modernizację taboru na bardziej dostępny.

- Koleje Małopolskie i POLREGIO w ramach finansowanego z POIS projektu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego pn. „Zakup taboru kolejowego: nowoczesnych elektrycznych zespołów trakcyjnych na potrzeby rozwoju kolei małopolskich” otrzymały nowy tabor elektrycznych zespołów trakcyjnych (EZT) dla Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej (SKA), który zapewni komfort i bezpieczeństwo pasażerom, w szczególności osobom uczącym się i pracującym, które uzyskają możliwość sprawniejszego dojechania do miejsc nauki lub pracy. Warto podkreślić, że pojazdy będą dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej mobilności - m.in. osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poruszających się na wózkach, niewidomych lub niedowidzących oraz niesłyszących lub niedosłyszących, kobiet w ciąży, osób o niskim wzroście, w tym dzieci, osób z ciężkim bagażem lub starszych, osób z zagranicy, nieznających lokalnego języka;
- Koleje Mazowieckie odebrały 26 elektrycznych zespołów trakcyjnych ER 160 FLIRT3 produkcji Stadler Polska. EZT FLIRT posiadają bezprzewodowy dostęp do Internetu, wewnętrzny i zewnętrzny monitoring, interkom umożliwiający kontakt pasażera z maszynistą w sytuacji awaryjnej, udogodnienia dla osób niepełnosprawnych i z ograniczoną mobilnością, tj. platformy i mocowania dla wózków inwalidzkich i dziecięcych, toalety z obiegiem zamkniętym przystosowane dla potrzeb tych osób. W wagonie C zintegrowano pętlę indukcyjną. Wysyła ona sygnał elektromagnetyczny do aparatów słuchowych osób niesłyszących, aby udostępnić im dane z systemu informacji pasażerskiej. Na pokładach pojazdów znajdują się defibrylatory AED, które pozostają w ciągłej gotowości do ratowania życia ludzkiego;
- Łódzka Kolej Aglomeracyjna (ŁKA) została laureatem międzynarodowej nagrody w dziedzinie dostępności. Międzynarodowe grono ekspertów ze 180 krajów doceniło spółkę w programie ZERO PROJECT. Jest to międzynarodowy projekt skoncentrowany na wdrażaniu *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)*⁶ i tworzeniu świata bez barier. Co roku wyróżniane są praktyki z jednego z czterech obszarów tematycznych. Tym razem była to dostępność. ŁKA wdraża jednolitą politykę dostępności, która otwiera kolej dla niepełnosprawnych. Wśród innowacji w pociągach ŁKA eksperci docenili m.in. oznaczenia numeru siedzeń w alfabecie Braille'a i znacznikiem NFC, możliwość połączenia się z tłumaczem języka

⁶ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2012/pozycja/1169>

migowego i przez obsługę pociągu, podnośniki dla wózków inwalidzkich uruchamiane przez pracowników obsługi i inne wyposażenie wewnątrz składów.

W sumie na inwestycje w dostępny tabor kolejowy przeznaczono już ok. 1,5 mld zł. Dzięki temu zakupiono lub zmodernizowano 580 szt. wagonów kolejowych służących do przewozu osób. Inwestycje w tabor realizowały głównie spółki takie jak: PKP Intercity, Koleje Mazowieckie, Koleje Śląskie, POLREGIO, Koleje Wielkopolskie, ŁKA, Koleje Małopolskie, Arriva RP i Szybka Kolej Miejska w Warszawie.

II. Prace nad koncepcją nowoczesnych pociągów

Obchodząc w 2021 r. 20-lecie swojego istnienia PKP Intercity wkroczyło w kolejny etap działalności z planem wypracowania nowego standardu podróżowania koleją. W tym celu przewoźnik rozpoczął prace nad zmianą podejścia do projektowania pociągów, które w najbliższych latach pojawią się na torach. Ma ono sprawić, by pociągi jutra były jeszcze bardziej komfortowe, przyjazne i w pełni funkcjonalne dla podróżnych. PKP Intercity zależy na tym, by wyposażenie i organizacja przestrzeni w wagonach była jak najlepiej dostosowana do potrzeb różnych grup pasażerów. Planowana jest realizacja badania potrzeb grup klientów pod kątem rozwiązań dla nowego taboru typu push-pull, co pozwoli w pełni poznać oczekiwania stawiane przed pociągami w niedalekiej przyszłości.

Czytelniejsza szata graficzna i poprawa wyświetlania na urządzeniach mobilnych - to jedno z ważniejszych zmian, jakie wprowadzono w 2021 r. w nowej wersji strony internetowej PKP Intercity. Poprawa funkcjonalności i intuicyjna nawigacja w trakcie przeglądania to kluczowe cele, które przyświecały stworzeniu nowej odsłony strony internetowej narodowego przewoźnika.

W planowaniu podróży przez stale rosnącą grupę pasażerów z niepełnosprawnościami pomocny jest też dedykowany dla nich numer telefonu: 42 205 45 31. Korzystając z niego podróżni mogą zgłosić przejazd osoby z niepełnosprawnością, wypełnić z pomocą konsultanta formularz zgłoszeniowy, otrzymać kompleksową informację, a także uzyskać pomoc w przypadku utrudnień w podróży. Od marca 2019 r. ze specjalnego numeru skorzystało już ponad 42 tys. osób, a rok 2021 jest pod tym względem rekordowy. Do końca października 2021 r. konsultanci odebrali ponad 21 tys. połączeń.

Szczegółowe informacje na temat organizacji przejazdu osób z niepełnosprawnością dostępne są także na stronie PKP Intercity. Ważną funkcją jest wyszukiwarka z filtrem dostępności wagonu z platformą lub windą dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. O tym, czy wybrany skład jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami można również dowiedzieć się w kasie biletowej lub Centrum Obsługi Klienta.

W ramach zadania standaryzacji rozwiązań i uniwersalnej nawigacji, w szczególności osób z dysfunkcjami wzroku PKP S.A. prowadziło też prace w ramach projektu badawczego Extensive w zakresie możliwości alternatywnego (względem technologii

Beacon) badania dotyczące nawigacji osób niewidomych z demonstratorem fizycznym na dworcu Jurata.

Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich

W 2021 r. otwarto 21 nowych dworców kolejowych ze wszystkich 45 udostępnionych podróżnym do tej pory w ramach Programu Inwestycji Dworcowych na lata 2016-2023. Program finansowany jest ze środków budżetu Państwa oraz funduszy UE w ramach POIS i POPW. Wśród tych otwartych w 2021 r. są obiekty po przebudowie oraz wybudowane od podstaw w formule Innowacyjnych Dworców Systemowych. PKP S.A. udostępniły podróżnym zarówno budynki duże, jak i najmniejszy dworzec w całym Programie. Korzyści z prowadzonych przez kolejarzy inwestycji odczuwają nie tylko mieszkańcy największych aglomeracji, ale także pasażerowie z mniejszych miast, miasteczek i wsi.

Dworce, które udostępniono podróżnym w 2021 r., znacznie różniły się od siebie, choć wszystkie przebudowano w zgodzie ze współczesnymi standardami i są one przystosowane do obsługi podróżnych z niepełnosprawnościami. Wśród nich znalazły się duże obiekty, takie jak dworce w Skarżysku Kamiennej, Wałbrzychu (Dworzec Główny) czy w Tczewie, ale również te mniejsze jak w Jabłoni Kościelnej, czy w Białolinach Szlacheckich.

Wznoszone od podstaw dworce kolejowe są budowane według autorskiej koncepcji PKP S.A. – mają być nowoczesne, komfortowe, łatwo dostępne dla wszystkich podróżnych, niezależnie od ich stanu zdrowia i kondycji fizycznej oraz proekologiczne. O tym, że takie właśnie są, mogą się przekonać się od ubiegłego roku mieszkańcy kolejnych siedmiu miejscowości, w których je otwarto. Najciekawszą realizacją tego typu w ubiegłym roku był dworzec w Pomiechówku. To nie tylko nowoczesna bryła, ale obiekt w pełni dostosowany do potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Jest on w pełni pozbawiony barier architektonicznych, a dodatkowo wprowadzono w nim szereg usprawnień. Wśród nich są m.in. ścieżki prowadzące, oznaczenia w alfabecie Braille'a, mapy dotykowe dworca oraz kontrastowa kolorystyka wewnątrz. Wysokość blatu przy kasie biletowej przystosowano do obsługi osób poruszających się na wózkach.

Ponadto zamontowano tam również urządzenia wspomagające sygnał aparatów słuchowych, co jest niezwykle ważne dla niedosłyszących podróżnych.

Pozostałe sześć otwartych w 2021 r. Innowacyjnych Dworców Systemowych to dworce w: Janikowo, Biskupice Wielkopolskie, Pobiedziska Letnisko, Czarna Tarnowska, Sterkowiec, Białoliny Szlacheckie.

Łączny koszt wszystkich inwestycji zakończonych w 2021 r. wyniósł przeszło 250 mln złotych. Szczegółowe informacje na temat realizacji programu dostępne są na dedykowanej stronie [www: zmieniamydworce.pkp.pl](http://www.zmieniamydworce.pkp.pl), zawierającą interaktywną mapę inwestycji.

W sumie do 2023 r. w całej Polsce przebudowanych lub wybudowanych od nowa zostanie 190 dworców kolejowych. W fazie robót budowlanych znajduje się aktualnie 66 dworców kolejowych, zaś kolejne 79 przedsięwzięć jest na etapie projektowania lub przygotowania. PKP S.A. prowadzi też intensywne prace mające na celu przygotowanie kontynuacji programu modernizacji dworców kolejowych w Polsce

w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. Wstępnie szacuje się, że do 2030 r. zmodernizowanych zostanie kolejnych 150 dworców.

Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy

I. Ekspertyza w zakresie transportu publicznego - dla autobusów trolejbusów oraz tramwajów

W 2021 r. Ministerstwo Infrastruktury opracowało „Ekspertyzę w zakresie transportu publicznego w odniesieniu do [Działania 6 Programu - Dostępny transport zbiorowy](#) – w zakresie następujących pojazdów: autobusy miejskie, z uwzględnieniem trolejbusów, i autobusy użytkowane w komunikacji międzymiastowej (wykonujące regularny przewóz osób) oraz tramwaje.

W ramach ekspertyzy określono obecny stan prawny oraz propozycje działań legislacyjnych i organizacyjnych, uwzględniających polską specyfikę na tle rozwiązań stosowanych w wybranych państwach europejskich zmierzających do poprawy dostępności transportu zbiorowego. Ekspertyza wykazała, że regulacje obecne w prawie polskim zawierają jedynie ogólne wskazania, których realizacja jest delegowana na poziom JST.

To JST mają doprowadzić do zapewnienia odpowiedniego poziomu usług. W ekspertyzie wykazano, że obecnie 100% pojazdów jest produkowanych z uwzględnieniem potrzeb osób z ograniczeniami mobilności, tym samym zbędne jest nadmiernie restrykcyjne normowanie tego procesu. Wprowadzana regulacja powinna przede wszystkim określać minimalne wymogi w rozumieniu listy niezbędnego wyposażenia. Drugim istotnym polem regulacji powinna być kwestia dostosowania już funkcjonującego taboru do potrzeb osób ograniczonej mobilności, a więc wyznaczenie realistycznego i nie obciążającego nadmiernie pod względem ekonomicznym, harmonogramu wymiany flot.

Ekspertyza zawiera też najistotniejsze rekomendacje z punktu widzenia osób o ograniczonej mobilności, którymi mogą kierować się JST przy przygotowywaniu przetargów dotyczących organizacji transportu zbiorowego oraz przedsiębiorcy zamierzający zakupić nowe pojazdy wykorzystywane w tych przewozach. Została ona przekazana do kilku organizacji zajmujących się transportem zbiorowym.

Zachęcamy do lektury całej ekspertyzy, która dostępna jest na [stronie internetowej MFIPR](#).

II. Modernizacja taboru transportu zbiorowego

W 2021 r. w wielu miastach Polski do użytkowania wprowadzono kilkaset nowych autobusów i tramwajów przystosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami. Można wskazać tu na przykłady następujących inwestycji taborowych:

- w Bielsku-Białej w październiku 2021 r. wprowadzono do eksploatacji 5 nowych, niskopodłogowych i niskoemisyjnych autobusów Solaris Urbino 12 IV generacji. W nowych autobusach zastosowano szereg udogodnień dla pasażerów ze szczególnymi potrzebami – w szczególności środkowe drzwi odskokowo-przesuwne, w których zamontowana jest specjalna platforma do podjazdu wózków inwalidzkich. Wszystkie przyciski wewnątrz i na zewnątrz autobusów są

opatrzone znakami w alfabecie Braille'a. W pojazdach wyznaczono specjalne miejsca dla osób niepełnosprawnych, dla wózków inwalidzkich i wózków dziecięcych, a także dedykowane miejsce dla pasażerów niewidomych podróżujących z psem przewodnikiem. Nowością w pojazdach jest duży tylny wyświetlacz, na którym obok numeru linii znajduje się także kierunek jazdy oraz dodatkowy wyświetlacz wysokiego kontrastu zamontowany w okolicach przednich drzwi. W porównaniu do wcześniejszych zakupów zmienił się także kolor wyświetlaczy – bursztynowy został zastąpiony białymi diodami. Standardowo, w środku pojazdu zamontowany został wyświetlacz LCD prezentujący informacje o trasie przejazdu, system zapowiedzi głosowych a także klimatyzacja. Nowością jest natomiast system do neutralizacji wirusów, bakterii, grzybów oraz innych drobnoustrojów (pierwszy w Polsce) i wygodne podparcia dla stojących pasażerów naprzeciwko środkowych drzwi;

- we Wrocławiu w grudniu 2021 r. na tory wyjechały nowe tramwaje Moderus Gamma 2. Są to pojazdy niskopodłogowe przystosowane do przewozu wózków. Zastosowano w nich jednak kilka nowatorskich rozwiązań na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami. Dzięki zastosowanej technologii motorniczy może poinformować pasażerów o problemach na trasie i np. potrzebie przesiadki. Nowością jest jednak interkom, z którego mogą korzystać osoby niepełnosprawne chcące skontaktować się z prowadzącym pojazd. Motorniczy nad pulpitem ma specjalną tabliczkę, gdzie może nawiązać połączenie głosowe. Motorniczy w ten sposób może dowiedzieć się, gdzie będzie wysiadać pasażer, czy niczego nie potrzebuje. Wcześniej niepełnosprawni naciskali przycisk jedynie dając znać prowadzącemu pojazd, że proszą o kontakt. Innym ułatwieniem, szczególnie dla niedowidzących i słabowidzących, jest zamontowane w uchwytach oświetlenie LED. Całe oświetlenie wewnętrzne i zewnętrzne w Moderusie Gamma 2 wykonane jest z użyciem taśm ledowych. Przy zamykaniu drzwi, oprócz sygnału dźwiękowego, mrugają na czerwono lampy ledowe;
- na ulice Lublina w 2021 r. wyjechały nowe, przegubowe trolejbusy marki Solaris Trollino 18M. Dzięki ergonomicznemu zagospodarowaniu przestrzeni pasażerskiej na pokładzie nowoczesnych trolejbusów Solaris Trollino 18 znajdują się aż 42 miejsca siedzące – wszystkie wyposażone w pasy bezpieczeństwa. Wśród nich 14 miejsc dostępnych będzie z poziomu niskiej podłogi, co ułatwi zajęcie miejsca pasażerom o ograniczonej mobilności. Co ciekawe, jedno z siedzeń znajdujące się za kabiną kierowcy jest składane, co tworzy miejsce dedykowane dla psa przewodnika towarzyszącego w podróży osobom niewidomym. Z myślą o podróżujących z ograniczeniami ruchowymi i pasażerów z wózkami dziecięcymi przewidziano dwie zatoki wraz z pasami mocującymi. W drugich drzwiach każdego z pojazdów znajduje się ułatwiająca wjazd na pokład rampa. Trollino są w pełni niskopodłogowe i posiadają tzw. funkcję przykłąku, dodatkowo obniżającą prawą stronę trolejbusów o 7 cm podczas postoju na przystanku.

III. Inne działania na rzecz dostępnego transportu miejskiego

W 2021 r. prowadzono również szereg inwestycji w infrastrukturę transportu zbiorowego poprawiając tym samym jej dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

W Bytomiu zbudowano nowe przystanki autobusowe dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami oraz poprawiające bezpieczeństwo i komfort pasażerów komunikacji miejskiej. W ramach realizowanych inwestycji powstały nawierzchnie zatoki z betonu, przebudowane zostały chodniki na przystanku wraz z zabudową nawierzchni z kostki tzw. integracyjnej oraz pasami prowadzącymi dla osób niewidomych.

Z kolei w Bielsku-Białej kontynuowano inwestycje w infrastrukturę przystanków autobusowych. Na najważniejszych przystankach komunikacyjnych w mieście zlokalizowane są tablice dynamicznej informacji pasażerskiej z wbudowanymi zapowiedziami głosowymi. Wszystkie tablice są przystosowane do obsługi przez osoby z dysfunkcją wzroku – głosowy odczyt komunikatów o odjazdach uruchamiany z guzika na obudowie słupka tablicy lub dedykowanego pilota.

W przypadku wjazdu autobusu na przystanek system zapowiedzi głosowych odczytuje informację „na przystanku”. Ponadto wszystkie nowo budowane wiaty przystankowe posiadają siedzisko montowane na 1/2 lub 2/3 długości wiaty przystankowej, dzięki czemu jeden moduł wiaty przystankowej – pozbawiony siedziska jest dedykowany dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim lub osobom podróżującym z dziećmi w wózkach. Na wszystkich nowo budowanych przystankach autobusowych, obok krawężnika montowana jest żółta, antypoślizgowa kostka integracyjna z wypustkami ułatwiająca osobom niewidomym bezpieczne oczekiwanie na peronie przystankowym.

Działanie 7. Szkolenia dla pracowników sektora transportu

I. Projekt pn. „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”

W 2021 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (w partnerstwie z UTK oraz ITS) kontynuował realizację projektu, ukierunkowanego na standaryzację obsługi pasażerów ze szczególnymi potrzebami i podnoszenie kompetencji pracowników sektora transportu zbiorowego w tym zakresie.

W pierwszej połowie 2021 r. przeprowadzono szkolenia pilotażowe dla kadry zarządzającej przedsiębiorstwami z segmentu przewozowego (koszt ok. 28 tys. zł) oraz szkolenia dla 16 trenerów wiodących oraz 14 trenerów współpracujących (koszt ok. 277 tys. zł). W IV kw. rozpoczęła się realizacja 2-dniowych szkoleń dla pracowników sektora transportu, w szczególności osób zajmujących się bezpośrednią obsługą podróżnych (m.in. drużyn konduktorskich, kasjerów, kontrolerów biletów, pracowników infolinii). Łącznie szkoleniami objęto 420 osób, a pełen cykl szkoleniowy zakończyło ok. 340 osób. Koszty związane z realizacją działań wyniosły ponad 1,2 mln zł. Projekt będzie kontynuowany w 2022 r.

II. Szkolenia dla pracowników drużyn konduktorskich

W 2021 r. także przewoźnicy kolejowi prowadzili szkolenia z obsługi osób z niepełnosprawnościami przez swoich pracowników. Przykładem jest PKP Intercity

S.A. które realizowało szkolenia dla swoich drużyn konduktorskich. Od początku 2021 r. wszyscy nowo zatrudniani pracownicy drużyn konduktorskich zostali przeszkoleni z obsługi osób z niepełnosprawnościami w ramach szkoleń zawodowych. Wiązało się to z kosztem blisko 28 750 zł. W 2021 r. kontynuowano również szkolenia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami, realizowane w ramach pouczeń zawodowych dla pracowników kas biletowych i doradców klienta. 100% pracowników na tych stanowiskach przeszło ww. szkolenia.

Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna

W 2021 r. działania związane z realizacją transportowej aplikacji mobilnej nie były podejmowane. Główną trudnością zidentyfikowaną w tym zakresie okazał się brak odpowiednich zasobów kompetencyjnych i finansowych po stronie podmiotów, które wskazano jako odpowiedzialne za to działanie Programu. Częściowa realizacja planów związanych z opracowaniem aplikacji mobilnej została zrealizowana lokalnie przez ŁKA, która zapewniła podróżnym ŁKA dostęp do sieci połączeń, rozkładu jazdy przez aplikację mobilną. Aplikacja w całości została opracowana z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Założeniem ŁKA jest rozbudowanie aplikacji o nowe funkcjonalności dotyczące możliwości komunikacji z obsługą konduktorską pociągu w zakresie potrzeb pasażerów ze szczególnymi potrzebami. Działania te są w fazie projektowania, planowane są rozmowy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi władzami nad funkcjonalności proponowanego rozwiązania, ewentualnie rozbudowa aplikacji w innych kierunkach.

Niemniej jednak w ramach projektów, które otrzymały dofinansowanie w konkursie pn. „Rzeczy są dla ludzi” (więcej o efektach konkursu znajduje się [w opisie Działania 28](#)), realizowanego przez NCBiR znalazły się inicjatywy, które pośrednio wspierają osiągnięcie celów niniejszego Działania. Są to:

- system zarządzania dostępnością zintegrowanych węzłów przesiadkowych – „Przesiadka bez barier”, realizowany przez konsorcjum Akademii WSB, Politechniki Gdańskiej, Instytutu Technicznego Wojsk Lądowych. Wysokość dofinansowania to ponad 2,7 mln zł.;
- „Przyjazne miasto. Wsparcie samodzielności osób z dysfunkcją wzroku w zakresie wykorzystania sieci połączeń komunikacji miejskiej w Łodzi, z uwzględnieniem aplikacji dotyczącej informacji lokalizacyjnych oraz zabytków architektury miejscowej”, realizowany przez Uniwersytet Łódzki we współpracy z SWPS Uniwersytetem Humanistycznospołecznym. Wysokość dofinansowania to blisko 3 mln zł.

Oba projekty są na początkowym etapie realizacji – w zależności od ich efektów odpowiednie działania w tym zakresie będą podejmowane.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 50%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
Działanie 4. Dostępny transport kolejowy	MI (PKP Intercity)	50%	Działanie realizowane jest zgodnie z zakładanym planem. Co roku przez PKP Intercity i przewoźników regionalnych sukcesywnie wprowadzane są do użytkowania nowe składy taboru pasażerskiego przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich	MI (PKP PLK, PKP SA)	30%	W 2021 r. otwarto 21 nowych dworców kolejowych ze wszystkich 45 udostępniionych podróżnym, co stanowi ok. 10% z planowanych do oddania 190 stacji pasażerskich. Niestety remont dużej ilości dworców czy stacji przedłuża się i tym samym opóźnia się ich oddanie do użytku. Wynika to między innymi z pandemii COVID-19, braku pracowników czy wzrostu kosztów inwestycji budowlanych.
Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy	MI	60%	Działanie realizowane jest zgodnie z zakładanym planem. Prowadzone są inwestycje w tabor transportu miejskiego przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz przebudowę przystanków i stacji przesiadkowych z udogodnieniami dla tej grupy osób.

Działanie 7. Szkolenia dla pracowników sektora transportu	MI	52%	Na skuteczność realizacji działania wpływ miały wciąż utrzymujące się ograniczenia spowodowane pandemią COVID-19. Z uwagi jednak na stopniowe znoszenie obostrzeń niwelowane były opóźnienia w realizacji szkoleń.
Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna	MFIPR	10%	Brak konstruktywnych rozstrzygnięć związanych z realizacją działania w 2021 r. Możliwy brak osiągnięcia zakładanych rezultatów.

Monitoring ryzyka

Działanie	Koordinator Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopodobieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
Działanie 4. Dostępny transport kolejowy	MI (PKP Intercity)	Opóźnienia w odbiorze nowego taboru.	Mniejsza dostępność przewozów dla osób ze szczególnymi potrzebami.	6	Optimalizacja wykorzystania dostępnego taboru.	Niewielkie opóźnienia w odbiorze nowego taboru nie mają dużego wpływu na jakość i dostępność przewozów w dłuższym okresie.
		Trudności z homologacją nowego taboru w innych krajach.	Brak możliwości użycia nowego dostępnego taboru na trasach międzynarodowych.	3	Bieżąca współpraca z władzami i zarządcami infrastruktury kolejowej w innych krajach.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło.

		Wzrost kosztów zakupu nowego taboru.	Wzrost kosztów przewozów, który może powodować konieczność podniesienia cen biletów.	3	Zwiększenie planowanych środków na inwestycje w tabor pasażerski.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło.
		Wzrost kosztów eksploatacji taboru.	Wzrost kosztów przewozów.	7	Wzrost cen biletów kolejowych.	W związku z dużym wzrostem kosztów energii i paliwa ryzyko wystąpiło – część spółek kolejowych podniosła ceny biletów.
Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich	MI (PKP PLK)	Długotrwałe uzyskiwanie uzgodnień od spółek grupy.	Opóźnienie w przygotowaniu dokumentacji projektowej.	7	Eskalacja problemu na wyższy szczebel zarządzania, bezpośrednie monitorowanie procesu przez koordynatorów projektów i wsparcie wykonawców dokumentacji projektowej w zakresie uzgodnień.	Ryzyko wystąpiło jako wynik złożonego procesu pozyskiwania uzgodnień i przedłużającego się oczekiwania na uzyskanie uzgodnień od spółek kolejowych.

		Długotrwałe oczekiwanie na wykonanie przyłączy energetycznych/gazowych.	Wydłużone oczekiwanie na wykonanie przyłącza, a w konsekwencji opóźnienia w otwarciu dworców.	8	Bezpośrednie monitorowanie procesu przez koordynatorów projektów, a w razie konieczności eskalacja problemu na wyższy szczebel zarządzania.	Ryzyko wystąpiło.
		Przedłużające się postępowania administracyjne.	Opóźnienie w uzyskaniu niezbędnych decyzji administracyjnych.	7	Eskalacja problemu na wyższy szczebel zarządzania.	Ryzyko wystąpiło.
Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy	MI	Opóźnienia w odbiorze nowego taboru transportu miejskiego.	Mniejsza dostępność przewozów dla osób ze szczególnymi potrzebami.	4	Optymalizacja wykorzystania dostępnego taboru.	Ryzyko nie wystąpiło.
		Wzrost kosztów eksploatacji taboru transportu miejskiego.	Wzrost kosztów przewozów.	7	Zwiększenie dofinansowania do transportu zbiorowego, wzrost cen biletów.	W związku z dużym wzrostem kosztów energii i paliwa ryzyko wystąpiło
Działanie 7. Szkolenia dla pracowników	MI (PFRON)	Utrzymujące się obostrzenia wynikające z pandemii.	Opóźnienie rozpoczęcia realizacji szkoleń dla pracowników	3	W związku z tym, że obostrzenia wynikające z COVID-19 opóźniły rekrutację beneficjent	Ryzyko zostało zarządzane skutecznie, eliminując

sektora transportu			sektora transportu zbiorowego.		wystąpił do IP o wydłużenie realizacji projektu do 30 września 2023 r. W listopadzie 2021 r. podpisany też został aneks do umowy z realizatorem szkoleń, który umożliwia prowadzenie szkolenia dla kadry zarządzającej w formie zdalnej. Podjęto decyzję o rozpoczęciu w maju 2021 r. szkolenia dla kadr zarządzających przedsiębiorstwami transportu zbiorowego (100 osób) w formie zdalnej.	ewentualne negatywne skutki, które mogły wystąpić w wyniku ryzyka.
	MI (PFRON)	Małe zainteresowanie firm transportu zbiorowego zgłaszaniem swoich pracowników na szkolenia.	Problemy ze zrekutowaniem uczestników szkoleń w I kwartale ich realizacji, tj. w okresie od 17 maja do 16 lipca 2021 r. Długotrwały	3	Mailing do 326 przewoźników transportu zbiorowego z całej Polski. Zamieszczenie informacji o rozpoczęciu rekrutacji na stronie www projektu	Ryzyko zostało zarządzane skutecznie, minimalizując ewentualne negatywne skutki, które mogły

			<p>proces przygotowywania dokumentów po stronie wnioskodawców, a także konieczność ich kilkukrotnego poprawiania, co opóźnia podpisywanie porozumień i tym samym ogranicza możliwość tworzenia grup szkoleniowych, a tym samym uruchomienia szkoleń. Mniejsza niż zakładano liczba zgłaszanych na szkolenie pracowników, co wynika z niestabilnej sytuacji zatrudnieniowej w transporcie zbiorowym oraz</p>		<p>w PFRON. Ponawianie informacji o rekrutacji na stronach www PFRON i PIR sp. z o.o. Na bieżąco oferowana jest wnioskodawcom pomoc telefoniczna przy przygotowywaniu wniosków. Upowszechnianie informacji o szkoleniu w mediach społecznościowych, na portalach internetowych, wydarzeniach adresowanych do transportu zbiorowego. Spotkania Wiceprezes PFRON z prezesami firm kolejowych w celu zachęcenia ich do przeszkolenia, jak największej liczby swoich pracowników.</p>	<p>wystąpić w wyniku ryzyka.</p>
--	--	--	---	--	---	----------------------------------

			z obaw związanych z pandemią.			
Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna	MFiPR	Brak możliwości ze strony właściwych instytucji i podmiotów do koordynacji Działania.	Brak wypracowanych rozwiązań ze względu na trudności techniczne i dostęp do danych.	10	Podjęcie rozmów z przedstawicielami instytucji lub jej komórki odpowiedzialnej za koordynację działań sprzyjających wdrożeniu aplikacji mobilnej.	Zaniechanie dalszej realizacji Działania lub identyfikacja innej właściwej kompetencyjnie instytucji, która posiada zasoby merytoryczne i technologiczne do zrealizowania Działania.

EDUKACJA

Działanie 9. 200 szkół bez barier

Flagowy projekt dotyczący dostępności w edukacji szkół podstawowych pn. „Przestrzeń Dostępnej Szkoły”, był realizowany nadal w 2021 r. Jego docelowym efektem ma być 186 szkół podstawowych dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Szkoły będą mogły ulepszać swoje placówki w wielu wymiarach tj. architektonicznym, edukacyjno-społecznym, organizacyjnym oraz technicznym. Dofinansowane będą inwestycje i zakupy, które poprawią dostępność architektoniczną budynków, transportu, wyposażenia i pomocy dydaktycznych. Szkoły otrzymają również środki na działania podnoszące świadomość oraz kompetencje nauczycieli i specjalistów szkolnych. Do końca 2021 r. zawarto 49 umów o powierzenie grantu. Wybrane placówki obecnie przechodzą audyty dostępności lub już testują Model Dostępnej Szkoły (MDS). Przeprowadzono również szkolenia z zakresu dostępności oraz wdrażania dla kadry zarządzającej organów prowadzących i szkół. Kolejne umowy o powierzenie grantów sukcesywnie będą podpisywane i realizowane w 2022 r.

Najbardziej zawansowane szkoły, które jako pierwsze rozpoczęły już testowanie modelu, rozliczyły do końca 2021 r. granty w wysokości ok. 167 tys. zł. Pierwsze zmiany można już obserwować w szkołach zgłoszonych do projektu przez organy prowadzące z Gminy Nasielsk, Nowa Szarżyna, Śrem oraz Pysznica.

Szkoły, które już testują MDS, otrzymują również indywidualne doradztwo asocjacyjne i formatywne rozwiązujące konkretne problemy wdrożenia MDS podczas testowania oraz doradztwo innowacyjne w zakresie osiągnięcia poziomu dojrzałości szkół. Rozpoczęto również realizację szkoleń rozwijających kompetencje w zakresie funkcjonowania szkoły zgodnie z zasadą dostępności. W szkoleniach wzięło udział ogółem 124 osoby (106 kobiet i 18 mężczyzn). Szkolenia odbyły się w dniach od 01.12.2021 do 28.01.2022 r. w miejscowościach Rzeszów, Rybnik, Gdańsk, Śrem oraz Kołobrzeg. Szkoleniom towarzyszyły symulacje niepełnosprawności (uczenie przez doświadczenie).

Działanie 10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

I. Projekt „Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych”

W projekcie pn. „Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych- pilotaż” zostaną opracowane standardy usług asystenckich. Natomiast organy prowadzące szkoły i przedszkola otrzymają granty na sfinansowanie zatrudnienia łącznie 640 asystentów ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W ramach tego Działania w 2021 r. przeprowadzono – w dwóch edycjach konkursu - rekrutację szkół i osób pełniących zadania asystenta. W pierwszym naborze ocenie poddano 115 wniosków, 70 zostało rekomendowanych do dofinansowania, a 5 wniosków znalazło się na liście rezerwowej, w związku z wyczerpaniem środków. Dofinansowanie 5 rezerwowych wniosków będzie możliwe w zależności od wyników

drugiego naboru (jeśli pozostaną w nim wolne środki). Umowy na realizację grantów będą sukcesywnie podpisywane w 2022 r.

Na podstawie wniosków złożonych w pierwszym konkursie możliwe będzie zatrudnienie docelowo 184 asystentów, część z nich rozpocznie swoją działalność w szkołach w I kwartale 2022 r. W końcówce roku 2021 trwała ocena wniosków złożonych w drugim konkursie grantów. Wpłynęły 82 wnioski, 74 z nich zakwalifikowano do kolejnego etapu, czyli oceny merytorycznej.

II. Projekt „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”

Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu pn. „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa” opracował standardy szkoleń, ramowe programy szkoleń oraz pakiety szkoleń dla kadr ASPE. Materiały te stanowiły wkład merytoryczny do ww. projektu MEiN.

W ramach współpracy Instytutu Badań Edukacyjnych, Ośrodka Rozwoju Edukacji i MEiN rozpoczęto też prace nad oficjalnym opisem kwalifikacji wymaganych dla ASPE.

Działanie 11. Wsparcie edukacji włączającej

W 2021 r. przeprowadzono nabór na 16 placówek, które będą pełnić zadania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW). Ze względu na oszczędności, które pojawiły się w konkursie grantowym, ogłoszono dodatkowy nabór oraz wyłoniono 7 dodatkowych SCWEW. Zarządzeniem Dyrektora Ośrodka Rozwoju Edukacji⁷ powołano Centrum Koordynacyjne SCWEW.

Inną inicjatywą zrealizowaną w ramach tego Działania było przygotowanie 70 materiałów edukacyjnych w wersjach łatwych do czytania i zrozumienia (ETR), upublicznionych na udostępnianej przez Ministra Edukacji i Nauki Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej pod adresem: www.zpe.gov.pl wraz z instrukcją ich stosowania dla nauczycieli. Są to opracowania z różnych przedmiotów, dla każdego poziomu edukacji, adresowane do uczniów z różnymi potrzebami edukacyjnymi. Dodatkowo na tej platformie upowszechniono instrukcję tworzenia materiałów w ETR oraz kurs języka migowego dla uczniów w dwóch wersjach – podstawowej dla klas 1-3 oraz bardziej zaawansowanej dla klas 4-8.

Ponadto warto wspomnieć o kilku innych istotnych inicjatywach podejmowanych obszarze edukacji włączającej w 2021 r.:

- projekt ustawy o wsparciu dziecka, ucznia i rodziny został wpisany do Wykazu Prac Rady Ministrów (UD319). Jego głównym celem jest zapewnienie

⁷ Zarządzenie Nr 31/202 Dyrektora Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie z dnia 28 października 2021 r. w sprawie powołania Centrum Koordynującego w ramach Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie w związku z realizacją projektów pozakonkursowych dot. Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą

wysokiej jakości wczesnej edukacji i opieki każdemu dziecku (oraz jego rodzinie, jeśli będzie to potrzebne), od momentu urodzenia do podjęcia przez nie nauki w szkole;

- jednocześnie na 2022 rok zaplanowano nowelizację *ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela* ([Dz. U. z 2021 poz. 1762 z późn. zm.](#)⁸) wprowadzającą standardy zatrudnienia nauczycieli specjalistów w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, w tym ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i integracyjnymi;
- zakończono badania prowadzone przez Uniwersytet Warszawski w zakresie praktyk włączających w oddziałach integracyjnych, w tym ról i zadań nauczycieli;
- Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej opracowała standardy wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny (WWR) oraz program studiów podyplomowych z zakresu WWR;
- MEiN we współpracy z Centrum Edukacji i Nauki rozpoczęło prace nad rozwiązaniem informatycznym, które będzie kompleksowo wspierać działalność poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym kontakt obywateli z systemem oświaty (planuje się pełną gotowość rozwiązań w 2024 r., z sukcesywnym wdrażaniem od 2022 r.);
- Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu pn. „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa” opracował w 2020 r. ramowe programy szkoleń oraz pakiety szkoleń dla osób mogących uzyskać zatrudnienie w przedszkolach/szkolach w nowej roli: „Asystent dziecka/ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”, w 2021 r. ramowe programy szkoleń oraz pakiety szkoleń dla pracowników szkół i przedszkoli, kuratoriów oświaty i JST, placówek doskonalenia nauczycieli oraz ASPE. W 2022 r. zostaną opracowane pakiety szkoleń dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych. Z wykorzystaniem tych materiałów przygotowano 68 trenerów projektów konkursowych MEiN, którzy będą prowadzili szkolenia dla kadr edukacji włączającej. Pakiety są udostępnione na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej www.zpe.gov.pl;
- w ramach projektu pn. „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa” realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, opracowywane są zestawy poradników z zakresu edukacji włączającej (m.in. dla nauczycieli, dyrektorów, rodziców, dzieci) – materiały będą udostępnione w 2022 r.;
- Instytut Badań Edukacyjnych opracował raport z badania: *Monitorowanie uwzględniania zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów w procesie kształcenia*, który zawiera m.in. rekomendacje w zakresie działań podnoszących jakość realizowanego przez szkoły wsparcia wobec uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi;
- opublikowano raport o stanie edukacji włączającej dostępny [na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji](#);

⁸ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/1762>

- Katolicki Uniwersytet Lubelski przygotował standardy oceny funkcjonowania psychospołecznego dzieci i uczniów oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego w przypadku występowania trudności rozwojowych lub trudności w uczeniu się (zadanie będzie realizowane do września 2022 r.);
- Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zapewnił podręczniki, materiały edukacyjne, materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną i afazją;
- w roku 2021 na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej zamieszczono opracowane we współpracy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z Pracownią Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego:
 - kurs polskiego języka migowego pn. „Migaj razem z nami” czyli serię dziesięciu multimedialnych książek pomocniczych do nauki tego języka przeznaczonych dla uczniów szkół podstawowych. Kurs odpowiada poziomom biegłości językowej od A1 do B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Każda część przygotowana została w formie odrębnej publikacji multimedialnej, która umożliwia pracę z podręcznikiem na komputerze stacjonarnym - zarówno w domu, jak i w klasie (z wykorzystaniem tablicy multimedialnej);
 - seria multimedialnych lektur szkolnych pn. „Lektury dostępne”. Jest to nowoczesna pomoc skierowana do uczniów, którzy mają trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją. Seria umożliwia edukację językową i polonistyczną oraz pozwala na usystematyzowanie wiedzy dzięki materiałom ćwiczeniowym. To pierwsze w Polsce multimedialne lektury szkolne łączące różne sposoby rozumienia tekstu: tekst oryginalny, nagrania wideo w polskim języku migowym (PJM), tekst łatwy do czytania, tekst wspomagany komunikacją wykorzystującą symbole (tablice komunikacyjne wykorzystujące piktogramy PCS), historia obrazkowa z tekstem – komiks.”.

Działanie 12. Studia bez barier

I. Konkurs „Uczelnia dostępna”

W ramach Działania likwidowane są bariery w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym, przez wsparcie zmian organizacyjnych oraz podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni w obszarze dostępności. To Działanie realizowane jest w 3 edycjach konkursu pn. „Uczelnia dostępna”, w których łącznie uczestniczy 199 uczelni. W ramach I edycji realizowano 82 projekty, a 12 projektów już zakończono.

W ramach drugiej edycji w 2021 r. realizowanych i monitorowanych było 66 projektów. W październiku 2021 r. rozstrzygnięto konkurs na III edycję konkursu. Ze względu na dużą liczbę pozytywnie ocenionych projektów zwiększono alokację konkursu (z 60 mln zł do 113,5 mln zł). Do dofinansowania wyłoniono 51 projektów o łącznej wartości 115,5 mln. Do końca 2021 r. podpisano 45 umów o dofinansowanie z tej edycji.

Uczelnie w ramach realizowanych projektów mogą podejmować działania m.in. w zakresie dostępności komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych, modyfikacji programów oraz procedur kształcenia, jak i działań z zakresu dostępności architektonicznej.

Jedną z uczelni realizującą ww. działania jest Uczelnia Jańskiego z siedzibą w Łomży, która otrzymała dofinansowanie m.in. na:

- szkolenia podnoszące świadomość i kompetencje kadry;
- stworzenie stanowiska i jednocześnie biura pełnomocnika osób z niepełnosprawnościami, którego do tej pory nie było na uczelni;
- dostosowanie strony internetowej Uczelni do wymogów WCAG 2.1;
- likwidację podstawowych barier architektonicznych (dostosowanie siedziby pełnomocnika oraz instalacja windy);
- dostosowanie procesów rekrutacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami.

Innym przykładem może być Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, która otrzymała dofinansowanie na:

- stworzenie Biura Osób Niepełnosprawnych, powołanie Konsultanta ds. osób niepełnosprawnych oraz wyznaczenie 4 pracowników uczelni na Ambasadorów dostępności;
- opracowanie wieloletniej Strategii Dostępności obejmującej wszystkie aspekty funkcjonowania uczelni;
- opracowanie materiałów informacyjnych/promujących ideę dostępności;
- wizyty studyjne w uczelniach i organizacjach zajmujących się dostępnością;
- dostosowanie architektoniczne;
- wdrożenie dwóch platform edukacyjnych umożliwiających studentkom/tom niepełnosprawnym naukę w dowolnym miejscu i czasie;
- działania w obrębie dostępności edukacyjnej oraz szkolenia podnoszące świadomość kadry.

W 2021 r. NCBiR rozpoczęło przeprowadzanie ewaluacji ww. projektów. Dzięki temu możliwa będzie ocena skuteczności udzielanego wsparcia, jak również diagnoza praktycznych problemów, jakie napotkali beneficjenci w trakcie wdrażania projektów. Ułatwi to zaplanowanie podobnego rodzaju wsparcia w przyszłości.

II. Projekt „Asystent studenta z ASD”

W ramach tego Działania z Programu, realizowany jest również projekt innowacyjny pn. „Asystent studenta z ASD”, którego celem jest zwiększenie szans co najmniej 40 neuronietypowych studentów na ukończenie studiów oraz ich aktywizację społeczną i zawodową. W ramach projektu wyłonieni też będą liderzy adwokatów studentów z ASD z 40 uczelni z całego kraju. Do 31 marca 2022 r. trwa ostatni nabór uzupełniający do projektu dla wszystkich uczelni państwowych, jak i prywatnych. W 2021 r. zakwalifikowano w sumie do programu 21 uczelni.

Działanie 13. Dostępność w programach kształcenia

I. Konkurs "Projektowanie uniwersalne"

W ramach konkursu pn. "Projektowanie uniwersalne" w 2021 r. realizowane były 32 projekty, a 3 umowy zostały rozwiązane, ponieważ ze względu na trwającą pandemię uczelnie nie były w stanie zrealizować ich założeń. W projektach wdrażane są moduły z elementami dostępności oraz projektowania uniwersalnego uwzględniające specyfikę danego kierunku studiów. Moduły zawierają również wymóg zdobycia przez studentów praktycznych umiejętności wdrażania zasad projektowania w swojej przyszłej pracy zawodowej. Obecnie projekty w tym zakresie realizują: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Uniwersytet Szczeciński, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Uniwersytet Przyrodniczo - Humanistyczny w Siedlcach, Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera, Uczelnia Jańskiego w Łomży, Społeczna Akademia Nauk, Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wyższa Szkoła Humanitas, Politechnika Poznańska, Collegium Verum, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Akademia WSB, Sopotcka Szkoła Wyższa, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu, Radomska Szkoła Wyższa, Politechnika Lubelska, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu, Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu.

II. Konkurs "Kadra dydaktyczna dla projektowania uniwersalnego"

W ramach konkursu pn. "Kadra dydaktyczna dla projektowania uniwersalnego" w 2021 r. zakończono podpisywanie umów, zawarto 14 umów o łącznej wartości 10,8 mln zł. Projekty będą realizowane do 2023 r. Celem konkursu jest podniesienie kompetencji dydaktycznych kadry uczelni w zakresie projektowania uniwersalnego poprzez szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne tak, aby zapewnić wysoką jakość kształcenia studentów w tym obszarze.

Działanie 14. Kadry dla edukacji włączającej

Obok projektów wykazanych w Działaniach 9 -11, które zawierają komponenty lub w całości dotyczą kształcenia kadr szkół pod kątem umiejętności i wiedzy pozwalających na wdrażanie założeń edukacji włączającej w 2021 r rozstrzygnięto także konkurs "Szkolenia i doradztwo dla kadry edukacji włączającej". Celem konkursu jest zwiększenie wiedzy kadr edukacji na temat edukacji włączającej przez udział w cyklu szkoleń i doradztwa. Podpisano wszystkie z 16 zaplanowanych umów

i rozpoczęto ich realizację. Pierwsze szkolenia trenerów w projektach planowane są na I kwartał 2022 r.

Ponadto Ośrodek Rozwoju Edukacji organizował różne formy doskonalenia, w których uczestniczyli przedstawiciele placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół – dyrektorzy, nauczyciele, specjaliści, w szczególności:

- „Praca z klasą zróżnicowaną” – szkolenie online i „Efektywna praca w klasie zróżnicowanej” - szkolenie e-learningowe. Odbiorcy pozyskali wiedzę m.in. na temat organizacji procesu edukacyjnego z uwzględnieniem metod pracy dobieranych adekwatnie do realizowanych celów edukacyjnych i wychowawczych oraz strategii dydaktycznej wspierającej indywidualizację nauczania w zróżnicowanej grupie klasowej.
- Webinarium „Wsparcie dzieci/uczniów w powrocie do edukacji stacjonarnej – Budowanie szkolnego środowiska wspierającego uczniów”.
- „Środowiskowy model wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (WWR)”- e-konferencja, na której zaprezentowano założenia nowego modelu WWR skoncentrowanego na rodzinie i środowisku.
- Szkolenie „Koncepcja wywiadu opartego o rutynowe czynności dnia codziennego (RBI) w kontekście modelu WWR skoncentrowanego na rodzinie i środowisku”.
- Webinarium „Wsparcie dzieci/uczniów w powrocie do edukacji stacjonarnej. Identyfikowanie potrzeb uczniów i wprowadzanie metod wspierających uczniów”.
- Szkolenia online Edukacja włączająca – gdzie jesteśmy i dokąd zmierzamy, które odbyło się 25 sierpnia 2021 r. i „Edukacja włączająca – wybrane aspekty praktyczne”, które odbyło się 6 grudnia 2021 r. – spotkania osób zajmujących się edukacją włączającą w placówkach doskonalenia nauczycieli, poradniach psychologiczno-pedagogicznych oraz szkołach i placówkach systemu oświaty, ze szczególnym uwzględnieniem Liderów Edukacji Włączającej (LEW).
- Organizacja sieci współpracy oraz spotkań informacyjno-konsultacyjnych dla przedstawicieli Kuratoriów Oświaty wyznaczonych ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych. Celem form doskonalenia jest przygotowanie kadry kuratoriów oświaty do organizowania wsparcia dla szkół ogólnodostępnych w zakresie edukacji włączającej. Spotkania odbywają się raz na kwartał, bierze w nich udział ok. 33 uczestników.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 30%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
9. 200 szkół bez barier	MFIPR	60%	Projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.
10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	MEiN	50%	Obecnie projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.
11. Wsparcie edukacji włączającej	MEiN	40%	Projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.
12. Studia bez barier	MEiN	60%	Program realizowany zgodnie z harmonogramem.
13. Dostępność w programach kształcenia	MEiN	50%	Projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.

14. Kadry dla edukacji włączającej	MEiN	40%	Projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.			
Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordyna tor Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopod obieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
9. 200 szkół bez barier	MFIPR	Nieemożność zorganizowania konsultacji, szkoleń w formie bezpośrednich spotkań w związku z sytuacją epidemiczną.	Nieosiągnięcie wskaźników.	6	Zamiana na zdalne formy konsultacji i szkoleń, przesunięcie tych warsztatów, które nie mogą się odbyć online na późniejszy termin.	Diagnozowane ryzyka w większości nie wystąpiły. Ryzyko dot. spotkań bezpośrednich było minimalizowane na bieżąco.
		Liczba zrekrutowanych szkół niższa niż przewidywana.	Nieosiągnięcie wskaźników.	7	Zachęcanie organów prowadzących szkoły do zgłoszenia co najmniej 3 szkół.	
		Rezygnacja OP ze złożenia właściwego wniosku o udzielenie grantu	Nieosiągnięcie wskaźników.	5	Spotkania z OP, przedstawienie korzyści. Stworzenie listy rezerwowej, zapewnienie	

		lub podpisania umowy powierzenia grantu.			w regulaminie możliwości dokonania dodatkowego naboru uzupełniającego, przesunięcie oszczędności na dodatkowe audyty.	
10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	MEiN	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	5	b/d	W projekcie wystąpiły diagnozowane ryzyka, jednak na chwilę obecną sytuacja została już rozwiązana.
		Brak możliwości pozyskania zabezpieczenia finansowego realizacji projektu.	Brak możliwości realizacji projektu przez wyłonionego Beneficjenta.	5	b/d	
11. Wsparcie edukacji włączającej	MEiN	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	b/d	b/d	Ryzyko nie wystąpiło.

12. Studia bez barier	MEiN	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	b/d	b/d	Ryzyko nie wystąpiło.
13. Dostępność w programach kształcenia	MEiN	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	b/d	b/d	Ryzyko nie wystąpiło.
14. Kadry dla edukacji włączającej	MEiN	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	b/d	b/d	Ryzyko nie wystąpiło.

Działanie 15. 100 placówek służby zdrowia bez barier

W roku 2021 kontynuowano realizację działań rozpoczętych w ramach projektu pn. "Dostępność Plus dla Zdrowia" w poprzednich latach. W projekcie przyznawane są granty na poprawę dostępności placówek podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) oraz szpitali. W ramach naboru na granty dla:

- placówek POZ ocenionych zostało ogółem 259 wniosków. W efekcie do końca roku zawarto 128 umów na kwotę 68 550 397,37 zł;
- szpitali zawarto 19 umów na kwotę 35 855 308,47 zł.

W 2021 r. rozpoczęto również realizację centralnego komponentu szkoleniowego dla pracowników placówek medycznych objętych wsparciem w ramach projektu.

Do końca roku przeszkolono 227 pracowników placówek POZ i szpitali.

W IV kwartale 2021 r. trwały intensywne prace związane z przeglądem i aktualizacją standardów dostępności dla placówek sektora ochrony zdrowia (POZ i szpitali). Ich celem było:

- dostosowanie struktury Standardów Dostępności do UZD;
- przegląd pierwotnych założeń i ewentualne ujęcie dodatkowych wymogów, które nie zostały zawarte w pierwotnej wersji;
- podział wymogów na obligatoryjne i dodatkowe.

Pierwsza wersja zaktualizowanych standardów dla POZ została zaprezentowana na posiedzeniu Komitetu Dostępność Plus w ochronie zdrowia (KDP) w dniu 14 grudnia 2021 r. Po zebraniu uwag od członków KDP Wykonawca dokonał ostatecznych korekt w Standardach dla POZ. Dzięki temu II nabór dla POZ został uruchomiony 31 stycznia 2022 r. Równoległe trwają prace związane z przeglądem Standardów Dostępności dla szpitali, które zakończą się w pierwszym kwartale 2022 r.

Działanie 16. Dostępne usługi medyczne

Założeniem tego Działania jest stworzenie systemu premiującego te placówki ochrony zdrowia, które realizują swoje zadania z zachowaniem dostępności (wdrożą standard Dostępność Plus dla szpitala lub POZ).

W tym celu zostaną opracowane rekomendacje dotyczące zmiany zasad kontraktowania świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ). Rozpoczęcie prac nad rekomendacjami miało miejsce już w 2021 r. Odkonano spotkanie trójstronne przedstawicieli MZ, NFZ i MFiPR w celu omówienia sposobu realizacji tego Działania w kontekście obowiązków wynikających z art. 4 UZD (obowiązek zapewniania dostępności przy zlecaniu zadań publicznych). Przepisy ustawowe są istotnym czynnikiem wpływającym na sposób realizacji niniejszego Działania. Dyskutowano m. in. kwestie odpowiednich zmian rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. W toku spotkania ustalono, że kolejne kroki będą podejmowane w 1 i 2 kwartale 2022 r.

Warto także wspomnieć, że rok 2021 r. to data rozpoczęcia obowiązywania przepisu art. 12 ust. 2 znowelizowanej ustawy z dnia 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta ([Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.](#))⁹ dającego pacjentom będącym osobami ze szczególnymi potrzebami, prawo do otrzymania informacji m.in o swoim stanie zdrowia czy prawach pacjenta w zrozumiałym dla niego sposób. Może to nastąpić w szczególności przez dostarczenie takiej informacji w formie dostosowanej do możliwości i potrzeb tej osoby w tym także za pomocą środków wspierających komunikowanie się np. osoba z niepełnosprawnością słuchu, może wnioskować o zapewnienie tłumaczenia takiej informacji w PJM.

MZ podjęło szereg działań informacyjnych w ww. kwestii. Za pośrednictwem portalu dla świadczeniodawców poinformowano wszystkie podmioty posiadające kontrakty z NFZ o zmianach, jakie weszły w życie w dniu 6 września 2021 r. Wraz z przekazaniem informacji o zmianach prawnych, wskazano również kontakt do koordynatora dostępności w MZ, który udziela świadczeniodawcom wszelkich informacji dotyczących wdrażania dostępności w placówkach medycznych, a także projektu Dostępność Plus dla Zdrowia. Oprócz przesłania ww. informacji na głównej stronie internetowej MZ, a także w zakładce „Dostępność”, opublikowano artykuł o opisywanych zmianach. Dodatkowo, aby zwiększyć zasięg tych informacji, zostały one opublikowane na Platformie Komunikacji ze szpitalami oraz na Forum Koordynatorów Dostępności na portalu Facebook.

⁹ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/849>

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji						
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 50%						
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu			
15. 100 placówek służby zdrowia bez barier	MZ	60%	W projekcie wystąpiły opóźnienia ze względu na pandemię COVID-19. Obecnie projekt realizowany zgodnie z harmonogramem.			
16. Dostępne usługi medyczne	MZ	10%	Rozpoczęcie realizacji Działania było uzależnione od zakończenia przeglądu standardów dostępności. Działanie niedawno się rozpoczęło.			
Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordinat or Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopod obieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
15. 100 placówek służby zdrowia bez barier	MZ	Wydłużony czas zawierania umów z placówkami służby zdrowia	Akceptacja wydłużonego czasu audytu wynikająca z ciężkiej sytuacji służby	9	Audyt dostępności zostanie przeprowadzony w późniejszym terminie.	MFIPR wspólnie z MZ na bieżąco monitoruje postęp realizacji projektu i w przypadku występujących opóźnień w realizacji

		wynikający głównie ze znacznego obciążenia służby zdrowia sytuacją pandemii COVID-19.	zdrowia w czasie pandemii COVID-19.			projektu podejmuje stosowne działania.
		Opóźnienie naboru placówek służby zdrowia.	Rozpoczęcie naboru w późniejszym terminie. W efekcie dłuższy od zakładanego okres realizacji projektu.	4	Stąła współpraca z wykonawcą, monitorowanie stanu realizacji zakresu umowy.	
16. Dostępne usługi medyczne	MZ	Opóźnienie w opracowaniu rekomendacji dla systemu premiowania dostępnych placówek służby zdrowia.	Większa liczba wciąż niedostępnych placówek służby zdrowia otrzyma kontrakty z NFZ w 2022 r.	7	Intensyfikacja działań na rzecz opracowania rekomendacji dla systemu premiowania dostępnych placówek służby zdrowia.	Wskazane jest przyspieszenie prac po stronie NFZ nad opracowaniem rozwiązań dot. kontraktacji dostępnych usług medycznych.

CYFRYZACJA

Działanie 17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne

I. Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego

W ramach tego Działania Departament Społeczeństwa Informacyjnego KPRM (poprzednio - Ministerstwo Cyfryzacji (MC)) we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), realizował projekt o wartości 5 mln zł pn. „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”. W ramach projektu zaplanowano opracowanie materiałów e-learningowych poświęconych dostępności cyfrowej i przeprowadzenie szkoleń z ich wykorzystaniem oraz przygotowanie narzędzi wspierających badanie dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych. W 2021 r. w ramach projektu opracowano:

- raport końcowy z badania "Diagnoza potrzeb podmiotów publicznych w obszarze dostępności cyfrowej". Raport przedstawia możliwości, ograniczenia i potrzeby jednostek samorządu terytorialnego w kontekście zapewniania przez nie dostępności cyfrowej;
- program do stałego i automatycznego wykrywania błędów dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych. Program ten będzie monitorować konkretną grupę stron www pod kątem spełniania kilkunastu wymogów określonych w WCAG 2.1.

W 2021 r. dokonano również zmian w projekcie. Zadanie pn. „Budowa szablonów stron www i BIP” zmieniono na skutek rekomendacji otrzymanych z ww. raportu "Diagnoza potrzeb podmiotów publicznych w obszarze dostępności cyfrowej". Według raportu JST najbardziej potrzebują kompendium wiedzy na temat dostępności. W związku z tym w projekcie zaproponowano zadanie polegające na opracowaniu internetowego poradnika dla JST dotyczącego dostępności cyfrowej. Poradnik będzie stanowić kompleksowe źródło informacji o dostępności cyfrowej w oficjalnym rządowym kanale, który dzięki formie strony internetowej będzie w łatwy sposób modyfikowany oraz aktualizowany pod kątem obowiązującego prawa.

Okres realizacji projektu został wydłużony do 31 grudnia 2022 r. z powodu braku możliwości zrealizowania wszystkich zadań w pierwotnie planowanym okresie realizacji projektu.

II. Opracowanie kwalifikacji rynkowych z zakresu dostępności cyfrowej

W 2021 r. do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK) wprowadzono 5 nowych kwalifikacji rynkowych, związanych z dostępnością cyfrową:

- Projektowanie i prowadzenie badań dostępności informacji elektronicznej z udziałem użytkowników-testerów z indywidualnymi potrzebami – kwalifikacja pozwala na realizowanie badań dostępności cyfrowej z udziałem testerów ze szczególnymi potrzebami;

- Audytowanie dostępności stron internetowych zgodnie ze standardem WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) – kwalifikacja pozwala na analizę dostępności cyfrowej stron internetowych pod kątem ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- Audytowanie dokumentów cyfrowych w oparciu o standard WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) – kwalifikacja pozwala na analizę dostępności cyfrowej dokumentów cyfrowych pod kątem ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- Wykorzystanie standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) przy tworzeniu i dostosowywaniu aplikacji mobilnych – kwalifikacja pozwala na zapewnienie dostępności aplikacji mobilnych dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- Wykorzystywanie standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) przy tworzeniu i dostosowywaniu stron internetowych – kwalifikacja pozwala na zapewnienie dostępności cyfrowej stron internetowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Ponadto wyłoniono Instytucje Certyfikujące (IC) czyli podmioty które będą egzaminowały i wydawały certyfikaty poświadczające zdobycie kwalifikacji:

- Audytowanie dostępności stron internetowych zgodnie ze standardem WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) – kwalifikacja pozwala na badanie dostępności stron www w oparciu o standard WCAG;
- Audytowanie dokumentów cyfrowych w oparciu o standard WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) – kwalifikacja pozwala na ocenę zgodności dokumentów cyfrowych ze standardem WCAG przez wskazywanie błędów w dostępności i sposobów ich poprawy;
- Projektowanie i prowadzenie badań dostępności informacji elektronicznej z udziałem użytkowników-testerów z indywidualnymi potrzebami – kwalifikacja ma na celu standaryzację umiejętności organizowania badania konsultanckiego dostępności stron internetowych, aplikacji mobilnych, dokumentów cyfrowych oraz innych informacji i interfejsów elektronicznych w oparciu o międzynarodowy standard dostępności WCAG, a także w oparciu o szczegółową metodologię badania.

Wg stanu na koniec grudnia 2021 r. jeszcze nikt nie przystąpił do egzaminu z uzyskania kwalifikacji w zakresie dostępności cyfrowej i ich nie zdobył.

III. Działania realizowane przez Centrum GovTech w strukturze KPRM – koordynacja dostępności cyfrowej

W 2021 r. Departament Społeczeństwa Informacyjnego kontynuował koordynację wdrażania *Ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* ([Dz.U. z 2019 r. poz. 848](#)¹⁰).

¹⁰ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/848>

Jednym z najważniejszych działań w tym zakresie było opracowanie i przekazanie w grudniu 2021 r. do komisji Europejskiej Raportu pn. „Dostępność cyfrowa podmiotów publicznych - wyniki monitoringu stron internetowych i aplikacji mobilnych za lata 2020-2021”. Raport jest podsumowaniem wyników monitoringu stanu dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Zawiera on łączne wyniki monitoringu za lata 2020-2021.

W ramach tego monitoringu łącznie przebadane zostały 962 strony internetowe i 15 aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. **Żadna z monitorowanych stron internetowych i żadna z aplikacji mobilnych nie była w pełni zgodna z UDC.** W przypadku stron internetowych 961 z nich zostało uznane za częściowo zgodne, a jedna za niezgodną z ustawą o dostępności cyfrowej. W przypadku aplikacji mobilnych było to odpowiednio 13 – częściowo zgodnych i 2 niezgodne z UDC.

[Raport jest w całości dostępny na stronie „Dostępność cyfrowa” w serwisie gov.pl¹¹.](#)

Stale prowadzony był także monitoring deklaracji dostępności. W 2021 r. zostały wysłane 363 pisma do podmiotów publicznych przypominające o konieczności umieszczenia deklaracji dostępności na stronie internetowej.

W 2021 r. kontynuowano comiesięczne szkolenia z dostępności cyfrowej, które w związku z pandemią COVID-19 od kwietnia organizowano w formie zdalnej. Odbyło się 11 szkoleń, w których udział wzięło w sumie 2209 osób. Ponadto prowadzono szkolenia z dostępności cyfrowej, w tym dotyczących deklaracji dostępności, dla instytucji zewnętrznych. W sumie przeprowadzono 10 zamkniętych szkoleń m.in. dla pracowników Ministerstwa Zdrowia, Instytut Pamięci Narodowej.

Za pośrednictwem platformy MS Teams prowadzone były także tzw. Dostępne środy. Są to cykliczne spotkania prowadzone w ostatnią środę miesiąca, na których specjaliści z KPRM odpowiadają na zadane pytania związane z ustawą o dostępności cyfrowej. W każdym spotkaniu brało udział średnio 100 uczestników.

Departament Społeczeństwa Informacyjnego w KPRM prowadzi także stronę internetową <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa>, na której umieszczane są poradniki i treści poświęcone dostępności cyfrowej, a także terminy szkoleń i użyte w ich trakcie prezentacje.

W 2021 r. KPRM opublikowało [listę kontrolną do samodzielnego badania dostępności cyfrowej stron internetowych¹²](#). Jest to narzędzie do weryfikacji strony internetowej pod kątem jej dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami. Przy jej pomocy można ocenić czy na stronie internetowej są błędy uniemożliwiające uznanie jej za zgodną z ustawą o dostępności cyfrowej.

Prowadzony był również [wykaz adresów stron internetowych podmiotów publicznych](#) oraz [wykaz aplikacji mobilnych podmiotów publicznych¹³](#). Na koniec grudnia 2021 r.

¹¹ Link: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/monitoring-2021-r>

¹² Link: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/jak-zbadac-czy-strona-www-jest-dostepna-cyfrowo>

¹³ Link: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/wykaz-stron-internetowych-podmiotow-publicznych>

w wykazie znajdowało się 100 250 stron internetowych, a w wykazie aplikacji mobilnych 263 aplikacje.

W 2021 r. w KPRM zainicjowano prace nad nowelizacją ustawy o dostępności cyfrowej. Przeprowadzono konsultacje społeczne projektu nowelizacji, których wynikiem jest wprowadzenie zmian w projekcie nowelizacji. Projekt nowelizacji UDC zakłada dostosowanie Załącznika do ustawy do polskiego oficjalnego tłumaczenia WCAG 2.1. Zmiany wynikają z faktu, iż UDC powstała przed oficjalnym tłumaczeniem na język polski wytycznych WCAG 2.1 i część pojęć zawartych w Załączniku do ustawy różniła się od tych umieszczonych w tłumaczeniu WCAG. Projekt ujednotacza te pojęcia.

Ponadto, w ramach nowelizacji planowane jest rozstrzygnięcie problematycznych kwestii związanych z deklaracją dostępności m.in.:

- dodanie możliwości umieszczenia deklaracji dostępności na innej stronie niż ta, której dotyczy deklaracja;
- usunięcie obowiązku publikowania linku do deklaracji dostępności aplikacji mobilnej w deklaracji dostępności aplikacji mobilnej;
- usunięcie obowiązku publikacji deklaracji dostępności i linku do tej deklaracji bezpośrednio w aplikacji mobilnej, której modyfikacja nie jest możliwa ze względu na nadmierne koszty takiej modyfikacji;
- dodanie możliwości wskazania komórki/zespołu do kontaktu w sprawie dostępności cyfrowej, a nie jak dotychczas wyłącznie konkretnej osoby.

Działanie 18. Dostępne treści multimedialne

Systemowo cele tego Działania są stopniowo osiągane dzięki wejściu w życie przepisów prawa m.in. dwóch ustaw dotyczących dostępności¹⁴ ale także legislacji dotyczącej rynku medialnego w Polsce. Sprawiają one, że osoby ze szczególnymi potrzebami uzyskują łatwiejszy i szerszy dostęp do informacji o usługach realizowanych przez podmioty publiczne, ale też mogą korzystać z treści emitowanych przez TV, czy Internet.

I. Dostępność informacyjno-komunikacyjna podmiotów publicznych

Wdrażanie obu ustaw – czyli UZD oraz UDC sukcesywnie poprawia możliwość uzyskania przez osoby ze szczególnymi potrzebami wiedzy o tym czym zajmuje się dany podmiot, jakiego rodzaju rozwiązania architektoniczne, cyfrowe czy z zakresy informacji i komunikacji gwarantujące dostępność już oferuje. Dzieje się tak dzięki narzędziom takim jak deklaracja dostępności, informacja o działalności podmiotu w ETR, czy w formie nagrania PJM, a od 2021 r. także dzięki sporządzanemu przez podmioty publiczne w Polsce po raz pierwszy raportowi o stanie zapewniania dostępności (więcej w [Działaniu 41. Monitoring polityk publicznych](#)). Obywatele mogą

¹⁴ Mowa o ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych i ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

do nich dotrzeć przez, strony internetowe podmiotów publicznych w coraz większym stopniu spełniające wymagania standardem WCAG 2.1.

II. Dostępność cyfrowa programów telewizyjnych

W 2021 r. kontynuowany był II etap wdrażania *Ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U 2019, poz. 915)*¹⁵, której celem jest zwiększanie czasu antenowego poświęcanego na emisję audycji i programów telewizyjnych zapewniających dostępności audycji dla osób z niepełnosprawnościami narządu wzroku i słuchu, przez wprowadzenie rozwiązań takich jak audiodeskrypcja, napisy dla niesłyszących, tłumaczenie na język migowy. Ustawa przewidują stopniowe, zgodne z przyjętym harmonogramem zwiększanie udziału kwartalnego czasu nadawania takich audycji docelowo do 50 % w 2024 r. Na lata 2020-2021 przewidziano osiągnięcie poziomu najmniej 25% czasu nadawania programów telewizyjnych z udogodnieniami dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Realizacja tego obowiązku podlega nadzorowi i kontroli Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (KRRIT). Przewodniczący KRRIT w 2025 r. przedstawi Sejmowi i Senatowi oraz ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informację o realizacji obowiązków związanych z wdrażaniem dostępnych programów telewizyjnych a także możliwości zwiększenia poziomu udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w kwartalnym czasie nadawania programu.

III. Programy dotacyjne Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego

Wśród inicjatyw, które realizowano w 2021 r. realizujących cele ww. Działania warto wymienić działalność MKiDN, które wspierało projekty z zakresu dostępności cyfrowej zasobów kultury i dziedzictwa, w szczególności w ramach 4 programach dotacyjnych:

- Kultura dostępna,
- Kultura cyfrowa,
- Rozwój sektorów kreatywnych,
- Edukacja kulturalna.

Proces cyfryzacji zasobów dóbr kultury, w jaki włącza się MKiDN, ma duże znaczenie dla dostępności. Dygitalizowane zasoby kultury włączone są w szeroki obieg, także wśród osób o szczególnych potrzebach. Standardy digitalizacyjne oraz katalogi dobrych praktyk towarzyszące programowi pn. „Kultura cyfrowa” wspomagają ten proces, aby przebiegał on profesjonalnie i uwzględniał różne jego aspekty, w tym jak najszerszej dostępności oraz dokładność odwzorowania. W ramach dofinansowanych działań udostępniane są archiwalne zasoby kultury, dotyczące artystów, ale także spektakli, materiałów nutowych, rękopisów itp.

¹⁵ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/915>

Wspomagane jest także powstawanie wirtualnych wystaw, co wydaje się szczególnie cenne w kontekście osób ze specjalnymi potrzebami.

Wśród działań MKiDN warto również wskazać na realizację badania dotyczącego modeli zapewniania dostępności kinematografii osobom z niepełnosprawnościami. Zamówiona jeszcze w 2020 r. „Ekspertyza dotycząca dostępności kinematografii dla osób z niepełnosprawnościami w Polsce oraz stosowanych w innych krajach metod zapewniania osobom z niepełnosprawnościami równego dostępu do kinematografii” została zrealizowana i odebrana w 2021 r.

IV. Dostępność usług medialnych na żądanie

11 sierpnia 2021 r. przyjęto *ustawę o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii* (Dz. U. 2021, poz. 1676)¹⁶, która nakłada na podmioty dostarczające audiowizualne usługi medialne na żądanie (VOD) obowiązek zapewnienia, aby docelowo co najmniej 30% utworów z katalogu VOD zawierało udogodnienia dla osób z dysfunkcjami wzroku i słuchu. Zgodnie z przyjętym w ustawie harmonogramem proces ten odbywa się w następujących etapach:

- 1) w 2022 r. co najmniej 5% audycji umieszczonych w udostępnianym publicznie katalogu,
- 2) w 2023 r. co najmniej 10% audycji umieszczonych w udostępnianym publicznie katalogu,
- 3) w latach 2024 i 2025 co najmniej 20% audycji umieszczonych w udostępnianym publicznie katalogu,
- 4) od 2026 r. co najmniej 30% audycji umieszczonych w udostępnianym publicznie katalogu.

Realizacja tego obowiązku podlega nadzorowi i kontroli Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (KRRIT). Zgodnie z ustawą Przewodniczący KRRIT w 2026 r. przedstawi Sejmowi, Senatowi oraz ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informację o realizacji ww. obowiązku oraz o możliwości zwiększenia poziomu udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w udostępnianych publicznie katalogach audiowizualnych usług medialnych na żądanie.

V. Programy grantowe Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej (PISF)

W obszarze udostępniania treści multimedialnych szczególnego znaczenia ma dostępność do filmów i materiałów audiowizualnych dla osób ze szczególnymi potrzebami. W tym kontekście PISF kontynuował swoją działalność na rzecz dostępności obligując producentów materiałów filmowych współfinansowanych ze środków PISF do zapewnienia audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących lub tłumacza PJM. Obowiązek ten od 2016 dotyczy producentów filmów fabularnych i pełnometrażowych filmów animowanych finansowanych przez PISF a od 2017 także filmów dokumentalnych.

¹⁶ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/1676>

W 2021 r. łącznie wyprodukowano 62 filmy fabularne, animowane oraz dokumentalne, które dofinansowano przez PISF w ramach Programów Operacyjnych. Wszystkie one miały wykonaną audiodeskrypcję, napisy dla niesłyszących lub tłumacza PJM.

Działanie 19. Przyjazny urząd

I. Szkolenia dla administracji państwowej z zakresu dostępności cyfrowej

W 2021 r. w KPRM kontynuowano realizację projektu pn. „Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej”. W projekcie planowane jest przeszkolenie 1000 pracowników urzędów administracji publicznej – redaktorów stron internetowych i webmasterów – z dostępności cyfrowej i prostego języka. W maju 2021 r. rozpoczęto ww. szkolenia. W sumie podczas 75 edycji szkoleń przeszkolono 930 osób. Aż 869 z nich (93%) podniosło swoje kompetencje z zakresu dostępności cyfrowej (wskaźnik mierzony na podstawie testów kompetencyjnych). Ponadto, z uwagi na zwiększone zainteresowanie udziałem w projekcie, w grudniu 2021 r. wydłużono termin jego realizacji do 30 września 2023 r. i zwiększono planowaną do przeszkolenia liczbę osób do 1300.

II. Zasady prostego języka i efektywnej komunikacji wdrażane w administracji publicznej

W 2021 r. KPRM organizowała również szkolenia z prostego języka i efektywnej komunikacji dla członków korpusu służby cywilnej prowadzone przez pracowników Departamentu Służby Cywilnej KPRM. Ich celem jest zwiększenie kompetencji komunikacyjnych ok. 100 członków korpusu służby cywilnej, w tym osób nowo zatrudnionych i osób, które planują karierę w administracji publicznej/w służbie cywilnej. W 2021 r. przeszkolono łącznie 70 osób, a uczestnicy szkoleń poznali zasady prostego języka oraz dobre praktyki w tym zakresie z Polski i świata.

W 2021 r. w KPRM odbyło się kilka spotkań Zespołu ds. promocji prostego języka w urzędach administracji rządowej. W spotkaniach uczestniczyli – jako goście – przedstawiciele organizacji pozarządowych i innych urzędów. Spotkania pozwoliły na wymianę opinii na temat tego jak skutecznie promować prosty język w swoim urzędzie oraz przekazanie informacji o dobrych praktykach.

Również w MFiPR w 2021 r. realizowano działania na rzecz promocji prostego języka. Ukazały się publikacje o prostym języku, takie jak 4 newslettery „Prosto i kropka” oraz 6 artykułów w portalu Funduszy Europejskich (FE), w aktualnościach w [zakładce Poznaj zasady prostego języka](#). Przeprowadzono również szkolenia dla 555 osób zatrudnionych w administracji publicznej z zasad prostego języka (w tym szkolenia wewnętrzne w MFiPR dla 196 osób oraz szkolenia zewnętrzne dla 359 osób z innych instytucji obsługi FE). Ponadto w okresie październik-listopad 2021 odbywały się szkolenia dla nowych liderów prostego języka. W sumie przeszkolono 60 osób (10 osób z MFiPR i 50 osób z innych instytucji obsługi FE).

W marcu 2021 r. MFiPR zorganizowało konferencję dla sygnatariuszy Deklaracji na rzecz upraszczania języka. pn. "Prosty język. Wyzwania w komunikacji zdalnej".

W czasie konferencji poruszano takie tematy, jak komunikacja w czasach epidemii, jak projektować treści, czy jak pisać o Funduszach Europejskich w sposób jak najbardziej przystępny dla czytelnika.

W listopadzie 2021 r. odbyło się także Trzecie Forum Prostego Języka. Było ono okazją do wymiany doświadczeń i materiałów dotyczących promocji prostego języka. Wynikiem tej inicjatywy jest też porozumienie na rzecz prostej komunikacji w urzędach, które podpisują przedstawiciele instytucji publicznych, w tym urzędów administracji publicznej. Sygnatariusze porozumienia deklarują m.in., że będą:

- dążyć do tego, aby pracownicy urzędów doskonalili niezbędne kompetencje i przestrzegali zasad prostego języka w mowie i piśmie;
- tworzyć standardy językowe i zachęcać pracowników, by je stosowali;
- uwrażliwiać pracowników urzędów na potrzeby innych – bez względu na wiek, stopień niepełnosprawności czy poziom wykształcenia;
- wprowadzać w życie rozwiązania zgodne z ideą prostego języka, ale też, własnym przykładem, zarażać nią innych.

Deklarację w 2021 r. podpisało 7 nowych podmiotów, a w sumie podpisały ją już 44 instytucje.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 60%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne	KPRM	70%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. Stale realizowane są inicjatywy mające na celu wypełnienie obowiązków wynikających z UDC takie jak szkolenia z dostępności cyfrowej, przegląd deklaracji dostępności czy prowadzenie wykazu adresów stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.
18. Dostępne treści multimedialne	MKiDN	60%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. Przygotowano ekspertyzę dotyczącą dostępności kinematografii dla osób z niepełnosprawnościami. Realizowane są liczne programy i projekty MKiDN oraz PISF w tym zakresie.
19. Przyjazny Urząd	KPRM	60%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. W 2021 r. kontynuowano szkolenia dla pracowników administracji publicznej z zakresu dostępności cyfrowej.

Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordynator Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopodobieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne	KPRM	Nienależyte wykonywanie umów.	Opóźnienie w realizacji zadań.	6	Ponowne ogłaszanie postępowań.	Ryzyko jest tolerowane w warunkach pandemii COVID-19 i związanych z nią opóźnień w realizacji zadań.
		Problemy z aktualizacją dokumentacji.	Opóźnienia w realizacji projektu.	6	Wydłużenie terminu realizacji.	Ryzyko jest tolerowane w warunkach pandemii COVID-19 i związanych z nią opóźnień w realizacji projektów.
		Problemy z wykonawcami poszczególnych zadań.	Konsultacje rozwiązań odpowiadających Zamawiającemu.	4	Stworzenie spójnych schematów działania.	Dotychczas nie wystąpiły problemy z wykonawcami poszczególnych zadań.
		Brak uczestników szkoleń związanych z dostępnością cyfrową.	Mała liczba uczestników spotkań/szkoleń.	2	Zredukowanie liczby spotkań/szkoleń.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło. Na szkolenia zgłasza się wystarczająca grupa osób.

		Przeciągająca się realizacja zadań przez Wykonawców.	Wszczęcie procedury zmierzającej do wyjaśnienia opóźnień/zwłoki.	5	Wyjaśnienie przyczyny opóźnień/zwłoki.	Okres realizacji części zadań jest wydłużony w związku z pandemią COVID-19.
18. Dostępne treści multimedialne	MKiDN	Brak wysokiej jakości wniosków związanych z dostępnością, złożonych w konkursie na 2021 r.	Brak dofinansowań projektów uwzględniających dostępność.	0	b/d	Ryzyko nie wystąpiło.
		Opóźnienia w realizacji badania przez wykonawcę, ze względu na sytuację pandemii.	Trudność w dotarciu do respondentów.	2	Modyfikacja harmonogramu i aneksowanie umowy w celu realizacji wszystkich etapów ekspertyzy badawczej - wydłużenie czasu realizacji zadania na II kwartał 2021.	Ryzyko nie wystąpiło
19. Przyjazny Urząd	KPRM	Brak możliwości realizacji szkoleń stacjonarnych	Opóźnienie realizacji projektu.	6	Uzgodnienie z wykonawcą zasad realizacji szkoleń w trybie online.	W związku z pandemią COVID-19 ryzyko wystąpiło. Szkolenia są

					Przedłużenie okresu realizacji umowy.	realizowane w trybie online.
		Brak zainteresowania urzędów przeszkoleniem redaktorów stron internetowych i webmasterów z dostępności cyfrowej.	Nieosiągnięcie wskaźnika produktu.	2	Monitorowanie rekrutacji na szkolenia i - w miarę potrzeby - dodatkowe działania zachęcające do udziału w projekcie. Stały kontakt z urzędami objętymi wsparciem.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło. Urzędy są zainteresowane szkoleniami.
		Brak zainteresowania członków korpusu służby cywilnej przeszkoleniem z tego tematu.	Nieosiągnięcie założonej liczby przeszkolonych osób.	3	Realizacja szkoleń w trybie online, stały kontakt z urzędami i zachęcanie ich pracowników do udziału w szkoleniach.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło. Na szkolenia zgłasza się wystarczająca grupa członków korpusu służby cywilnej.

Działanie 20. Dostępne usługi powszechne, e-commerce

W 2021 r. trwały prace nad projektem ustawy o dostępności niektórych produktów i usług. Projekt ustawy stanowi implementację Dyrektywy Europejski Akt o Dostępności, ang. *European Accessibility Act* (EAA), [Dz. U. UE z 2019 r., nr L 151, p. 70–115](#)¹⁷. Głównym celem tej dyrektywy jest zapewnienie większej dostępności niektórych produktów i usług w oparciu o wspólne dla wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób z ograniczeniami funkcjonalnymi.

Projektowana ustawa odpowiada na wskazane problemy i realizuje cele EEA w obszarze obowiązywania prawa polskiego. Jednocześnie uwzględnia krajowy kontekst społeczno-ekonomiczny. W efekcie jej wejścia w życie konsumenci skorzystają z szerszego dostępu do produktów i usług, co z kolei bezpośrednio przyczyni się do ułatwienia korzystania z wielu obszarów życia, takich jak edukacja, praca, mobilność, ochrona zdrowia, kultura – a w wielu przypadkach w ogóle pozwoli na dostęp do nich z poszanowaniem godności i równości.

Mimo tego, że projektowana regulacja odnosi się do dostępności produktów i usług dla wszystkich konsumentów, jej przepisy odwołują się przede wszystkim do osób ze szczególnymi potrzebami, zwłaszcza do osób z niepełnosprawnościami, których potrzeby i możliwości stanowią swoisty probierz dla spełnienia kryterium dostępności przez produkty i usługi. Projekt ustawy obejmuje przepisy merytoryczne dotyczące planowanych rozwiązań w zakresie dostępności określonych produktów i usług. Wprowadza on także nowe obowiązki dla podmiotów gospodarczych w zakresie zapewnienia dostępności oraz ustala system nadzoru, który ma zapewnić kontrolę spełniania przez produkty i usługi wymogów dostępności.

W 2021 r. przeprowadzono prace przygotowawczo-analityczne do wdrożenia dyrektywy. Przedstawiciele MFIPR brali udział w posiedzeniach Grupy roboczej przy KE ds. wdrożenia dyrektywy oraz wydarzeniach upowszechniających proces wdrażania dyrektywy. Odbłyły się także przygotowania do zapewnienia wsparcia dla stosowania EAA w ramach programów operacyjnych (dla przedsiębiorców oraz administracji państwowej).

W okresie od stycznia do listopada 2021 r. odbyły się robocze prekonsultacje projektu ustawy o dostępności niektórych produktów i usług. Wzięły w nich udział organizacje branżowe skupiające podmioty, na których działalność wpłyną przepisy projektowanej ustawy. Ponadto w prekonsultacjach uczestniczyły także organizacje społeczne i eksperci, resorty oraz organy nadzoru rynku. W prowadzonych dyskusjach aktywny głos zabrali również przedstawiciele środowiska akademickiego zaangażowani w prace Rady Dostępności. Na 2022 r. zaplanowane dalsze prace

¹⁷ Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>

nad ostateczną treścią projektu ustawy, w tym przeprowadzenie konsultacji publicznych.

Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich

W 2021 r. MSWiA kontynuowało działania dotyczące funkcjonowania aplikacji mobilnej pn. „Alarm 112”, która umożliwia w sytuacji zagrożenia życia, zdrowia, mienia, środowiska, bezpieczeństwa i porządku publicznego przekazanie zgłoszenia alarmowego do Centrum Powiadamiania Ratunkowego, przez osoby, które nie mogą wykonać połączenia głosowego, w szczególności osoby głuche i niedosłyszące.

Informacja o aplikacji mobilnej pn. „Alarm 112” jest w dalszym ciągu zamieszczona na stronie internetowej MSWiA, w formie pięciu filmów instruktażowo-promocyjnych skierowanych w szczególności do osób głuchych:

- „W jakich sytuacjach korzystać z numeru alarmowego 112,
- Aplikacja mobilna Alarm112”,
- „Zgłoszenia do Państwowej Straży Pożarnej”, który przedstawia w jaki sposób przez wybranie odpowiednich piktogramów zgłosić zdarzenie do PSP,
- „Zgłoszenia do Policji”,
- „Zgłoszenia do Państwowego Ratownictwa Medycznego”.

Wszystkie filmy zawierają oprawę lektorską, napisy, infografiki i tłumaczenie na PJM. Tłumaczenie umożliwia osobom głuchym pełny dostęp do informacji. Filmiki zostały udostępnione na stronie MSWiA, KGP, KGPS, urzędów wojewódzkich i w mediach społecznościowych. Liczba zarejestrowanych użytkowników aplikacji na koniec 2021 r. wyniosła 10 432 osoby, co oznacza, że w ciągu tylko 2021 r. zarejestrowało się 1 316 nowych użytkowników.

Działanie 22. Mobilność

I. Usługi indywidualnego transportu „door-to-door”

W 2021 r. projekt pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”, realizowany przez PFRON, wszedł w kluczową fazę realizacji. Zakończono proces oceny wniosków grantowych i zawierania umów o przyznanie grantu z jednostkami samorządu terytorialnego i następowała sukcesywna realizacja projektów grantowych oraz ich monitoring. Do końca 2021 r. 84 grantobiorców uruchomiło usługę transportu door-to-door dla 149 JST. Wykazana liczba JST jest większa niż liczba grantobiorców, ponieważ część umów grantowych obejmuje uruchomienie usługi na terenie całych powiatów. Wydatkowanie w 2021 r. osiągnęło w projekcie ponad 13,8 mln zł.

II. Program „Aktywny samorząd”

W marcu 2021 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych uruchomił program pn. „Aktywny samorząd”. Daje on szansę osobom z niepełnosprawnościami na sfinansowanie sprzętu wspomagającego ich mobilność np. oprzyrządowania czy oprogramowania do posiadanego samochodu oraz pomoc

w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym. Budżet tego programu w 2021 r. wyniósł 189,62 mln zł i był o 9 mln wyższy niż w roku 2020.

III. Projekt „aPSYstent”

2021 rok to kolejne zrealizowane elementy projektu pn.: „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania” (zwany projektem „aPSYstent”).

W tym okresie wyszkolono 21 psów przewodników i przekazano je osobom niewidomym. Poza tym wyszkolono 43 wolontariuszy, a 5 osób zdobyło kompetencje w zakresie szkolenia psów przewodników. Równolegle zakupiono 22 psy. W całym 2021 r. na powyższe zadania wydatkowano ponad 3,3 mln zł.

IV. Projekt “Trening orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących” (TOPON)

W czerwcu 2021 r. została podpisana umowa na realizację projektu pn. “Trening orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących” (TOPON). Budżet projektu wynosi 6.208.708,00 zł. Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych Zarząd Główny, Towarzystwem Opieki nad Ociemniałymi Stowarzyszenie, Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego oraz z partnerem ponadnarodowym *Instituttet for Blinde og Svagsynede* (IBOS) z Danii. Celem projektu jest opracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowego standardu kształcenia i doksztalcania trenerów orientacji przestrzennej oraz programu szkolenia osób niewidomych i słabowidzących w zakresie orientacji przestrzennej. Efektem projektu będzie wykształcenie min. 12 nowych trenerów orientacji przestrzennej, uzupełnienie kompetencji co najmniej 94 trenerów, a także nabycie kompetencji w zakresie orientacji przestrzennej przez co najmniej 200 osób z dysfunkcją wzroku. W 2021 r. utworzono zespół ekspertów, który rozpoczął prace nad standardem szkolenia instruktorów orientacji przestrzennej i mobilności (IO&M). Więcej informacji znajduje się [na stronie internetowej projektu](#).

Działanie 23. Dostępne usługi społeczne

W 2021 r. kontynuowana była większość projektów, których wspólnym celem jest opracowanie rozwiązań usprawniających funkcjonowanie podmiotów świadczących usługi społeczne i faktyczne świadczenie tych usług. Postęp i efekty tych inicjatyw zobrazowano poniżej.

I. Projekt „Energia społeczna. Sieć Przedsiębiorstw Społecznych”

Celem głównym projektu jest profesjonalizacja i budowa potencjału przedsiębiorstw społecznych (PS) w świadczeniu kompleksowych usług na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez zidentyfikowanie, przygotowanie i pilotażowe wdrożenie modelowych przedsiębiorstw społecznych. W 2021 r. zawarto 37 umów na wdrażanie wiązek usług społecznych i wydatkowano prawie 4,7 mln zł. W wyniku wsparcia doradcy specjalistycznego ds. finansowych 2 PS pozyskały dofinansowanie

z ministerialnego programu pn. „Opieka Wytchnieniowa” na kontynuację części usług wchodzących w skład wiązki usług. Zrealizowano 133,5 h doradztwa specjalistycznego dla przedsiębiorstw społecznych. Odbyły się wizyty monitoringowe w przedsiębiorstwach wdrażających wiązki usług oraz spotkania on-line z udziałem przedsiębiorstw społecznych, które zawarły umowy na wdrażanie wiązek usług.

II. Nowy model współpracy instytucji zatrudnienia socjalnego i PES

Celem projektu o ww. nazwie jest rozwój społecznych usług użyteczności publicznej, zwłaszcza usług środowiskowych realizowanych przez podmioty z sektora ekonomii społecznej. Ma w nim powstać model współpracy podmiotów zatrudnienia socjalnego z innymi instytucjami i podmiotami świadczącymi usługi społeczne na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z założeniami projektu, budowa modelu miała zostać poprzedzona badaniem ankietowym, które zostało zrealizowane w 2021 r. Zostało ono przeprowadzone w II etapach - pilotażu i badaniu właściwym na 380 podmiotach metodą CAWI. W 2021 r. zakończono badanie jakościowe przeprowadzone w 30 lokalizacjach, w których testowany był model.

Efektom przeprowadzonych badań są 3 raporty (podsumowujący pilotażowe wdrożenie modelu, ewaluacyjny i końcowy raport po II fali badań podmiotów zatrudnienia socjalnego) dostępne na stronie: [Link do raportów.](#)

Ponadto, w projekcie zakończono już konsultacje i prace nad tekstem oraz oprawą graficzną podręcznika pn. Nowy Model Zatrudnienia Socjalnego. Projekt obecnie znajduje się w końcowej fazie realizacji, a jego zakończenie planowane jest na czerwiec 2022 r. W projekcie w 2021 r. wydatkowano kwotę ok. 4,5 mln zł.

III. Usługi społeczne i zdrowotne w Regionalnych Programach Operacyjnych

W 2021 r. kontynuowane było wsparcie udzielane na poziomie regionów, ukierunkowane na dostarczanie przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług socjalnych i opieki zdrowotnej. Realizowane były projekty mające na celu m.in. rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy, działania wspierające opiekunów nieformalnych w opiece domowej, tworzenie miejsc opieki dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Dzięki nim w 2021 r. ponad 92 tys. osób objęto usługami asystenckimi i opiekuńczymi świadczonymi w społeczności lokalnej, dostarczono ponad 232 tys. usług zdrowotnych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a 4,7 tys. takich osób uzyskało wsparcie w postaci mieszkań chronionych i wspomaganych.

IV. Program opieka wytchnieniowa – edycja 2021

Wsparcie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami było realizowane w 2021 r. także dzięki programom finansowanym z Funduszu Solidarnościowego (m.in. opisany [w Działaniu 24. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej.”](#)), ale także innym prowadzonym corocznie inicjatywom, takim Program pn. „Opieka wytchnieniowa”. Program polega na dostarczaniu doraźnej, czasowej przerwy

w sprawowaniu bezpośredniej opieki nad dziećmi z niepełnosprawnościami, a także innymi osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności (lub orzeczeniami równoważnymi) członkom rodzin lub opiekunom tych osób, a także podnoszeniu ich umiejętności i wiedzy zakresie sprawowania tej opieki.

Do udziału w Programie w 2021 r. zgłosiło się 699 samorządów, a kwota dofinansowania wyniosła 60 mln zł. Ostatecznie Program realizowany był na obszarze wszystkich województw przez 678 JST – lista tych które podpisały umowy dostępna jest na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Dane dotyczące całkowitej liczby osób objętych wsparciem będą dostępne wraz z przekazaniem sprawozdań z realizacji Programu przez wojewodów. W momencie sporządzania niniejszego sprawozdania nie były one znane.

V. Pilotaż Centrów Usług Społecznych

Centra usług społecznych (CUS) - to nowe jednostki organizacyjne gmin i instytucje lokalnej polityki społecznej. Są to miejsca, w których są dostępne usługi społeczne z różnych systemów: pomocy społecznej, polityki rodzinnej, promocji i ochrony zdrowia, kultury, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych. Świadczą je różni wykonawcy - jednostki samorządowe, lokalni przedsiębiorcy, podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe. Usługi społeczne oferowane przez CUS są kierowane zarówno do ogółu mieszkańców gminy, jak i do grup społecznych o szczególnych potrzebach, np. osób z niepełnosprawnościami, osób starszych czy rodzin wielodzietnych.

W projekcie MRIPS pn. "Wsparcie tworzenia centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług" w 2021 r. podpisywane były kolejne umowy na tworzenie CUS, które mają testować nowe modele integracji i rozwoju usług społecznych. W 2021 r. powstało 25 CUS, a w ramach całego konkursu rozliczono wydatki we wnioskach o płatność na kwotę 9 588 349,70 zł. Łącznie na realizację wsparcia w projekcie przeznaczono 130 mln zł. W ramach konkursu przewidziano utworzenie 41 centrów usług społecznych, na łączną kwotę dofinansowania około 118 mln zł. Dzięki temu projektowi oraz środkom z budżetu państwa sieć CUS liczyć będzie 44 ośrodki. Ich mapę można odnaleźć tu: [Mapa CUS](#).

VI. Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością.

We wrześniu 2021 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych uruchomił sieć Centrów informacyjno-doradczych dla osób z niepełnosprawnością (CIDON) działającą przy każdym z Oddziałów PFRON. Centra te mają ułatwić osobom z niepełnosprawnościami aplikowanie o środki PFRON. W takim punkcie można uzyskać poradę jakie wsparcie jest możliwe dla danej osoby, a także dowiedzieć się, jakie jest najbardziej odpowiednie. Celem jest także wypracowanie modelu poprawnego zaopatrzenia oraz standardów lub wytycznych w zakresie wyposażania osób z niepełnosprawnościami w różnego rodzaju technologie asystujące. Przewidziano w nim także działania ukierunkowane na wzrost kompetencji zawodowych realizatorów zadań finansowanych ze środków PFRON.

Program realizowany jest w podziale na trzy moduły odpowiadające w celom. Pierwszy zrealizowany w 2021 r zakłada uruchomienie sieci CIDON. Drugi ma doprowadzić do uruchomienia Ośrodków Wsparcia i Testów (OWT), w których osoby z niepełnosprawnością będą mogły przetestować oraz wypożyczyć bezpłatnie wysoko specjalistyczne technologie asystujące, które obejmują sprzęt, urządzenia i oprogramowania służące zwiększaniu lub poprawianiu możliwości samodzielnego funkcjonowania.

W ramach Modułu II w 2021 r. ogłoszony został nabór wniosków, który dotyczył utworzenia i prowadzenia OWT. W ramach przeprowadzonego naboru zawarto umowy z 12 podmiotami które mają uruchomić OWT w 2022 r. Moduł III to szkolenia i warsztaty dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie poprawnego użytkowania dofinansowanych technologii asystujących oraz szkolenia i warsztaty dla ekspertów i doradców, a także kadr realizatorów zadań finansowanych ze środków PFRON, w tym placówek OWT. Celem tego działania jest zapewnienie wysokiej jakości usług oferowanych w programie, zwiększenie dostępności do tych usług, wzrost liczby doradców i ekspertów, a także ich kompetencji. Wydatki na realizację programu w 2021 r. wyniosły 7 mln zł.

VII. Środowiskowy system wsparcia osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną (OzNI) - konkurs

W 2021 r. realizowane były także projekty testujące modele świadczenia wsparcia służącego usamodzielnianiu dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (OzNI). W konkursie o ww. nazwie dofinansowano 6 projektów, których beneficjenci sprawdzali różnorodne innowacyjne formy wsparcia dla takich osób. W każdym z nich beneficjenci dostarczają pomoc zarówno dla osób z niepełnosprawnościami, jak i ich otoczenia. W projektach otwierane są punkty informacyjno-konsultacyjno-doradcze, opracowywane indywidualne plany wsparcia OzNI, udostępniają mieszkania (wspomagane, treningowe), udzielania jest pomoc w zatrudnieniu czy taka odciążają opiekunów. Pakiet działań dopełniały te związane z budowaniem świadomości na temat potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną. Przykładem takiej inicjatywy jest zakończony w 2021 r. projekt Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną pn. „Bezpieczna przyszłość osób z niepełnosprawnością intelektualną – testowanie modelu”. Jego celem było wypracowanie rozwiązań służących zabezpieczeniu prawno-finansowemu i społecznemu osoby z niepełnosprawnością intelektualną na czas, gdy z przyczyn naturalnych straci ona już oparcie w rodzinie. W projekcie przygotowywano osoby z niepełnosprawnością i ich środowisko do bezpiecznego funkcjonowania w swojej społeczności lokalnej w oparciu o koncepcję kręgów wsparcia. Projekt prowadzony był w 9-ciu gminach w Polsce a więcej na jego temat można znaleźć na stronie ([Informacje o projekcie kręgi wsparcia](#)). Podobne cele zdefiniowano w projekcie Zabrzańskiego Towarzystwa Rodziców, Opiekunów i Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski w Zabrze. W projekcie oferowano bony na usługi dla OzNI zgodnie z ich potrzebami. Efektem wszystkich 6 projektów innowacyjnych w 2021 r. jest objęcie wsparciem ponad 800 osób z niepełnosprawnością

intelektualną, w tym ponad 90 brało udział w treningu w mieszkaniu treningowym, ponad 400 skorzystało ze wsparcia specjalisty.

VIII. Nowy model ochrony zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży

Nowy model ochrony zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży ma na celu stworzenie trzypoziomowego systemu referencyjnego opieki. Nowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży zakłada stworzenie sieci ośrodków w ramach trzech poziomów referencyjnych. Każdy poziom referencyjny będzie udzielał pomocy pacjentom o różnych potrzebach zdrowotnych. Pierwszy poziom – Ośrodki Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży, zatrudniające psychologów, psychoterapeutów i terapeutów środowiskowych. Drugi poziom to Centrum Zdrowia Psychicznego, w którym można skorzystać z porady psychiatry. Trzeci poziom to Ośrodek Wysokospecjalistycznej Całodobowej Opieki Psychiatrycznej (na tym poziomie działa całodobowy oddział psychiatryczny). Celem reformy jest deinstytucjonalizacja systemu opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży oraz zwiększenie roli świadczeń środowiskowych.

Kluczową zmianą jest upowszechnienie pomocy udzielanej w nowopowstających placówkach umiejscowionych blisko miejsca zamieszkania dziecka – ośrodkach środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży, w których pracują psycholodzy, psychoterapeuci i terapeuci środowiskowi. Pacjenci mogą skorzystać z oferty tych placówek bez skierowania lekarskiego. W ośrodkach tych pomoc mogą uzyskać osoby, które nie potrzebują diagnozy psychiatrycznej lub farmakoterapii. W przypadku wielu zaburzeń psychicznych, pojawiających się w dzieciństwie, można bowiem udzielić skutecznej pomocy za pomocą takich interwencji jak psychoterapia indywidualna i grupowa, terapia rodzinna czy praca z grupą rówieśniczą.

Pierwsze ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej (I poziom referencyjny) rozpoczęły działalność w kwietniu 2020 roku. Według aktualnych danych dotyczących konkursów od świadczenia na I poziomie psychiatrii dziecięcej udzielane są w 343 miejscach¹⁸. Obecnie oddziały wojewódzkie prowadzą kolejne postępowania konkursowe. Na kolejnym etapie rozpoczęte zostanie zawieranie kontraktów na II i III poziom referencyjny.

Jednocześnie Ministerstwo Zdrowia przygotowało i rozpoczęło realizację projektu Wsparcie procesu wdrażania reformy wprowadzającej nowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży. Projekt jest finansowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Kwota dofinansowania w ramach projektu wynosi ponad 7 mln zł.

¹⁸ Lista ośrodków dostępna [na stronie internetowej NFZ](#).

W 2021 r ogłoszono konkurs pn. „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dzieci i młodzieży”, w którym realizowanych jest 9 projektów testujących ww. model o łącznej wartości 125 mln zł. Projekty te znajdują się na początkowym etapie realizacji. Dzięki funkcjonującym już centrom 836 osób uzyskało pomoc, co stanowi ok 5% planowanej liczby dzieci i młodzieży.

Do tej pory wydatkowano w ramach wszystkich projektów ok 6,4 mln zł.

IX. Deinstytucjonalizacja usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi - konkurs

Już od 2016 r. testowanych jest kilkanaście modeli takiego świadczenia usług na rzecz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, aby nie były one prowadzone w formie instytucji, lecz poza nimi. Łącznie testowaniu podlegało 12 modeli w ramach 17 projektów dofinansowanych w kwocie ok. 207,5 mln zł. W 2021 r. w realizacji pozostawało jeszcze 9 projektów. W 2021 r. realizowano nadal projekty dotyczące przetestowania różnych modeli środowiskowego wsparcia osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, wypracowanych w konkursie I etapu, w tym jeden projekt horyzontalny, służący zapewnieniu jednolitych warunków testowania 1 modelu w ramach 5 projektów zintegrowanych. Bezpośrednie działania w tym projekcie są skierowane na budowanie współpracy i koordynacji pomiędzy podmiotami medycznymi, społecznymi i edukacyjnymi we wdrażaniu zmiany (standardy, zarządzanie zmianą) oraz przeszkoleniu personelu tych podmiotów. Realizowano usługi medyczne, społeczne działania z zakresu profilaktyki. W związku zakończeniem 1 projektu w październiku 2021 r. opracowano raport ewaluacyjny z wdrażania modelu. Dotychczas wydatkowano w ramach wszystkich projektów ok. 145 mln zł.

X. Mieszkalnictwo wspomagane

Szczególnie ważnym obszarem usług społecznych jest mieszkalnictwo. W przypadku osób niepełnosprawnych, częstokroć konieczne jest zapewnienie usług mieszkalnych wraz z usługami towarzyszącymi np. asystenckimi, pielęgnacyjnymi czy doradczymi, pozwalającymi na bezpieczną i w miarę samodzielną egzystencję tych osób. W ramach projektów z funduszy europejskich opracowano 6 modeli mieszkań wspomaganych, które są pilotażowo testowane w 26 gminach w Polsce (docelowo będą wdrożone w 30 gminach). Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. funkcjonowało 31 mieszkań dla 155 osób. Realizacja ww. modeli wsparcia odbywa się w ramach następujących projektów:

- Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania – ROPS w Gdańsku;
- Niezależne życie - wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych – ROPS w Łodzi;

- Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym – ROPS w Lublinie;
- W poszukiwaniu modelowych rozwiązań – ROPS w Białymstoku;
- Azymut-Samodzielność – ROPS w województwie zachodniopomorskim;
- Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi – ROPS Kraków.

XI. Centra opiekuńczo-mieszkalne

Głównym celem tej inicjatywy jest: pomoc dorosłym osobom niepełnosprawnym ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności lub orzeczeniem traktowanym na równi z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, przez zapewnienie usług zamieszkiwania w formie pobytu całodobowego lub pobytu dziennego. W okresie od sierpnia 2019 r. do maja 2021 r. zatwierdzono 39 wniosków gmin/powiatów na realizację Programu „Centra opiekuńczo-mieszkalne”. Kwota dofinansowania zatwierdzonych wniosków wyniosła 92,5 mln zł.

W maju 2021 ogłoszono kolejny nabór wniosków w podziale na dwa moduły:

Moduł I - Utworzenie Centrum, czyli zadania polegające na:

- budowie nowego obiektu budowlanego na nieruchomości stanowiącej własność gminy/powiatu, a następnie jego wyposażeniu w niezbędne urządzenia budowlane,
- zakupie przez gminę/powiat nieruchomości zabudowanej lub niezabudowanej obiektem w celu utworzenia Centrum,
- zmianie przeznaczenia całości istniejącego obiektu.

Moduł II - Funkcjonowanie Centrum, czyli zadania polegające na:

- utrzymaniu działalności Centrum,
- ponoszeniu niezbędnych wydatków związanych z usługą przewozową lub transportową uczestników Centrum;
- pokrywaniu kosztów wynagrodzeń kadry Centrum oraz osób świadczących usługi w Centrum na rzecz uczestników Programu.

Aktualnie trwa weryfikacja wniosków na środki finansowe z Programu, które zostały złożone przez wojewodów w 2021 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej wydłużył czas na ich weryfikację do 15 marca 2022 r.

Działanie 24. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej

I. Program pn. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”

W 2021 kontynuowane było wsparcie w ramach ww. programu finansowanego z FS. Jego głównym celem jest wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie

o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Program jest uruchomiany na dwóch poziomach – tj. skierowanym zarówno do JST które chcą dystrybuować usługę wśród swoich niepełnosprawnych mieszkańców, ale także do wykonawców usług asystenckich, czyli organizacji pozarządowych. W 2021 r. do samorządów skierowano kwotę ok. 144 mln zł, a do organizacji pozarządowych 86,4 mln zł. Wsparcie otrzymało 740 JST (pełna lista znajduje się na stronie ([Lista JST](#)) oraz 36 organizacji pozarządowych ([Lista NGO](#)).

II. Projekt pn. „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Projekt skupia się na analizie i wypracowaniu rozwiązań prawnych i systemowych dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami w Polsce oraz wypracowaniu rekomendacji służących kompleksowemu uregulowaniu sposobu dystrybucji środków i usług świadczonych na rzecz OZN, służących ich aktywizacji społecznej. Został podzielony na 7 etapów - kamieni milowych, z których znaczna część jest już zakończona.

Ukończono m.in. etap analizy i diagnozy obecnych rozwiązań z uwzględnieniem perspektywy osób z niepełnosprawnościami. Wynikiem są 4 raporty dostosowane do potrzeb osób słabowidzących i niewidzących zgodnie z normą WCAG 2.1 i zostały udostępnione na stronie projektu ([Raporty z analiz](#)):

- Asystencja osobista osób z niepełnosprawnością w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych.
- Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnością w kontekście modyfikacji istniejących i zaproponowania nowych instrumentów włączenia społecznego.
- Analiza rozwiązań w zakresie włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.
- Raport z badania Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Wypracowano także propozycje modyfikacji funkcjonujących instrumentów i zaproponowano nowe narzędzia w ramach systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem sugerowanych zasad ich finansowania. Zaproponowane narzędzia wsparcia skoncentrują się na działalności WTZ oraz usługach asystenckich, ale też kilku innych obszarach tj. np. Wspomagających i alternatywnych form komunikacji (AAC).

W 2021 r. prowadzono także konsultacje środowiskowe wypracowanych propozycji zmian z uwzględnieniem wszystkich interesariuszy z różnych grup środowisk. Na podstawie wyników konsultacji i opinii Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych Komitet Sterujący podjął decyzję o wyborze instrumentów, które zostaną poddane pilotażowi. Na początek 2022 r. zaplanowano uruchomienie pilotażu wybranych narzędzi. Zostanie nim objętych 10% warsztatów terapii zajęciowej tj. ok. 72 WTZ. Pilotaż pozostałych narzędzi zostanie przeprowadzony na grupie co najmniej 1500 uczestników w środowisku gwarantującym uwzględnienie różnicowania terytorialnego oraz charakteru niepełnosprawności.

Na podstawie pilotażu powstanie raport z rekomendacjami. Następnie rozwiązania te zostaną zmodyfikowane, a ich ostateczna postać poddana konsultacjom społecznym. W oparciu o efekty projektu zostanie sformułowana propozycja zmian legislacyjnych tworzących podstawę dla systemowego funkcjonowania usług asystenckich w Polsce.

III. Asystent studenta z ASD

Projekt polega na wdrożeniu w kilkudziesięciu szkołach wyższych w Polsce innowacyjnego modelu współpracy uczelni ze studentami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Kluczowym elementem tej innowacji jest pomoc udzielana przez asystentów studentów z ASD. Są to osoby zaufane i posiadające odpowiednie kompetencje, aby udzielona pomoc była dostosowana do potrzeb studenta oraz sytuacji, w której się obecnie znajduje. Asystentem może zostać nie tylko pracownik uczelni, ale również jej absolwent albo student po ukończeniu I semestru studiów.

W ogłoszonych naborach wybrano w 2021 r. 15 uczelni wyższych, które wezmą udział w projekcie. Szczegółowe informacje o projekcie oraz jego realizacji znajdują się na stronie: [Strona projektu](#)

IV. Konkurs PFRON dla asystencji osobistej

Również PFRON na podstawie art. 36 *ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.)*¹⁹ realizuje szereg działań, których celem jest dostarczanie asystencji osobistej OzN. W 2021 r. był to m.in. konkurs pn. „Pokonamy bariery”, w ramach którego finansowane są usługi wspierające, mające na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia, w szczególności usług asystencji osobistej. W konkursie tym zawarto 46 umów na realizację zadania świadczenie usług wspierających. Na ich realizację przeznaczono kwotę 32,7 mln zł. Dzięki nim wsparcie uzyskało łącznie ponad 3 tys. OzN.

Działanie 25. Kultura bez barier

I. Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

W roku 2021 rozpoczęła się nowa edycja programu pn. „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025”. Celem jest poprawa stanu czytelnictwa w Polsce przez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego, stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Planowany budżet Programu na lata 2021-2025 wynosi blisko 1,1 mld zł, w tym 635 mln zł z budżetu Państwa. W programie tym za konieczne uznano uwzględnienie odrębnych potrzeb m.in. młodzieży, osób starszych oraz z niepełnosprawnościami. Program zakłada zarówno dokonanie zmian architektonicznych w budynkach bibliotecznych, aby umożliwić dostęp do nich osobom z niepełnosprawnościami, jak i zakup książek (także elektronicznych), które

¹⁹ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/573>

uwzględnioną potrzeby np. uczniów z niepełnosprawnością i pozwolą na dostęp do ofert także osobom, dla których fizyczne przybycie do placówki jest utrudnione.

II. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Wsparcie finansowe projektów uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami lub skierowanych do tej grupy odbiorców realizowane jest także w ramach finansowych programów MKiDN.

Celem ogólnym ich wszystkich jest dofinansowanie cennych dla rozwoju kultury polskiej, zadań z zakresu kultury, skierowanych do szerokiego, zróżnicowanego grona odbiorców. Wiele projektów realizowanych w ramach programów MKiDN służy ułatwieniu dostępu do kultury różnych grup społecznych, w tym także osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności i sprzyja tym samym ich integracji społecznej.

W ramach poszczególnych programów finansowane są m.in. koszty związane z dostosowaniem formy przekazu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zakupem specjalistycznego sprzętu czy dostosowaniem obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W naborze wniosków na rok 2021 r. w programach dotacyjnych MKiDN wskazano wprost w celach priorytetowych zapewnianie dostępności do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami lub premiowane tego rodzaju przedsięwzięć przez odnotowanie kwestii dostępności w kryteriach oceny. Do kluczowych dla tego zakresu należą:

- Działania wspomagające realizację przedsięwzięć:
 - Edukacja kulturalna;
 - Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży;
 - Kultura dostępna;
 - Kultura cyfrowa (kluczowy także dla [Działania 18.](#));
 - Literatura;
 - Rozwój sektorów kreatywnych.
- Wpierające rozwój infrastruktury kultury:
 - Infrastruktura kultury;
 - Infrastruktura domów kultury;
 - Infrastruktura szkolnictwa artystycznego.

Przykłady przedsięwzięć artystycznych, artystyczno-edukacyjnych oraz dydaktycznych, dofinansowanych w 2021 r. w programach MKiDN z uwzględnieniem ich dostępności to:

- Zakład Narodowy im. Ossolińskich, #muzealniaki. Szkolenie dla kadr instytucji kultury nt. dzieci ze specjalnymi potrzebami;
- Fundacja Kulturołubni, „Niech żyje bal”. Senior w centrum;
- Centrum Kultury Wrocław-Zachód, "Drzwi Otwarte - Integracja";
- Poleski Ośrodek Sztuki, Międzynarodowe Biennale XIV Spotkania Teatralne „Terapia i Teatr”;

- Klub Pod Kolumnami, Niewidzialne instrumenty - osoby niewidome projektują nietypowe instrumenty muzyczne, realizacja warsztatowa i koncert;
- Fundacja na Rzecz Rozwoju Audiodeskrypcji KATARYNKA, Kultura dla Wszystkich 2021;
- Fundacja Akademii Muzycznej w Poznaniu, Struktury-planszowa gra logiczna dla osób niewidomych, wykorzystująca elementy dzieła muzycznego;
- Muzeum Narodowe w Warszawie, Sztuka bezpośrednio-cykl warsztatów MNW dla osób z dysfunkcją wzrok;
- Muzeum Historyczne Miasta Krakowa „Dostępne muzealne opowieści” - udostępnianie kolekcji Muzeum Krakowa dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego, Audiodeskrypcja ekspozycji multimedialnej „Krzysztof Penderecki - Dziedzictwo Polskiej Muzyki XX i XXI wieku”;
- Fundacja Szansa dla Niewidomych, „Widzę dotykiem i słuchem” - kampania promująca czytelnictwo niewidomych.

III. Modernizacja infrastruktury i wyposażenia instytucji kultury

Wybrane programy dotacyjne MKiDN przewidują wsparcie finansowe na projekty infrastrukturalne, zwiększające profesjonalizm i kompleksowość działalności instytucji kultury, ale także organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych. Wśród dofinansowywanych zadań są prace modernizacyjne związane z dostępnością architektoniczną budynków lub przestrzeni, gdzie organizowane są imprezy kulturalne, oraz unowocześnienie wyposażenia. Obejmują one zatem m.in. zakup specjalistycznego sprzętu, jak i prace remontowe, projektowe i modernizacyjne, które dostosowują obiekty do potrzeb osób niepełnosprawnych. Do programów dofinansowujących działania infrastrukturalne zależą powyżej już wymienione: Infrastruktura kultury, Infrastruktura domów kultury, Infrastruktura szkolnictwa artystycznego.

Przykłady dofinansowanych przedsięwzięć zaplanowanych w 2021 r.:

- Strzelecki Ośrodek Kultury, Kultura przyjazna osobom niepełnosprawnym - opracowanie dokumentacji technicznej sali widowiskowej;
- Gminny Ośrodek Kultury w Dobrzenu Wielkim - dostosowanie budynku Gminnego Ośrodka Kultury do potrzeb osób z niepełnosprawności;
- Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach - poprawa dostępności Wiejskiego Domu Kultury w Silnie poprzez montaż windy zewnętrznej oraz zagospodarowanie terenu;
- Gmina Miasteczko Krajeńskie - dostosowanie budynku Gminnego Domu Kultury w Miasteczku Krajeńskim do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu - wzmocnienie i unowocześnienie infrastruktury Ośrodka Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych;
- Muzeum Śląskie w Katowicach - zwiększenie dostępności Muzeum Śląskiego w Katowicach dla osób ze szczególnymi potrzebami.

IV. Działania narodowych instytucji kultury

Instytucje kultury, prowadzone lub współprowadzone przez MKDNIŚ, kontynuują zarówno rozwój swojego zaplecza infrastrukturalnego, modernizację budynków, a także prace związane z udostępnianiem swojej oferty zarówno seniorom, jak i osobom z niepełnosprawnościami. Zmiany te mają zapewnić dostęp dla osób o szczególnych potrzebach do samego budynku instytucji, umożliwić swobodne poruszanie się i korzystanie z infrastruktury wewnątrz budynku, zorganizowanie systemu alternatywnej komunikacji lub asysty, dostosowanie pomieszczeń i instalacji sprzętu wspierającego odbiór przekazu lub wydarzeń w alternatywnych formach. To wszystko ma pomóc w celu nadrzędnym jakim jest włączenie osób z niepełnosprawnościami w nurt życia artystycznego. W zamyśle wielu instytucji ta grupa odbiorców kultury ma stanowić grupę widzów, ale także – artystów, twórców. Instytucje narodowe (i nie tylko) podejmują zatem działania kompleksowe, mające na celu szerokie otwarcie się na potrzeby osób z niepełnosprawnościami. W 2021 r. do takich należały działania:

- **Narodowego Instytutu Muzyki i Tańca w Warszawie**, który koncentruje się na wspieraniu rozwoju i profesjonalizacji artystów z niepełnosprawnościami. Głównymi elementami tego procesu są:
 - PolandDances / Rezydencje choreograficzne – rezydencja choreograficzna dedykowana tancerzom z niepełnosprawnościami, zakończona spektaklem pt. „Siostrzeństwo” (koszt projektu: 50 000 zł).
 - Program pn. „Taniec i niepełnosprawność: przekraczanie granic” – w ramach programu organizowane są m.in. spotkania, konferencje, warsztaty (koszt projektu: 25 000 zł). Cyklicznym działaniem są coroczne stacjonarne laboratoria, odbywające się w ramach kilkudniowych, stacjonarnych zjazdów. W trakcie zjazdów uczestnicy z niepełnosprawnością i bez niepełnosprawności rozwijają swój warsztat pod okiem zaproszonych prowadzących. W IV kwartale 2021 r. zrealizowano drugie spotkanie stacjonarne w którym wystąpiło kilkanaście osób.
 - Dostęp do treści kultury w zakresie muzyki i tańca – dostosowanie serwisów NIMIT do wymogów WCAG 2.1 AA: polanddances.pl, taniecPOLSKA.pl, muzykatradycyjna.pl oraz tance.edu.pl.
- **Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina w Warszawie**, który koncentruje się na wszechstronnej edukacji muzycznej. Do głównych działań zrealizowanych w 2021 r. należą:
 - Cykliczne działania edukacyjne – spotkania „Salon Chopinowski” z tłumaczeniem na PJM: *Widzę muzykę, Chopin w poezji... i nie tylko, Synestezja – splątanie zmysłów, Mariateresa Sartori w hołdzie Chopinowi.*
 - Udział w projekcie Fundacji Polskiego Języka Migowego pn. „Muzea w Polskim Języku Migowym” – celem było stworzenie bezpłatnej aplikacji mobilnej, w ramach której funkcjonować będą przewodniki po polskich

muzeach. Projektowi przyświecało założenie zapewnienia osobom głuchym, niedosłyszącym i słabosłyszącym dostępności do kultury i dziedzictwa polskiego, integracji społecznej oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Polegał on na rozszerzeniu ofert muzealnych o dostępność informacji w polskim języku migowym. Dzięki temu muzea otwierają się na nowe grupy odbiorców. Współpraca ze strony Muzeum Chopina polegała na udostępnieniu treści merytorycznych, tekstów z ciekawostkami, zdjęć eksponatów i pomieszczeń wysokiej jakości. Aplikacja jest dostępna dla każdego do bezpłatnego pobrania m.in. [w sklepie Google Play](#).

- Warszawa Fryderyka Chopina – sobotnie spacer tematyczne dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Zajęcia w terenie realizowane przez animatorów i edukatorów Muzeum Chopina w Warszawie oraz profesora Bartosza Korzeniewskiego, współpracującego z NIFC w ramach Projektu pn. „200-lecie polskiego romantyzmu”, realizowanego przez Ośrodek Badań nad Pamięcią Zbiorową i Studiów Muzealnych. Spacer przybliżył miasto dzieciństwa i młodości kompozytora. Trasa spacerów tematycznych była dostosowana do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (koszt projektu: 3 300 zł).
- **Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów** w Warszawie, gdzie w 2021 r. w ramach kontynuacji szkoleń i webinarium dotyczących dostępności opracowano *Rekomendacje dla muzeów* dotyczące Programu oraz ustawy z o zapewnieniu dostępności i ustawy o dostępności cyfrowej. Rekomendacje opracowane zostały przez specjalistów współpracujących z NIMOZ, a ich celem jest wskazanie pracownikom muzeów praktycznych sposobów realizacji ustawowych zaleceń. Rekomendacje są dostępne [na stronie internetowej](#). W opracowaniu są kolejne artykuły, dotyczące m.in. zapewniania dostępności muzeów mieszczących się w budynkach zabytkowych oraz zapewniania dostępności wystaw muzealnych. Rekomendacje będą sukcesywnie rozbudowywane o kolejne treści i raporty, wynikające z bieżących potrzeb i monitorowania zmian przepisów prawa.
- **Narodowego Centrum Kultury**, które poza cyklicznymi działaniami przygotowało w 2021 r. tematyczną publikację w serii *Rocznik kultury 2021*. Całość wydawnictwa została poświęcona zagadnieniom dostępności w sektorze kultury. O swoich projektach lub długofalowych działaniach opowiedziały zarówno urzędy jak i instytucje kultury. Wśród nich są obserwacje i wnioski z bardzo różnych płaszczyzn i poziomów sektora kultury – od ogólnopolskiej polityki kulturalnej do dobrych praktyk konkretnych aktorów lokalnych. W Roczniku zostały przedstawione działania podejmowane na rzecz dostępności, wśród nich programy, konkretne projekty, które mogą być punktem wyjścia do dyskusji, ale także inspiracją. Materiał dostępny jest m.in. [na stronie internetowej](#).

Wśród działań realizowanych systemowo i cyklicznie przez narodowe instytucje kultury, których adresatami są osoby ze szczególnymi potrzebami warto wymienić m.in.:

- **Muzeum Narodowe w Warszawie** - warsztaty dla rodzin z dziećmi w spektrum autyzmu. Zajęcia są przeznaczone dla dzieci w spektrum autyzmu (w wieku 6–12 lat) i ich opiekunów. Podczas każdego spotkania dzieci poznają muzeum i prezentowane w nim zabytki przez zagadki, łamigłówki i zadania wymagające spostrzegawczości i rozwijające współpracę pomiędzy uczestnikami zajęć.
- **Muzeum Narodowe w Krakowie** - „Muzeum Przyjazne – Spotkania Dla Osób Niepełnosprawnych” - spotkania w muzeum, w trakcie których uczestnicy zwiedzają poszczególne galerie muzeum, także z pomocą działań aktywizujących. Metody pracy dostosowano do potrzeb gości: spotkania tłumaczone są na polski język migowy, przeznaczone dla osób z dysfunkcją słuchu, osób z niepełnosprawnością intelektualną.
- **Zamek Królewski na Wawelu** - „Wawelskie smoczki - specjalna trasa zwiedzania w kameralnej atmosferze”, w towarzystwie innych rodziców, w przyjaznej przestrzeni. Zwiedzanie z przewodnikiem, którego trasa rozpoczyna się przy wejściu do Reprezentacyjnych Komnat Królewskich. Trasa przeznaczona dla opiekunów z dziećmi do 12. miesiąca życia. Czas zwiedzania wynosi około 1 godziny i prowadzi przez trasę komnat zamkowych.
- **Teatr Wybrzeże** - prezentacja 4 spektakli z audiodeskrypcją i tłumaczeniem na język migowy; realizacja 4 warsztatów z kreatywnego pisania dla podopiecznych fundacji Aktywni na Pomoc (osoby niewidome, niedowidzące oraz z niepełnosprawnością intelektualną); realizacja 2 integracyjnych warsztatów do spektakli.

V. Fundusze europejskie dla dostępności sektora kultury

W 2021 kontynuowane były także projekty, których zadania są zbieżne z celami programu *Dostępność Plus* m.in. w zakresie modernizacji i rozbudowy infrastruktury instytucji kultury. Należą do nich:

- działania realizowane w ramach VIII osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” - realizowanych jest tam obecnie 146 projektów o łącznej wartości kosztów całkowitych ponad 3 mld zł – na koniec 2021 r. zakończono i rozliczono pod względem finansowym 62 projekty. Ponadto, w ramach Programu określono wskaźnik pn. „Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami”, którego wartość osiągnięta na koniec 2021 r. wyniosła 217;
- w ramach Działania 1 „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” Programu „Kultura” w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021 realizowanych jest 21 projektów o łącznej wartości kosztów całkowitych ponad 380 mln zł (inwestycje są w fazie

realizacji). Projekty te polegają na działaniach inwestycyjnych w obszarze infrastruktury. W ramach wdrażanych inwestycji wprowadzane są m.in. działania likwidujące bariery architektoniczne i dostosowujące budynki instytucji kultury do potrzeb osób starszych oraz z niepełnosprawnościami, zwiększające dostępność tych obiektów oraz możliwość uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych osobom starszym. Ponadto, w odrestaurowanych, zmodernizowanych obiektach zakłada się często prowadzenie specjalnych zajęć edukacyjnych i rozszerzenie oferty kulturalnej o działania skierowane do osób starszych i z niepełnosprawnościami;

- spektakularnym i ważnym z uwagi na wartość kulturalną działaniem jest zakończona w 2021 r. modernizacja Panoramy Raławickiej Projekt, którego całkowity koszt wyniósł prawie 30 mln zł obejmował w zakresie dostępności liczne usprawnienia w tym m.in. zainstalowanie podnośników przyschodowych, przebudowę kasy, szatni oraz sklepiku, aby meble były dostosowane do wysokości osób poruszających się na wózkach. Dodatkowo oznaczenia pomieszczeń oraz kierunków zwiedzania zostały wykonane z uwzględnieniem kontrastu. Zadbano także o rampę do nowo wyremontowanych toalet dla osób z niepełnosprawnościami oraz do Małej Rotundy. Pokaz multimedialny oznaczono kodem QR, tak aby osoby głuche mogły zapoznać się z treścią pokazywanej prelekcji. Zakupiono przewodniki audio z ekranem, które umożliwiają oglądanie lektora Polskiego Języka Migowego. Zostało na nich zainstalowane również nagranie audiodeskryptywne dla osób niewidomych i niedowidzących zainteresowanych Panoramą Raławicką. Na stronie Muzeum Narodowego we Wrocławiu zamieszczony został film informacyjny w Polskim Języku Migowym, w którym Głusi mogą uzyskać wszystkie konieczne informacje przed wizytą w obiekcie.

VI. Digitalizacja zasobów kultury

Poza systemowymi, cyklicznymi działaniami na rzecz dostępności, PISF, Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych (WFDiF) i Studio Filmów Rysunkowych (SFR) zrealizowały w latach 2018-2021 projekt pn. „Cyfrowa rekonstrukcja i digitalizacja polskich filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych, w celu zapewnienia dostępu na wszystkich polach dystrybucji (kino, telewizja, Internet, urządzenia mobilne) oraz zachowania dla przyszłych pokoleń polskiego dziedzictwa filmowego”. Dzięki niemu wszystkie materiały filmowe prezentowane na platformie www.35mm.online spełniają wymogi standardu WCAG 2.0 – posiadają audiodeskrypcję, transkrypcje, napisów w wersji polskiej i angielskiej, a także kompleksowe opisy. Dla osób obcojęzycznych całość biblioteki filmowej Platformy jest dostępna w angielskiej wersji językowej. W ramach projektu zrekonstruowano: 160 filmów fabularnych, 71 filmów dokumentalnych, 474 filmy animowane, w tym 10 filmów animowanych pełnometrażowych. Projekt objął także digitalizację 3108 unikalnych Wydań Polskiej Kroniki Filmowej z lat 1945-1994. Wszystkie ww. materiały filmowe (zasób blisko 4 000 pozycji filmowych) są dostępne na ww. platformie internetowej.

VII. Kompetencje kadr kultury

W 2021 r. kontynuowano także realizację szkoleń z zakresu dostępności, skierowanych do pracowników sektora kultury. Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ) zorganizował w formie on-line następujące szkolenia: „Muzea w ustawie o zapewnianiu dostępności osobom o szczególnych potrzebach”; „Gość z niepełnosprawnością w muzeum – audiodeskrypcja i teksty alternatywne”; „Senior w muzeum”. Z kolei Narodowe Centrum Kultury (NCK) w 2021 r. przeprowadziło szkolenia on-line o tematach: „Koordynator dostępności: obowiązki i zadania”; „Wolontariat w instytucji kultury- Wolontariusz-senior jako lokalny animator”; „Dostępność działań edukacyjnych”.

VIII. Projekt Kultura bez barier

W 2021 r. kontynuowano także prace w projekcie pn. „Kultura bez barier”, finansowanym ze środków funduszy europejskich i realizowanym przez PFRON, MKiDN, Fundację Kultury bez Barrier oraz *Institut für Bildung und Kulture* z Austrii.

Przygotowywany w ramach projektu „model zapewniania dostępności oferty i zasobów instytucji kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami” zostanie poddany testowaniu przez instytucje kultury, w ramach procedury grantowej. Publiczne instytucje kultury wyłonione w trybie konkursowym otrzymają dotacje na wdrożenie rozwiązań, opartych na założeniach modelu, w zakresie zapewnienia dostępności swojej oferty lub jej części. Instytucje będą miały także możliwość organizacji procesu podniesienia kompetencji kadr w obszarze zapewniania dostępności i współpracy z osobami ze szczególnymi potrzebami, w szczególności z osobami z niepełnosprawnościami. W ramach testowania modelu grantobiorcy będą mogli również skorzystać ze wsparcia merytorycznego przez m.in. szkolenia, spotkania sieciujące. Docelowo około 100 publicznych instytucji kultury (m.in. teatry, muzea, biblioteki, filharmonie, galerie, domy kultury) zostanie objętych wsparciem. W 2021 r. odbyły się dwa spotkania konsultacyjne z interesariuszami, w trakcie których zaprezentowano pierwszą wersję modelu i zebrano opinie na jego temat zarówno, jeśli chodzi o koncepcję, jak i formę tekstową.

Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier

I. Turystyka społeczna

W czerwcu 2021 r. MKNDiS ogłosił program „Schronisko bez barier”, mający na celu dostosowanie obiektów noclegowych służących turystyce górskiej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jest to edycja pilotażowa. Program będzie finansowany ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF). Na 2021 r. zostały na ten cel zarezerwowane środki w wysokości 5 mln zł. W Programie zostały pozytywnie ocenione 2 wnioski spółki PTTK Karpaty na remont 2 obiektów noclegowych: Schroniska PTTK na Przehybie i Schroniska PTTK na Turbaczu. W 2021 r. prowadzono działania zmierzające do podpisania obu umów.

27 września 2021 r. w ramach Ogólnopolskich Obchodów Światowego Dnia Turystyki w Chełmie odbyła się zorganizowana przez MSiT konferencja pn. „Turystyka sprzyjająca włączeniu społecznemu”. Podczas konferencji poruszono tematykę działań na rzecz zwiększenia dostępności turystyki dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. Przedstawiono przykłady dobrych praktyk i działań podejmowanych przez organizacje społeczne i pozarządowe i wspieranych w formie konkursu dotacyjnego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Dyskusja odbyła się z udziałem ekspertów, przedsiębiorców i organizacji branżowych, przedstawicieli regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych.

Ponadto 13-14 października 2021 r. z inicjatywy trzech organizacji pozarządowych: Fundacji Symbioza, Karkonoskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego odbył się pierwszy Kongres Turystyki Społecznej. Podmiotem koordynującym wydarzenie była Fundacja Symbioza. Partnerami wydarzenia były MSiT oraz Polska Organizacja Turystyczna. Wydarzenie to zostało wsparte, w ramach ogłaszanego co roku przez Ministra Sportu i Turystyki konkursu na dofinansowanie zadań publicznych, dotacją w wysokości 150 tys. zł. Podczas dwóch dni debat, ponad 200 uczestników dyskutowało o turystyce dla wszystkich i jej przyszłości. Przy współpracy MFIPR powstał film z tego wydarzenia, dostępny pod linkiem: [Film z Kongresu](#). Strona internetowa samego Kongresu to: <http://www.kongresturystykispolecznej.pl/>.

II. Poprawa dostępności przestrzeni rekreacyjnych i turystycznych

Także w 2021 ogłoszono coroczny konkurs na dofinansowanie realizacji zadań publicznych w zakresie turystyki. W jego ramach jednym z priorytetów jest „Renowacja istniejących i wytyczanie nowych szlaków turystycznych na terenie Polski, w tym w szczególności dostosowanie szlaków turystycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych”. W tym priorytecie zgłoszono siedem projektów, ale do realizacji zakwalifikowano tylko dwa:

- Szlakiem rowerowym Bug Rajem dla Turysty - Podlaskie Stowarzyszenie Gmin (na kwotę 123 000 zł);
- Odnowienie i konserwacja sieci górskich szlaków turystycznych podstawą ich dobrego stanu technicznego i bezpiecznego uprawiania turystyki. Ocena przystosowania wybranych szlaków górskich pieszych dla osób z niepełnosprawnościami. Tworzenie wirtualnego szlaku tematycznego "Kraków kobiet" - PTTK Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej (na kwotę 325 000 zł).

Kolejnym priorytetem w tym konkursie były „Innowacyjne rozwiązania w turystyce zwiększające bezpieczeństwo turystów, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, zwłaszcza podczas i po pandemii COVID-19”. Do realizacji zakwalifikowano dziewięć przedsięwzięć:

- Zwiększenie dostępności oferty turystycznej Miasta Gdańska dla osób z niepełnosprawnościami poprzez dostosowanie Informacji Turystycznej Gdańskiej Organizacji Turystycznej - Gdańska Organizacja Turystyczna (na kwotę 85 454 zł);

- Puszcza Białowieska - bezpieczna i dostępna destynacja turystyczna - Lokalna Organizacja Turystyczna Region Puszczy Białowieskiej (na kwotę 90 380 zł);
- Wspieranie innowacyjnych rozwiązań stosowanych przez campingi dla zapewnienia bezpiecznego pobytu (w tym osób z niepełnosprawnościami i osób starszych), zwłaszcza w trakcie i po pandemii COVID-19 poprzez współzawodnictwo między campingami w ramach konkursu na najlepszy camping „Mister Camping 2021” - Polska Federacja Campingu i Caravaningu (na kwotę 90 000 zł);
- Poznaj Mazury Zachodnie w mig - Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna (na kwotę 61 950 zł);
- Multimedialny przewodnik „Praga odNova - historyczna moc atrakcji turystycznych warszawskiej Pragi” - Warszawska Organizacja Turystyczna (na kwotę 75 693 zł);
- Aplikacja mobilna Wakacyjny Ekspert - Ogólnopolskie Stowarzyszenie Agentów Turystycznych OSAT (na kwotę 138 375 zł);
- Modernizacja i dostosowanie do potrzeb osób niewidomych, słabowidzących i starszych leśnej ścieżki przyrodniczej w dolinie Wapiennicy w Beskidzie Śląskim o długości 4 km - Lokalna Organizacja Turystyczna Beskidy (na kwotę 37 926,41 zł);
- Kurs na Asystentów Turystycznych Osób z Niepełnosprawnościami - Stowarzyszenie na Rzecz Kultury KANTATA (na kwotę 83 673 zł);
- Sprawnie dla niepełnosprawnych - Etap II - Forum Turystyki Regionów (na kwotę 98 862 zł).

Łączna wartość wszystkich powyższych działań to: 1,2 mln zł.

III. Poprawa dostępności obiektów sportowych

W 2021 r. dofinansowano realizację inwestycji sportowych i obiektów ogólnodostępnych, umożliwiających masowe uprawianie sportu. Łącznie wsparto 394 inwestycje (umowy nowe i kontynuowane). Natomiast w ramach ww. Działania liczba dofinansowanych obiektów, których realizację rozpoczęto w 2021 r. to 473. Sfinansowano 174 inwestycje zwiększające dostępność do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (budowa, remont oraz modernizacja obiektów na potrzeby rozwoju infrastruktury w sporcie dla wszystkich). Na ww. inwestycje przeznaczono w 2021 r. ponad 200 mln zł.

Dofinansowano również realizację inwestycji sportowych w sporcie wyczynowym, w ramach Programu inwestycji o szczególnym znaczeniu dla Sportu. Dofinansowanie obejmowało budowę i modernizację obiektów specjalistycznych, spełniających wymogi międzynarodowych federacji sportowych, niezbędnych dla potrzeb centralnego szkolenia sportowego oraz pozwalających na organizację zawodów sportowych i rozgrywek rangi ogólnopolskiej, europejskiej czy światowej. Program obejmuje również zadania inwestycyjne Centralnego Ośrodka Sportu (Ośrodki Przygotowań Olimpijskich), mające na celu zapewnienie odpowiednich warunków organizacyjnych i technicznych dla szkolenia zawodników i przygotowania kadry

narodowej do udziału w najważniejszych imprezach sportowych, w tym z udziałem osób z niepełnosprawnościami. W ramach poprawy stanu bazy sportowej w kraju przez dofinansowanie zadań inwestycyjnych w obszarze sportu wyczynowego wsparciem objęto 68 obiektów. W tym liczba dofinansowanych obiektów, których realizację rozpoczęto w 2021 r. to 38. W ramach działania polegającego na zapewnieniu specjalistycznej infrastruktury na potrzeby rozwoju sportu wyczynowego wsparciem objęto 32 obiekty. Łączna kwota przeznaczona na ww. inwestycje to prawie 114 mln zł.

Spośród wyżej wymienionych inwestycji jako przykładowe można wymienić:

- budowę zespołu boisk: boiska piłkarskiego, boiska do piłki plażowej, boiska wielofunkcyjnego, czterech kortów tenisowych, wraz z budynkiem zaplecza oraz elementami sportowo rekreacyjnymi, w ramach Uczelnianego Centrum Sportowo-Rekreacyjnego UJ w Krakowie;
- budowę Centrum Sportowego Uniwersytetu Gdańskiego;
- przebudowę Stadionu im. M. Paska w Koninie przy ul. Dmowskiego;
- modernizację Hali Sportowej MOSiR w Zgierzu, ul. Wschodnia 2 wraz z docelowym rozszerzeniem jej funkcjonalności w tym pełnienia funkcji hali lodowej;
- modernizację stadionu lekkoatletycznego przy ul. Witelona we Wrocławiu.

Wszystkie ww. inwestycje zostały zrealizowane z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w szczególności o charakterze ruchowym.

W 2021 r. kontynuowano także realizację Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych, który ma na celu tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym zwiększanie uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, włączenie w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze sportu. Dofinansowano 85, z planowanych 88, projektów obejmujących wsparcie organizacji zajęć sekcji sportowych, imprez i obozów sportowych, jak również działania promujące sport osób niepełnosprawnych. Trzech beneficjentów zrezygnowało z dotacji ze względu na sytuację epidemiczną. Suma środków przeznaczonych na sfinansowanie zadań w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wyniosła 17 mln zł. Środki te pochodziły z FRKF.

Zgodnie z uchwałą nr 81/2021 Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie programu rządowego pod nazwą „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.”, Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu ogłosił w dniu 21 września 2021 r. nabór wniosków do powyższego programu.

Program był adresowany do ogółu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych, a jego główny cel to popularyzacja sportu i aktywności fizycznej wśród osób z niepełnosprawnościami oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

Źródłem finansowania Programu oraz kosztów jego obsługi były środki Funduszu Solidarnościowego, odpowiednio w pozycji programy rządowe oraz koszty obsługi zadań. Program został ujęty w Planie wsparcia, o którym mowa w art. 11 *ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2018 poz. 2192²⁰)*, na 2021 r. kwota środków z Funduszu Solidarnościowego przeznaczona na realizację Programu w 2021 r. wynosiła 2,05 mln zł, w tym 2 mln zł na realizację zadania oraz 50 tys. zł na jego obsługę. Decyzją Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 18 października 2021 r. dofinansowaniem objęto łącznie 6 projektów w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych na kwotę 2,05 mln zł.

IV. Obszar chroniony, obszar dostępny

W czerwcu ruszył projekt pn. „Obszar chroniony, obszar dostępny”, który jest finansowany w ramach Działania 4.3. PO WER pn. „Współpraca Ponadnarodowa”. Budżet projektu wynosi 7 308 125 zł, w tym 6,89 mln zł ze środków EFS. Projekt jest realizowany przez PFRON w partnerstwie z Ministerstwem Klimatu i Środowiska i Global Nature Fund (Niemcy). Celem projektu jest opracowanie ramowego modelu dostępnego parku narodowego i krajobrazowego. Model będzie dedykowanym narzędziem wspomagającym parki w procesie poprawy dostępności oferty turystycznej dla osób o szczególnych potrzebach w tym z niepełnosprawnościami. Elementy modelu zostaną wdrożone przez 10 parków (narodowych lub krajobrazowych) w Polsce, którym przyznane zostaną granty w wysokości do 520 tys. zł. Przeszkolonych zostanie 20 pracowników parków narodowych lub krajobrazowych w zakresie wdrażania modelu. W 2021 r. przygotowywane są założenia konkursu dla parków narodowych i krajobrazowych na granty służące wdrożeniu wybranych elementów modelu. W okresie listopad - grudzień odbyły się konsultacje społeczne przygotowanego modelu. Informacje na temat projektu dostępne są [na stronie internetowej](#).

V. Dostępność ponad barierami

Pilotażowy program pn. „Dostępność ponad barierami” został zatwierdzony przez Radę Nadzorczą PFRON 25 lutego 2021 r. W dniu 30 kwietnia 2021 r. w ramach programu został ogłoszony konkurs grantowy nr 1/2021 w Module I Turystyka i rekreacja. Przedmiotem konkursu było wsparcie lokalnych inicjatyw, poprzez dofinansowanie projektów grantowych, które służyć mają poprawie poziomu dostępności, w szczególności dostępności bazy i oferty turystyczno-rekreacyjnej dla osób o specjalnych potrzebach związanych z niepełnosprawnościami.

Wnioski w ramach konkursu były składane od 1 czerwca 2021 r. do 2 sierpnia 2021 r. Na realizację konkursu została zaplanowana kwota 10 mln zł. Wartość grantu dla jednego Wnioskodawcy wynosi nie mniej niż 1 mln zł i nie więcej niż 2mln zł. Maksymalny okres dofinansowania projektu grantowego ze środków PFRON wynosi 24 miesiące. Wnioskodawcy zobowiązani są, w okresie 3 lat od daty zakończenia

²⁰ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/2192>

realizacji projektu grantowego, do objęcia wsparciem w ramach wprowadzonych dostępności co najmniej 200 osób z niepełnosprawnościami.

W wyniku przeprowadzonej procedury konkursowej (ocena formalna i merytoryczna wniosków) zostało wybranych do realizacji 5 projektów grantowych.

W okresie 3 lat od daty zakończenia realizacji ww. projektów grantowych objętych wsparciem w ramach wprowadzonych dostępności zostanie łącznie ponad 6 tys. osób z niepełnosprawnościami. Informacje o Programie dostępne są [na stronie internetowej](#).

Działanie 27. Praca w administracji

Działanie to jest realizowane przede wszystkim przez program PFRON pn. „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”. Celem programu jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej. Program realizowany jest w ramach dwóch modułów:

- moduł I „Instytucje” – adresowany do organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, JST oraz państwowych i samorządowych instytucji kultury, które w ramach programu zatrudnią osoby niepełnosprawne;
- moduł II „Staże zawodowe” – adresowany do organizacji pozarządowych, które w ramach programu przygotowują i skierują osoby niepełnosprawne na staż zawodowy w administracji rządowej.

Ogółem w Programie w 2021 r. objęto wsparciem 204 osoby niepełnosprawne, w tym w module I – 37 osób niepełnosprawnych, w module II – 167 osób niepełnosprawnych.

W projekcie pozakonkursowym pn. „Samorząd Bez Barrier” przeprowadzono audyty dostępności oraz wydane zostały rekomendacje m.in. w zakresie dostosowania procedur dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Pracownicy 36 urzędów mogli skorzystać z usług doradczych przy wprowadzaniu w urzędach nowych procedur z zakresu zatrudniania osób ze szczególnymi potrzebami. Na podstawie opracowanych potrzeb szkoleniowych - z zakresu wypracowanych rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami przeszkolono 49 pracowników urzędów JST (przede wszystkim pracowników działów HR oraz kierowników komórek organizacyjnych i ich zastępców). Materiały dydaktyczne wypracowane w ramach zadania zostały upowszechnione na stronie internetowej beneficjenta (MSWiA).

W 22 projektach wybranych do dofinansowania w konkursie pn. „Dostępny samorząd” w 2021 r. rozpoczęto realizację działań szkoleniowych dla pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych odpowiedzialnych za zatrudnianie. W sumie wsparciem szkoleniowym z zakresu stosowania rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób niepełnosprawnych objęto 986 pracowników JST.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 80%			
Działanie	Koordinator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
Działanie 20. Dostępne usługi powszechne, e-commerce	MFiPR	50%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. W 2021 r. prowadzono prace nad projektem ustawy o dostępności niektórych produktów i usług.
Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich	MSWiA	100%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. Aplikacja mobilna pn. „Alarm 112” została opracowana i udostępniona użytkownikom.
Działanie 22. Mobilność	PFRON	90%	Wszystkie założone wskaźniki projektu zostały osiągnięte w 2021 r. Projekt w części dot. uruchomienia usługi indywidualnego transportu „door-to-door” został zakończony.
Działanie 23. Dostępne usługi społeczne	MRiPS	b/d podmiot realizujący działanie nie	

		wskazał tych danych	
Działanie 24. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej	MRiPS	100%	Wykonanie jednego z działań w 2021 r. jest wyższe od pierwotnie prognozowanej kwoty, tj. 20 mln zł.
Działanie 25. Kultura bez barier	MKiDN	75%	W programach ministra trwa proces rozliczeń, co ostatecznie kończy całą procedurę; zrealizowano badanie dot. kinematografii; opracowano model dostępnej instytucji kultury, odbyły się konsultacje, nie ogłoszono programu grantowego.
Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier	MSiT	99%	
Działanie 27. Praca w administracji	MRiPS	80%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. Ogółem w Programie PFRON pn. „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej” objęto wsparciem już kilkaset osób niepełnosprawnych. W projekcie pn. „Samorząd Bez Barier” przeprowadzono szkolenia, audyty dostępności oraz wydane zostały rekomendacje m.in. w zakresie dostosowania procedur dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. W konkursie pn. „Dostępny samorząd” rozpoczęto realizację działań szkoleniowych dla pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych odpowiedzialnych za zatrudnianie.

Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordinator Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopodobieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
Działanie 20. Dostępne usługi powszechne, e-commerce	MFIPR	Wydłużenie prac nad projektem ustawy o dostępności niektórych produktów i usług.	Późniejsze od zakładanego wejście ustawy w życie i dłuższy czas braku dostępności produktów i usług.	3	Ustalenie i przestrzeganie harmonogramu prac nad ustawą oraz kampania informacyjna w zakresie nowych obowiązków wynikających z ustawy.	Ryzyko nie wystąpiło w 2021 r.
Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich	MSWiA	Awaria systemu powiadamiania ratunkowego.	Brak możliwości zgłoszenia zagrożenia życia i zdrowia.	6	Bieżące działania usprawniające działanie i zwiększające przepustowość systemu powiadamiania ratunkowego.	Ryzyko nie wystąpiło w 2021 r.
Działanie 22. Mobilność	PFRON	Problemy z realizacją programu ze względu na wprowadzone obostrzenia	Brak możliwości realizacji działań w pełnym wymiarze/niewykorzystane środki	6	Aby zapewnić płynność finansową projektu realizowano przesunięcia finansowe gwarantujące ciągłość realizacji projektu. Wprowadzono również	Ryzyko wystąpiło, ale zostało skutecznie zarządzone przez

		w związku pandemią.	z planu finansowego.		<p>modyfikacje pierwotnych założeń projektu, przyjęto, że usługa może być zapewniona nie tylko w ramach nowych środków transportu, ale także w drodze najmu środków transportu lub wykorzystania samochodów w dyspozycji JST. Wyeliminowało to ryzyko opóźnień w dostawie nowych samochodów do świadczenia usługi. Ze względu na ograniczenia wynikające z pandemii rozszerzono zakres korzystania z usługi door-to-door, włączono do katalogu np. transport do lekarza czy kursy zbiorowe na zorganizowane formy rekreacji w sytuacji zelżenia obostrzeń np. teatr.</p>	<p>odpowiednie przeniesienie środków w budżecie instytucji oraz modyfikację założeń projektu co zapewniło ciągłość realizacji projektu oraz skuteczne dostarczenie usługi door-to-door w samorządach.</p>
--	--	---------------------	----------------------	--	--	---

		Opóźnienia w zakupie i dostawie dostosowanych samochodów do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością.	Opóźnienie w realizacji usługi.	6	Wydłużenie okresu realizacji projektów grantowych. Modyfikacja pierwotnych założeń, wsparcie zostało udzielane nie tylko na zakup nowych środków transportu, ale także na środki transportu wynajmowane lub też będące w zasobach JST i przekierowane do zapewnienia usługi door-to-door.	Ryzyko wystąpiło, ale zostało zarządzone skutecznie przez modyfikację założeń projektu, które mimo trudności związanych z zakupem środków transportu zapewniło dostępność usługi dla mieszkańców ze szczególnymi potrzebami.
		Zawieszenie realizacji usług transportowych dla osób z ograniczoną mobilnością.	Potrzeba wycofania się z projektu.	1	Monitorowanie zmieniających się obostrzeń wynikających z rozprzestrzeniającą się Pandemią COVID-19.	Ryzyko nie wystąpiło.

		Niewłaściwa wysokość środków w planie finansowym PFRON na 2021 r. zabezpieczonych na realizację programu w stosunku do zgłoszonych potrzeb.	Brak możliwości realizacji działań w pełnym wymiarze/niewykorzystane środki z planu finansowego.	1		Ryzyko nie wystąpiło.
Działanie 23. Dostępne usługi społeczne	MRiPS	Opóźnienia w przyjęciu regulacji ustawowej sprzyjającej szerszemu włączeniu podmiotów ekonomii społecznej w świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej.	Późniejszy termin przyjęcia ustawy.	6	Jak najszybsze odniesienie się do uwag przekazanych w procesie konsultacji w celu przejścia do kolejnego etapu procesu legislacyjnego.	Ryzyko wystąpiło.
Działanie 24. Asystent osobisty osoby	MRiPS	Brak wskazanych ryzyk.	Brak wskazanych ryzyk.	Brak wskazanych ryzyk.	Brak wskazanych ryzyk.	Brak wskazanych ryzyk.

niepełnosprawn ej						
Działanie 25. Kultura bez barier	MKiDN	Brak wysokiej jakości wniosków związanych z dostępnością, złożonych w programach konkursowych MKiDN.	Brak dofinansowań projektów uwzględniających dostępność.	8	Działania promujące programy w środowisko osób ze szczególnymi potrzebami.	Ryzyko stałe, tolerowane przez koordynatora.
	MKiDN	Brak koniecznego partnera do przygotowania tematycznych opracowań badawczych.	Brak rzetelnych opracowań wskazujących kierunki interwencji.	5	Budowanie względnie stałego zaplecza eksperckiego.	Ryzyko czasowe, związane tylko z konkretnymi projektami badawczymi.
Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier	MSiT	Brak możliwości wykonania zadania przez podmioty, które otrzymały dotację z powodu pandemii koronawirusa.	Brak wykonanego zadania lub zadanie wykonane jedynie częściowo.	3	Działania powinny zostać wykonane w czasie, kiedy występuje odmrożenie gospodarki.	W większości działań ryzyko nie wystąpiło.

Działanie 27. Praca w administracji	MRiPS	Problemy z realizacją zaplanowanych działań w ramach projektu ze względu na wprowadzone obostrzenia w związku pandemią.	Mniejsza liczba osób, które odbędą staż zawodowy.	7	Zrekrutowanie nowych osób do projektu oraz wyrażenie zgody przez PFRON na wydłużenie czasu realizacji projektów.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło.
		Rezygnacja pracodawców z przeprowadzenia staży.	Mniejsza liczba osób, które odbędą staż zawodowy.	3	Organizacja pozarządowa realizująca projekt, poszuka innych pracodawców, u których będzie możliwe odbycie stażu zawodowego.	Ryzyko do tej pory nie wystąpiło.
		Rezygnacja OzN zrekrutowanych do projektów	Mniejsza liczba osób, które odbędą staż zawodowy.	7	Zmiana zasad realizacji oraz rozliczania projektów dofinansowanych w konkursie nr 1/2019 pn. „Stażysta Plus”.	Ryzyko wystąpiło. W konsekwencji zmieniono zasady realizacji oraz rozliczania projektów.

KONKURENCYJNOŚĆ

Działanie 28. Program badań nad dostępnością

W konkursie pn. „Rzeczy są dla ludzi” w II kwartale 2021 r. ogłoszono listy rankingowe złożonych w ramach Programu wniosków o dofinansowanie. Zaplanowana pierwotnie alokacja w wysokości 40 mln zł pozwoliła na dofinansowanie tylko 16 z 28 pozytywnie ocenionych wniosków. Jednakże w październiku 2021 r. zwiększono alokację środków do wysokości wartości wszystkich pozytywnie ocenionych wniosków – razem 28 na kwotę 56,8 mln zł (27 pozytywnie ocenionych + 1 z odwołania). Projekty rozpoczęły realizację swoich działań od III kwartału 2021. Na dzień 31.12.2021 podpisano 24 umowy o dofinansowanie. Lista realizowanych projektów znajduje się na [stronie NCBR](#).

Działanie 29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności

I. Inkubatory Dostępności

W 2021 r. 5 inkubatorów dostępności kontynuowało swoją działalność, tj. kończyły rozpoczęte już nabory na innowacyjne rozwiązania. Tylko w jednym inkubatorze (Stowarzyszenie Delta Partner w Cieszynie) przewidziane jest jeszcze uruchomienie nowego, uzupełniającego naboru w 2022 r. Pozostałe inkubatory ogniskują swoje działania obecnie na pomocy grantobiorcom w opracowaniu i testowaniu samych pomysłów. Do końca 2021 r. zawarto 130 umów o powierzenie grantu. Planuje się, że w 2022 r. będą podpisane wszystkie z zaplanowanych 225 umów. Listy dotychczas wybranych projektów grantowych można znaleźć m.in. na: stronach poszczególnych inkubatorów: [Projekt Innoes](#), [Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej Kraków](#), [Dobre Innowacje](#), [Generator Dostępności](#) oraz [Inkubator Wielkich Jutra](#).

II. Szansa - nowe możliwości dla dorosłych

Kolejny rok jest realizowany projekt pn. „Szansa - nowe możliwości dla dorosłych”. Jego głównym celem jest opracowanie i przetestowanie modeli wsparcia wybranych grup docelowych osób dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych (do których zalicza się rozumienie i tworzenie informacji, rozumowanie matematyczne, umiejętności cyfrowe oraz kompetencje społeczne). Program jest odpowiedzią na *Zalecenie Rady UE z dnia 19 grudnia 2016 w sprawie ścieżek poprawy umiejętności nowe możliwości dla Dorosłych* ([Dz. Urz. UE C 484 z 24.12.2016, str.1](#))²¹. Realizacja projektu pozwoli na wypracowanie i przetestowanie w praktyce innowacyjnych rozwiązań dot. wsparcia dla os. dorosłych w zakresie nabywania podst. umiejętności (literacy, numeracy, ICT skills) oraz takich kompetencji społecznych jak: np. komunikacja interpersonalna, dostosowanie do zmian, praca w zespole,

²¹ Link: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2016_484_R_0001

podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów. W 2021 r. była realizowana III faza - wypracowanie rekomendacji, w tym: przeprowadzenie analizy wyników pilotaży, opracowanie raportu zawierającego rekomendacje do wdrożenia wypracowanych rozwiązań na poziomie krajowym i regionalnym. Podpisano 31 umów, z czego 12 dot. grup dostępnościowych (8 grup docelowych z czego trzy są przypisane do dostępności: Osoby w wieku 50+; Osoby z niepełnosprawnością intelektualną; Osoby z niepełnosprawnością sensoryczną lub fizyczną).

Z czego granty skierowane do osób 50 + (liczba osób objętych wsparciem w grantach 553, w tym) realizują:

- Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym – 63 os.) - Stowarzyszenie Instytut Nowych Technologii (Łódź) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 60 os.);
- Collegium Civitas (Warszawa) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 62 os.);
- Stowarzyszenie Europartner Akademicki Klub Integracji Europejskiej (Białystok) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 100 os.);
- Centrum Doradztwa Gospodarczego Sp. z o.o. (Świlcza k. Rzeszowa) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 60 os.);
Towarzystwo Inicjatyw Społecznych "GAMA" (Łukawiec k. Rzeszowa) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 48 os.);
- Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych "Wspólna Szansa" (Klementowice k. Lublina) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 60 os.);
- Podlaski Uniwersytet Trzeciego Wieku (Białystok) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 100 os.).

Natomiast granty skierowane dla osób z niepełnosprawnościami (liczba osób objętych wsparciem w grantach 140, w tym) realizują:

- Spółdzielnia Socjalna Dalba (Puck) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 60 os.);
- Stowarzyszenie Terapeutów (Warszawa) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 29 os.);
- Fundacja Imago (Wrocław) (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 22 os.);
- Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku (liczba osób objętych wsparciem edukacyjnym - 29 os.).

Strona internetowa projektu: <https://szansa-power.frse.org.pl/>.

Działanie 30. Dobry pomysł

I. Konkurs „Design dla przedsiębiorców”

W konkursie pn. „Design dla przedsiębiorców” (II edycja) 31 marca 2021 r. zakończono nabór wniosków.

II. Konkurs „Bony na innowacje dla MŚP”

W konkursie pn. „Bony na innowacje dla MŚP” w roku 2021 zakontraktowano kolejnych 6 projektów na łączną kwotę 1,7 mln zł. Realizowane projekty to:

- „Opracowanie innowacyjnej usługi rehabilitacji osób po zabiegu artroskopowym stawu kolanowego z wykorzystaniem protokołu ćwiczeń inercyjnych”, beneficjent: Rehakompleks Wieczorek Konrad;
- „Opracowanie innowacyjnego rozwiązania sauny terapeutycznej dla osób niepełnosprawnych”, beneficjent: Glasco, Michał Kut;
- „Opracowanie innowacyjnego narzędzia bazującego na przestrzennym dźwięku binauralnym do wizualizowania trójwymiarowego świata, wspierającego proces tworzenia aplikacji i gier dla osób niewidomych”, beneficjent: 4GATE Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością;
- "Wdrożenie do produkcji w firmie „ALFA” wzoru przemysłowego, linii mebli kuchennych z funkcjami dla osób niepełnosprawnych, będącego rezultatem I etapu - usługowego - poddziałania 2.3.2 Bon na Innowację”, beneficjent: ALFA Pracownia Stolarska Marek Węgrzyn;
- „Opracowanie nowego produktu aparatu do terapii falami uderzeniowymi z generatorem pneumatycznym, przeznaczonego dla rehabilitantów niewidomych i niedowidzących”, beneficjent: Bardomed Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością;
- „Edukacyjna mapa świata w postaci puzzli dla dzieci i młodzieży niedowidzących i słabowidzących”, beneficjent: Brand Studio Monika Jawidzyk.

III. Konkurs „Dostępność Szansą na Rozwój”

W 2021 r. kontynuowano działania szkoleniowe i doradcze w ramach konkursu pn. „Dostępność Szansą na Rozwój” (I edycja). Na dzień 31.12.2021 r. we wszystkich działaniach udział wzięło 1076 pracowników przedsiębiorstw. W lipcu 2021 r. ogłoszono kolejny nabór projektów w ramach konkursu pn. „Dostępność szansą na rozwój” (II edycja). W jego efekcie podpisano umowy z 3 Beneficjentami na kwotę ponad 10 mln zł. Projekty będą realizowane od 01.01.2022 r. do 30.09.2023 r.

Działanie 31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego

W I kwartale 2021 r. podpisano już wszystkie 4 umowy na utworzenie Centrów, o łącznej wartości 15,3 mln zł. W II kwartale 2021 rozpoczęły realizację 2 projekty (Politechnika Krakowska - obszar Architektura, Urbanistyka i Budownictwo oraz Uniwersytet Szczeciński - obszar Cyfryzacja i Komunikacja). W III kw. 2021 rozpoczął realizację trzeci z projektów (Politechnika Opolska - obszar Design i Przedmioty Codziennego Użytku). W IV kw. 2021 rozpoczął realizację ostatni z 4 projektów (Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego - obszar Transport i Mobilność).

Praktyczna działalność Centrów rozpocznie się najwcześniej wiosną 2022 r.

Działanie 32. Targi dostępności

W roku 2021 Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiT) wzięło udział w Międzynarodowych Targach Wynalazców i Innowacji „INTARG” on-line (w dniach 15-16.06.2021). MRiT udostępniono dedykowany sektor tematyczny pn. „Dostępność Plus” w przestrzeni wystawienniczej on-line, grupujący 8 stoisk online dla prezentacji innowacji i materiałów informacyjnych o projekcie (MRiT, PARP, Politechnika Śląska, Mera System, Ensafe). MRiT zgłosiło 6 projektów innowacyjnych do udziału w międzynarodowym konkursie organizowanym w ramach targów INTARG® 2021 on-line - wszystkie otrzymały medale, a 3 z nich nagrody specjalne.

Międzynarodowe Targi Budownictwa i Architektury BUDMA 2021, w których również planowano udział nie odbyły się ze względu na pandemię COVID-19.

Działanie 33. Marka „Dostępność”

Dotychczas przeprowadzona została tylko jedna edycja konkursu pn. „Lider dostępności priorytetowych branż” – w 2020 r. Jednakże ze względu na pandemię nie została zorganizowana konferencja podsumowująca konkurs. W kategorii „Innowacyjny produkt dostępny” pierwsze miejsce zajęła firma Ensafe Sp. z o.o. produkująca krzesło ewakuacyjne FALCON. W ramach kategorii „Nagroda Grand Prix Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii” wybrana została firma Terma Sp. z o.o. produkująca karuzele integracyjne dla dzieci.

W 2021 r. nie zorganizowano kolejnej edycji. Ze względu na zmiany organizacyjne w MRiT trwa zatwierdzanie dokumentacji konkursowej przez nowe kierownictwo resortu. W ramach Działania zakupiono nagrody dla laureatów konkursu w postaci statuetek. Konkurs zostanie ogłoszony w 2022 r.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 50%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
28. Program badań nad dostępnością – rzeczy są dla ludzi	NCBR	Brak informacji od realizatora działania.	Projekty rozpoczęły realizację działań od III kwartału 2021. Na dzień 31.12.2021 r. podpisano 24 umowy finansowe.
29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności	MFiPR	60%	Działanie realizowane zgodnie z harmonogramem.
30. „Dobry pomysł”	MFiPR	70%	Działanie realizowane zgodnie z harmonogramem.
31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego	MFiPR	30%	Wszystkie cztery projekty rozpoczęły realizację, ale faktyczna działalność Centrów rozpocznie się najwcześniej wiosną 2022 r.
32. Targi Dostępności	MRiT	Brak informacji od koordynatora działania.	W roku 2021 w ramach działania MRiT wzięło udział w Międzynarodowych Targach Wynalazców i Innowacji „INTARG” on-line.

33. Marka „Dostępność”	MRiT	Brak informacji od koordynatora działania.	Rozstrzygnięcie konkursu (edycja 2020) pn. „Lider dostępności priorytetowych branż”, którego celem było wybranie i nagrodzenie najlepszych produktów i usług skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.			
Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordinat or Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopod obieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
28. Program badań nad dostępnością – rzeczy są dla ludzi	NCBR	Wydłużenie procesu wystawiania decyzji w konkursie.	Opóźnienie w stosunku do zakładanego w harmonogramie terminu rozpoczęcia procesu podpisywania umów.	4	Zaangażowanie możliwie większej liczb osób do obsługi procesu wystawiania decyzji w konkursie.	Istotne jest bieżące monitorowanie ryzyka i podejmowanie na czas działań zapobiegawczych .
		Wydłużenie procesu podpisywania umów w konkursie.	Opóźnienie w stosunku do zakładanego w harmonogramie terminu rozpoczęcia	4	Zaangażowanie możliwie większej liczb osób do obsługi procesu podpisywania umów w konkursie.	

			procesu realizacji projektów przez Beneficjentów.			
29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności	MFiPR	Nie określono.	Nie dotyczy.	Nie dotyczy.	Nie dotyczy.	Projekty są realizowane zgodnie z harmonogramem przy pełnej kontroli MFiPR. Brak ryzyk.
30. „Dobry pomysł”	MFiPR	Niezakończenie do końca 2021 r. kontraktacji projektów z konkursu Design dla przedsiębiorców w poddziałaniu 2.3.5 POIR.	Niepełna kontraktacja w 2021 r. wybranych do wsparcia projektów w ramach poddziałania 2.3.5 POIR, dedykowanych dostępności.	9	Spotkania monitoringowe z IP celem analizy postępu realizacji poszczególnych konkursów, w tym zaawansowania oceny projektów i ich kontraktacji w stosunku do planów rocznych. W przypadku ryzyka wystąpienia opóźnień lub nieosiągnięcia założeń na bieżąco analizowane są możliwe środki zaradcze. Zmniejszenie zagrożenia przez szybsze zakończenie oceny pod warunkiem, że	Ryzyko zostało ograniczone. Zakontraktowano wszystkie umowy, dla których przedsiębiorcy przygotowali poprawne dokumenty.

					warunki, inne obciążenia w ocenie, zasoby na to pozwolą.	
31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego	MFiPR	Stan pandemii wirusa COVID-19 może wpłynąć na opóźnienia w realizacji projektów.	Brak realizacji założonych celów projektu.	3	Brak informacji.	Projekty mają późnienie w realizacji z przyczyn technicznych oraz z powodu pandemii. Planowane rozpoczęcie działalności wiosną 2022r.
		Wymagane partnerstwo w projekcie.	Opóźnienia realizacji projektu, brak możliwości realizacji projektu.	3	Brak informacji.	
32. Targi Dostępności	MRiT	Odwołanie wydarzenia przez Organizatorów także w formule wirtualnej.	Brak możliwości przekazania przedsiębiorcom informacji w zakresie wsparcia dla przedsiębiorców oraz	5	Przesunięcie terminu wydarzenia, szukanie innych wydarzeń o charakterze wirtualnym lub hybrydowym.	Targi „Budma” zostały w 2021 r. odwołane z powodu pandemii – brak wpływu realizatora Działania na to zdarzenie.

			zaprezentowani a produktów.			
33. Marka „Dostępność”	MRiT	Brak zgłoszeń przez firmy produktów do konkursu.	Niemożliwość rozstrzygnięcia konkursu.	2	Próba przedłużenia terminu zgłoszeń do konkursu, przesunięcie terminu konkursu.	Ryzyko nie wystąpiło. Ale z przyczyn organizacyjnych (zmiany struktury) po stronie MRiT nie ogłoszono edycji konkursu w 2021 r.

KOORDYNACJA

Działanie 34. Polski Access Board

Funkcję Access Board pełni w Polsce Rada Dostępności. Eksperti Rady Dostępności systematycznie angażowani są w konsultacje dokumentów lub propozycji związanych z wdrażaniem dostępności do polityk publicznych. Na bieżąco są także informowani o wszelkich inicjatywach związanych z dostępnością, realizowanych na poziomie rządowym oraz są włączani w prace nad ich finalnym kształtem. Całokształt prac zrealizowanych przez Radę w danym roku jest ujmowany w sprawozdaniu z jej działania, publikowanym na stronie programu ([Sprawozdanie Rady Dostępności](#)). W 2021 r. odbyły się trzy posiedzenia Rady Dostępności. Podczas każdego ze spotkań prezentowano aktualny stan realizacji Programu, biorąc pod uwagę poszczególne jego obszary tematyczne. Podejmowano także, kluczowe z punktu widzenia wdrażania ustawy o zapewnianiu dostępności, zagadnienia, takie jak:

- raportowanie dostępności w podmiotach publicznych;
- poprawa dostępności miejsc objętych ochroną konserwatora zabytków;
- adaptowalność obiektów architektonicznych do wymogów dostępności we współczesnym projektowaniu;
- przygotowanie i wdrożenie mechanizmu skargowego;
- zmiany dotyczące edukacji włączającej;
- stan prac nad ustawą implementacyjną EEA;
- badanie stanu potrzeb finansowych przedsiębiorców w obszarze zapewnienia dostępności.

Rada Dostępności podjęła w 2021 r. także 4 uchwały, dzięki którym w większości zrealizowała obowiązki wynikające z przepisów UZD lub wspierała jej terminowe wdrażanie np. w kontekście dostępu alternatywnego. Więcej informacji na ten temat dostępnych jest w opisie [Działania 35 Prawo dla dostępności](#).

Rada zaopiniowała także Raport ogólnopolski z przeglądu prawa oraz przedstawiła dodatkowe rekomendacje właściwym ministrom w zakresie podjęcia działań legislacyjnych, zmierzających do poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Wyraziła opinię nt. projektu Rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej ws. szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności. Rada zaopiniowała treść pierwszego krajowego raportu o stanie zapewniania dostępności w Polsce. Więcej informacji na ten temat dostępnych jest w opisie [Działania 40 Certyfikacja dostępności](#) oraz [41 Monitoring polityk publicznych](#).

W 2021 r. - aktywne prace prowadziła *Grupa robocza do spraw postępowania skargowego*, czego efektem było przygotowanie instytucjonalne do efektywnego wdrożenia mechanizmu skargowego, obowiązującego od września 2021 r. Eksperti

Grupy roboczej wsparli proces wdrożenia mechanizmu m.in. przez omówienie poszczególnych etapów procedury skargowej, przygotowania PFRON do rozpatrywania skarg, wypracowania formularzy i wniosków pomocnych przy korzystaniu z mechanizmu skargowego. Rada wsparła także działania związane z uruchomieniem naboru podmiotów ubiegających się o status podmiotów dokonujących certyfikacji dostępności. Zgodnie z przepisami UZD członkowie Rady zgłosili kandydatów uczestniczących w pracach zespołu powołanego do oceny złożonych w naborze aplikacji (więcej na ten temat w [Działaniu 40](#)).

Dodatkowo w ramach działań koordynacyjnych, skonsultowano z Radą Dostępności blisko 20 dokumentów, w tym akty prawne wspierające tworzenie warunków dla rozwoju dostępności w Polsce. Szczegółowe informacje dot. działalności Rady Dostępności w 2021 r. są dostępne w rocznym sprawozdaniu z działalności Rady dostępny [na stronie internetowej Rady](#).

Funkcjonowanie Rady Dostępności, w tym realizacja wielu działań merytorycznych była zapewniona, w 2021 r., dzięki środkom finansowym z projektu pn. "SUCCESSIBILITY zapewnienie koordynacji rządowego programu Dostępność Plus". Głównym celem projektu jest poprawa stanu dostępności w naszym kraju przez wsparcie działań o charakterze organizacyjnym i koordynacyjnym. Całkowita wartość projektu na koniec 2021 r. wynosiła 7.564.044,40 zł, przy czym realizacja działań w 2021 r. pochłonęła w sumie 1,66 mln zł, z czego najwięcej środków zostało wydatkowanych na ekspertyzy, badania czy poradniki, bo blisko 808 tys. zł. Dużą część wydatków związana była także z działalnością obsługową koordynatora Programu. Ponad 55 tys. zł zostało przeznaczone na doradztwo eksperckie. Natomiast relatywnie niewiele środków wydatkowano na działalność informacyjną, która w dużej mierze koncentrowała się w 2021 r. na kwestiach związanych z wejściem, w 2021 r., w życie niektórych przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności. Koordynacja realizacji Programu, w tym także działalność Rady Dostępności była przedmiotem badania ewaluacyjnego Programu, które zostało przeprowadzone w 2021 r.

Działanie 35. Prawo dla dostępności

W 2021 r. MFiPR samodzielnie lub we współpracy z Radą Dostępności prowadziło szereg działań koordynujących wdrożenie przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności. Najistotniejsze podjęte w tym zakresie działania to:

- opracowanie i ogłoszenie *rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności* ([Dz. U. z 2021 r., poz. 412](#))²² – zgodnie z delegacją art. 28 ust. 2UZD. W oparciu o ww. dokument MFiPR w październiku 2021 r. ogłosiło nabór podmiotów ubiegających

²² Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/412>

się o status podmiotów dokonujących certyfikacji, o którym mowa w art. 16 UZD (więcej informacji w [Działaniu nr 40.](#));

- opracowanie i przekazanie do ministrów kierujących działami administracji wniosków w zakresie zmiany przepisów prawa w zakresie dostępności. Na podstawie raportu z przeglądu prawa opracowanego w 2020 r i rekomendacji Rady Dostępności do jego treści sformułowanych na początku 2021 r. w kwietniu 2021 r. zostały opracowane wnioski ministra ds. rozwoju regionalnego o których mowa w art. 56 ust. 3 UZD. Zawierają one wezwanie do wykorzystania treści raportu i rekomendacji przy planowaniu zmian legislacyjnych leżących w kompetencji poszczególnych resortów. Wnioski te skierowano do 10 ministrów właściwych ds. cyfryzacji; aktywów państwowych; edukacji i nauki; infrastruktury; kultury i sportu; sprawiedliwości; spraw wewnętrznych i administracji; zdrowia; rodziny i polityki społecznej; rozwoju pracy i technologii. Odpowiedź dotycząca sposobu ich wykorzystania przez ww. ministrów ma zostać przekazana Radzie Ministrów do kwietnia 2022 r. Na jej podstawie mogą zostać podjęte działania dotyczące wdrożenia nowych przepisów prawa na rzecz dostępności;
- uzgodnienie z Radą Dostępności stanowiska podtrzymującego przyjętą w UZD datę zakończenia okresu przejściowego związanego z zastosowaniem wymagań w zakresie dostępności dla podmiotów publicznych określoną w art. 70 ww. ustawy w odpowiedzi na stanowisko Konwent Marszałków Województw wzywające do zmiany tej daty. Konwent wnioskował o przedłużenie tego okresu o kolejne dwa lata (do września 2023), jednak propozycja ta nie została zaakceptowana przez Radę. W związku z tym od dnia 6 września 2021 r. dostęp alternatywny, o którym mowa w art. 7 UZD przestał być traktowany na równi z zapewnieniem dostępności oraz uruchomiono procedurę skargową;
- opracowanie narzędzi wspierających proces raportowania dostępności jako jednego z obowiązków dla podmiotów publicznych wynikający z zapisów ustawy o zapewnianiu dostępności. W tym zakresie opracowano m.in. wzór formularza raportu, w ramach którego podmioty publiczne raportują o podejmowanych działaniach i stanie zapewniania dostępności swoich usług i urzędów, dodatkowo we współpracy z GUS przeprowadzono badanie na grupie 65 tys. podmiotów publicznych w zakresie zaraportowanych danych, na bazie zgromadzonych informacji powstał ogólnopolski raport o stanie zapewniania dostępności przez podmioty publiczne w Polsce.

W 2021 r. weszły w życie dwa ważne aspekty oddziaływania UZD.

Pierwszy z nich to umożliwienie składania skargi na brak dostępności - zgodnie z art. 32 ustawy to rolą PFRON jest rozpatrywanie skarg na brak zapewniania dostępności przez podmioty publiczne w obszarach architektonicznym i informacyjno-komunikacyjnym-. W PFRON została powołana w tym celu osobna struktura – Departament ds. dostępności oraz Grupa Robocza ds. postępowania skargowego, której zadaniem było m.in. przeprowadzenie konsultacji środowiskowych w zakresie potrzeb różnych grup osób ze szczególnymi potrzebami, w tym z przedstawicielami NGO, aktywistami oraz ekspertami, wypracowanie optymalnych form i treści

dokumentów związanych z postępowaniem skargowym.

W sumie w roku 2021 wpłynęło do PFRON 15 skarg na brak dostępności, przy czym tylko dwie z nich spełniały wymogi formalne.

Drugim wymiarem oddziaływania UZD jest zlecenie zadań publicznych z uwzględnieniem dostępności. Przepisy art. 4 i 5 UZD zaczęły obowiązywać od 6 września 2021 r. i w związku z tym wszystkie podmioty publiczne od tego momentu muszą uwzględniać w zapisach umów z organizacjami pozarządowymi lub podmiotami prywatnymi kwestię dostępności zlecanych zadań o charakterze publicznym. W celu przypomnienia o tym obowiązku MFiPR zorganizowało szereg działań uświadamiających (webinary, pisma artykuły, wywiady), skierowanych w szczególności do podmiotów publicznych i organizacji pozarządowych, które zaangażowały się w proces analizy i praktycznej interpretacji niniejszych przepisów. Powstało także specjalne opracowanie pokazujące przykłady takich zapisów w różnego typu umowach. Materiał można znaleźć na [stronie internetowej Programu Dostępność Plus](#).

W roku 2021 wszedł w życie również przepis art. 12 ust. 2 znowelizowanej *ustawy z dnia 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.)*²³, dający pacjentom będącym osobami ze szczególnymi potrzebami, prawo do otrzymania informacji m.in o swoim stanie zdrowia czy prawach pacjenta w zrozumiałym dla niego sposób. Więcej informacji w [Działaniu 16](#).

Ponadto, w 2021 r. w KPRM zainicjowano prace nad nowelizacją UDC. Więcej informacji na ten temat znajduje się w opisie [Działania 17](#).

Kontynuowane były także prace dotyczące rozporządzenia ws. warunków technicznych, jakim odpowiadają budynki i ich usytuowanie (więcej opisano w [Działaniu 1.](#)).

Dodatkowego w ramach działań zapewniających skuteczne wdrożenie UZD, MFiPR realizowało działania polegające na opiniowaniu szeregu dokumentów programowych czy strategicznych pod kątem uwzględnienia, w ich treści, odniesień do potrzeb związanych z dostępnością. MFiPR konsultuje i zgłasza w razie potrzeby uwagi dotyczące dostępności podczas opiniowania czy konsultacji międzyresortowych różnych aktów prawnych i dokumentów strategicznych.

Konsultacje dotyczyły m.in. projektu regulaminu programu pn. „Dostępność ponad barierami”, projekt wniosku o ratyfikację za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie Konwencji ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzonej w Faro w dniu 27 października 2005 r., "Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021-2025".

Dodatkowo MFiPR stanowi centrum wiedzy, odpowiadając na często zadawane pytania dotyczące stosowania UZD. W roku 2021 dotyczyły ona przede wszystkim kwestii: procesu skargowego, certyfikacji dostępności, zlecenia zadań publicznych (art. 4 i 5). Bez względu na formę zgłaszanego zapytania, czy to w ramach procedury

²³ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/849>

dostępu do informacji publicznej, interpelacji czy prostych zapytań mailowych lub telefonicznych, każda wątpliwość była przez pracowników Ministerstwa wyjaśniana, wspierając koordynatorów dostępności oraz inne podmioty i organizacje w prawidłowym rozumieniu przepisów ustawy.

Działanie 36. Polskie Standardy Dostępności

Ze względu na brak jednolitych, uniwersalnych rozwiązań standaryzujących dostępność MFiPR podejmuje liczne działania porządkujące i popularyzujące tą tematykę oraz wspólnie z ekspertami tworzy i wydaje różne publikacje o charakterze standardów dostępności.

W roku 2021 został opracowany m.in. „Poradnik dla sektora kultury w zakresie zapewniania dostępności”. Publikacja ta wskazuje obowiązkowe sposoby realizowania minimalnych wymagań w zakresie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej, zgodnie z podziałem wprowadzonym w art. 6 UZD. Jednak podawane przykłady rozwiązań wychodzą poza minimalne wymagania i odnoszą się szerzej do działalności prowadzonej przez publiczne i niepubliczne podmioty kultury. Wydawnictwo adresowane jest do publicznych instytucji kultury, organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych etc. i uwzględnia różnorodność prowadzonej działalności i form jej organizacji, w tym m.in. koncerty, spektakle, spotkania autorskie i konferencyjne, warsztaty.

Również w 2021 r. MFiPR we współpracy z Polską Radą Centrów Handlowych (PRCH) oraz Fundacją Integracja opublikowało poradnik „Dostępność w polskich centrach handlowych”. To zbiór wiedzy i rekomendacji dla projektantów, zarządców i właścicieli tych obiektów. Publikacja powstała w oparciu o badanie przeprowadzone na wybranej grupie dyrektorów centrów handlowych, ekspertów w zakresie dostępności oraz klientów centrów handlowych będących osobami ze szczególnymi potrzebami. Z badań, zawartych w poradniku wynika, że 76 proc. zarządców centrów handlowych deklaruje, że wprowadziło wiele rozwiązań dla osób z ograniczoną mobilnością, 78 proc. twierdzi, że zastosowało wiele udogodnień dla rodzin z dziećmi, a ponad połowa (52 proc.) wskazała na wprowadzenie znacznych ułatwień dla powiększającej się z roku na rok grupy seniorów.

Wyniki te pokazują, że większość polskich centrów handlowych już dziś jest w pewnej mierze dostępna dla osób ze szczególnymi potrzebami. Poradnik powstał m.in. po to, aby zachęcić kolejne centra do podjęcia działań zwiększających ich dostępność. Poradnik jest dostępny [na stronie internetowej Funduszy Europejskich](#).

Działanie 37. Procedury bez barier

I. Projekt pn. „Procedury bez barier”

Realizując to Działanie Kancelaria Prezesa Rady Ministrów prowadzi projekt, w ramach którego dokonany zostanie przegląd procedur w 180 urzędach państwowych oraz wdrożenie wniosków i rekomendacji z tego przeglądu, w co najmniej 162 urzędach. W 2021 r. zrealizowano w tym projekcie następujące działania:

- warsztaty przygotowujące do pracy w projekcie dla kadry kierowniczej i zespołów projektowych (w trybie stacjonarnym lub zdalnym) – zorganizowano 2 warsztaty, łącznie wzięło w nich udział 314 osób;
- bezpośredni przegląd procedur wykonany w 90 urzędach.

Pod koniec 2021 r. wprowadzono zmiany do wniosku o dofinansowanie projektu, w wyniku których zwiększono kwotę dofinansowania i wydłużono okres jego realizacji. Ponadto zwiększono planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu i rezultatu w projekcie.

II. Dostępne jednostki samorządu terytorialnego

Kolejnym pakietem projektów realizujących to Działanie są projekty wybrane do dofinansowania w konkursie pn. „Wdrożenie nowych rozwiązań – dzięki współpracy z partnerem zagranicznym – w zakresie poprawy funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w obszarze dostępności usług publicznych dla osób o szczególnych potrzebach.” W 2021 r. kontynuowana była realizacja 9 projektów wypracowujących m.in. modele i standardy świadczenia usług publicznych.

Ciekawym przykładem może być tu projekt pn. „Innowacyjny model pomocy awatar opiekuna osoby starszej”, w którym wypracowano i wdrożono nowatorski model tzw. awatara - wirtualnego asystenta pomocy i opiekuna osoby starszej. W aplikacji znajdują się: dokumenty, formularze, regulaminy, łączące zakres dostępnych usług wspierających prace pracowników urzędów. Klient urzędu może samodzielnie przejść wybraną procedurę razem z awataram bądź skorzystać z pomocy pracownika urzędu w rozwiązaniu swojego problemu. Model będzie wdrażany w powiecie przysuskim oraz w mieście Sulejówce.

Działania prowadzone przez Powiat Przysuski w ramach projektu znalazły uznanie Serwisu Samorządowego PAP w ramach konkursu pn. „Innowacyjny samorząd”. Celem konkursu jest promocja kreatywnych samorządów oraz inspiracja pozostałych JST do podejmowania działań na rzecz innowacyjności. Powiat Przysuski został laureatem II edycji konkursu w kategorii „Powiaty” i otrzymał I miejsce za realizację projektu pn. "Innowacyjny model pomocy awatar opiekuna osoby starszej". [Więcej informacji na stronie www.](#)

Działania w zakresie dostępności JST prowadziło również MSWiA. W projekcie pozakonkursowym pn. „Samorząd Bez Barrier” sporządzono 36 raportów z audytu dostępności, w tym z przeglądu procedur, które zawierają rekomendacje i wnioski do wdrożenia w zakresie obsługi klienta ze szczególnymi potrzebami. Na podstawie zebranych informacji opracowano i opublikowano materiały szkoleniowe z obsługi klienta.

W konkursie pn. „Dostępny samorząd” zakontraktowano realizację 24 projektów, w których m.in. zostanie przeprowadzony przegląd procedur związanych z obsługą klienta pod kątem zapewnienia dostępności oraz wdrożenie wniosków i rekomendacji dotyczących dostosowania procedur do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Docelowo do 2023 r. wsparciem objętych ma zostać 810 JST. W 2021 r. w 7 projektach objęto wsparciem 181 JST. Wartość zrealizowanych w 2021 r. zadań wyniosła 12,9 mln zł.

Działanie 38. Współpraca na rzecz dostępności

Współpraca na rzecz dostępności rozwijana jest w ramach Programu na wielu płaszczyznach. Znaczenie w tym zakresie mają zarówno projekty realizowane na rzecz zwiększenia świadomości i wiedzy wokół problematyki dostępności, jak również działania miękkie, związane z przekazywaniem aktualnych informacji o realizowanych inicjatywach.

I. Projekt „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów”

W ramach projektu pn. "Współpraca na rzecz dostępności - szkolenia dla koordynatorów" realizowanego przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów założono przeszkolenie na poziomie podstawowym 1100 osób. W okresie maj-wrzesień 2021 r. przeszkolono łącznie 902 koordynatorów ds. dostępności. Rozpoczęto również realizację szkoleń dla pozostałej grupy 198 koordynatorów dostępności. W ramach projektu opracowano także kurs e-learningowy dla koordynatorów na podstawie przygotowanych materiałów szkoleniowych, który zawiera rekomendacje i wskazówki do wykorzystania w codziennej praktyce zawodowej. W 2021 r. wydatkowano na realizację projektu kwotę w wysokości 3,5 mln zł. W 2021 r. rozpoczęto również przygotowania do kolejnej edycji szkoleń dotyczących rozwijania kompetencji w zakresie dostępności na poziomie zaawansowanym. Podobnie jak dla poziomu podstawowego, na poziomie zaawansowanym przeszkolonych zostanie 1100 osób. Termin realizacji projektu został przedłużony do 30 września 2023 r. a wartość projektu zwiększono o 4,7 mln zł.

II. Konkurs „Dostępny samorząd”

W konkursie pn. „Dostępny samorząd” zrealizowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji złożonych zostało 178 wniosków o dofinansowanie projektów na łączną kwotę 340 mln zł. Do dofinansowania wybranych zostało 27 projektów na łączną kwotę 43,4 mln zł (alokacja w konkursie wynosiła 40,5 mln zł). W wybranych projektach wsparciem planowano objąć 1062JST.

W 2021 r. rozpoczęto działania w 24 projektach (3 umowy zostały rozwiązane z powodu braku złożenia przez beneficjentów zabezpieczenia prawidłowej realizacji projektu). W 6 projektach rozpoczęto przygotowania i realizację procesów rekrutacji (działania szkoleniowe będą realizowane w 2022 r.) a w pozostałych 18 projektach rozpoczęły się już właściwe działania szkoleniowe, które objęły usługą 675 koordynatorów dostępności. Docelowo we wszystkich 24 projektach, usługi szkoleniowe obejmą koordynatorów dostępności z 939 jednostek samorządu terytorialnego.

III. Projekt „Samorząd bez barier”

Kolejny projekt realizowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji obejmuje szkolenia z zakresu tematyki dostępności dla podmiotów publicznych oraz doradztwo dotyczące poprawy dostępności urzędu przez wdrożenie procedur,

poprzedzone audytem dostępności. W zakresie komponentu szkoleniowego, szkolenia prowadzone są w trzech obszarach: dla koordynatorów dostępności, z zakresu obsługi klienta ze szczególnymi potrzebami oraz w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

W 2021 r. opracowano i opublikowano materiały szkoleniowe dot. obsługi osób z niepełnosprawnościami (dostępne na stronie: www.administracja.mswia.gov.pl). Przeprowadzono także szkolenia dla grupy 64 pracowników, w tym 49 koordynatorów dostępności z 36 podmiotów publicznych objętych wsparciem. Po zakończeniu działań edukacyjnych kontynuowano wsparcie doradcze dla przeszkolonych koordynatorów przy wdrażaniu procedur w obszarach zatrudniania, obsługi klienta, zamówień publicznych, ewakuacji i dostępu alternatywnego, które również zostały wypracowane w ramach projektu. W 2021 r. zakończono również prace nad Poradnikiem dostępności dla samorządów. Podręcznik „[Samorząd bez barier – poradnik dostępności dla jednostek samorządu terytorialnego](#)” został opublikowany na stronie projektu.

IV. Partnerstwo na rzecz dostępności

Partnerstwo na rzecz dostępności jest sukcesywnie rozwijane od 2019 r. W 2021 r. odbyło się 2 spotkania dedykowane przyjęciu nowych sygnatariuszy do Partnerstwa oraz 2 spotkania dla wszystkich sygnatariuszy, podczas których prezentowane były działania i projekty realizowane przez członków Partnerstwa. Podczas spotkań w dniach: 15.04.2021 r., 17.05.2021 r., 7.10.2021 r. oraz 22.11.2021 r., do inicjatywy dołączyło kolejnych blisko 30 nowych sygnatariuszy, reprezentujących różne sektory: pozarządowy, biznes, podmioty publiczne, instytucje kultury czy oświaty. Po tych rozszerzeniach lista podmiotów należących do Partnerstwa na koniec 2021 r. wzrosła do 231. Współpraca z tak liczną grupą podmiotów reprezentujących różnorodne środowiska pozwala na budowanie bazy wiedzy i kompetencji specjalistów z tematyki dostępności w różnych dziedzinach. Daje przestrzeń do gromadzenia doświadczeń, ale także zdobywania wiedzy nt. potrzeb i wyzwań, z którymi borykają się podmioty wdrażające rozwiązania „dostępnościowe” w swoich organizacjach. Wiedza ta jest inspiracją dla nowych kierunków działań podejmowanych przez koordynatora Programu.

Działanie 39. Zamówienia publiczne i inwestycje

W 2021 r. kontynuowano działania związane z utrwaleniem rozwiązań włączających ideę dostępności do prawa zamówień publicznych i inwestycji dokonywanych przez sektor publiczny. Przede wszystkim we wrześniu 2021 r. weszły w życie przepisy art. 4 i 5 ustawy o zapewnianiu dostępności, które zobowiązują podmioty publiczne do podmiot publiczny do tego by zlecając lub powierzając, na podstawie umowy, realizację zadań publicznych finansowanych z udziałem środków publicznych, oraz udzielając zamówień publicznych (rozumianych zgodnie z ustawą z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych ([Dz. U. z 2021 r., poz. 1129 z późn. zm.](#))²⁴,

²⁴ Link: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf>

zwanej dalej „ustawą PZP”) podmiotom innym niż podmioty publiczne, określały w treści umowy warunki służące zapewnieniu dostępności w zakresie tych zadań lub tych zamówień. Natomiast podmioty inne niż podmiot publiczne, realizując na podstawie umowy zawartej z podmiotem publicznym, zadanie finansowane z udziałem środków publicznych, są obowiązane do zapewnienia dostępności w zakresie określonym w tej umowie.

W związku z wejściem w życie tych przepisów duża część działań MFiPR w 2 połowie 2021 r. był poświęcona omówieniu, interpretacji i informowaniu o ww. obowiązkach. W tym celu na stronie programu przygotowano liczne FAQ oraz odbył się szereg spotkań z przedstawicielami organizacji pozarządowych zainteresowanych tą tematyką, gdzie wspólnie omawiano przykłady zastosowania tych przepisów. Dodatkowo MFiPR przygotowało materiał informacyjny oraz webinarium na którym eksperci odpowiadali na pytania koordynatorów dostępności z tego zakresu. Wszystkie te materiały można znaleźć w różnych zakładkach na stronie Programu.

Jednocześnie w 2021 r. Urząd Zamówień Publicznych opracował publikację poświęconą zagadnieniu włączenia społecznego i dostępności. Publikacja ta ma formę poradnika i koncentruje się na instrumentach o charakterze społecznym, przewidzianych ustawą PZP, sprzyjających włączeniu społecznemu osób zagrożonych wykluczeniem oraz zapewnieniu dostępności osobom z niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem dostępności cyfrowej oraz dostępności wydarzeń organizowanych on-line. Praktyczne przykłady zawarte w poradniku pomogą każdemu zamawiającemu w sformułowaniu odpowiednich zapisów w zamówieniach publicznych. Publikacja jest dostępna [na stronie www UZP](#).

Ponadto, w 2021 r. Urząd Zamówień Publicznych (UZP) promował kwestię dostępności i projektowania uniwersalnego w zamówieniach publicznych również w ramach szkoleń poświęconych m.in. tematyce zrównoważonych zamówień publicznych. W kwietniu 2021 r. odbyła się także ogólnopolska konferencja pn. „Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne w obszarze organizacji wydarzeń oraz usług i dostaw związanych z żywnością”, w ramach której szczególną uwagę zwróconą m.in. na obowiązek zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przy zlecaniu organizacji wydarzeń i zamawianiu żywności przez administrację publiczną.

Na stronie internetowej UZP, w dedykowanej zagadnieniu dostępności zakładce, opublikowano materiały opracowane na zlecenie UZP, zawierające przykładowe zapisy do dokumentacji zamówienia w zakresie dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej infrastruktury transportowej oraz dostępności cyfrowej i dostępności wydarzeń on-line. Celem opracowania materiałów jest praktyczna pomoc dla zamawiających, którzy po odpowiednim dostosowaniu zapisów, uwzględniając charakter danego zamówienia, mogą wykorzystać je w prowadzonych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Materiały dostępne są [na stronie www UZP](#).

Dodatkowo, jesienią 2021 r. Fundacja Kultury bez Barrier i Miasto Stołeczne Warszawa zorganizowały konferencję skierowaną do koordynatorów dostępności z województwa mazowieckiego, pn. „Dostępność w zamówieniach publicznych”. Tematy na konferencji objęły takie zagadnienia jak: podejście funkcjonalne w UZD, dostępność a Ustawa PZP; efektywne organizowanie dostępnego spotkania; EAA - zamówienia publiczne a dyrektywa ws. dostępności produktów i usług. Konferencja organizowana była w ramach projektu Warszawska Akademia Dostępności. [Link do nagrania](#).

Działanie 40. Certyfikacja na rzecz dostępności

Rok 2021 to czas intensywnych prac nad wyborem podmiotów, które będą uprawnione do prowadzenia procesu certyfikacji dostępności.

W marcu wydano *Rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności (Dz. U. z 2021 r., poz. 412)*²⁵, które otworzyło drogę do ogłoszenia naboru tych podmiotów. Po opracowaniu szeregu dokumentów szczegółowych (regulamin naboru, wniosków dla podmiotów aplikujących o status, listy sprawdzające) i powołaniu Zespołu ds. wyboru podmiotów certyfikujących w listopadzie ogłoszono nabór. W skład zespołu wchodzi zarówno pracownicy MFIPR jak i eksperci wskazani przez Radę Dostępności.

W odpowiedzi na niego zgłosiło się 49 podmiotów i ich konsorcjów. Aplikacje przesłały organizacje pozarządowe, spółki, uczelnia, które zainteresowane są dokonywaniem audytów dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej, mają odpowiednią profesjonalną kadrę i narzędzia. Po ocenie formalnej do etapu oceny merytorycznej przeszło 41 podmiotów. W 2021 r. Zespół odbył 5 spotkań podczas których ustalono zasady jego pracy, a także wstępnie oceniono pierwszych 11 wniosków. Prace Zespołu będą kontynuowane w 2022 r. Publikację wykazu podmiotów wyłonionych w naborze przewidziano na II kw. 2022 r.

Działanie 41. Monitoring polityk publicznych

I. Wskaźniki dostępności

W 2021 r. GUS kontynuował bieżące zasilanie i aktualizowanie listy ponad 100 wskaźników monitorujących realizację działań ujętych w Programie, obejmujących zarówno wskaźniki pochodzące ze statystyki, jak i wskaźniki przekazane przez jednostki realizujące poszczególne Działania. Do wskaźników przypisano wartości docelowe i metadane (informacje nt. każdego ze wskaźników), oraz dane dla tych wskaźników, które mówią o aktualnie osiągniętych wynikach realizacji działań. Wskaźniki zostały udostępnione na [stronie www w ramach modułu dla programu Dostępność Plus w systemie monitorowania rozwoju STRATEG](#). Aktualna lista

²⁵ Link: <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2021/pozycja/412>

wskaźników monitorowania realizacji Programu została też załączona do niniejszego sprawozdania.

II. Raport z badania dostępności podmiotów publicznych

W listopadzie 2021 r. MFiPR przygotowało ogólnopolski „Raport o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmioty publiczne w Polsce według stanu na 1 stycznia 2021 r.” Raport został przygotowany w oparciu o wyniki badania zrealizowanego przez GUS na zlecenie MFiPR. W badaniu wzięło udział prawie 58 tys. podmiotów publicznych (wraz z jednostkami im podległymi i nadzorowanymi). Były to w zdecydowanej większości podmioty wchodzące w skład administracji centralnej, jak i samorządowej.

Raport zawiera informacje o dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej oraz o dostępie alternatywnym zarówno w ujęciu krajowym, jak i w podziale na poszczególne województwa. Przedstawiono w nim także informacje na temat dostępności wybranych typów podmiotów publicznych (np. szkół, placówek służby zdrowia czy instytucji kultury), a także informacje na temat dobrych praktyk w zakresie dostępności stosowanych przez wybrane podmioty publiczne w Polsce.

Wyniki badania dostępności podmiotów publicznych pokazały, że większość z nich nadal jest w dużej mierze niedostosowana do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, a w szczególności osób z niepełnosprawnościami. Średni poziom dostępności ogółem oceniono na 41%. Najwyższy poziom dostępności podmioty publiczne uzyskały w zakresie dostępności cyfrowej (49%). Dostępność architektoniczną oceniono na 43%, a dostępność informacyjno-komunikacyjną na 31%. W raporcie wykazano niewielki poziom zróżnicowania dostępności dla poszczególnych regionów.

W raporcie znalazły się również informacje na temat dobrych praktyk w zakresie zapewniania dostępności przez podmioty publiczne oraz wnioski i rekomendacje dla poprawy zapewniania dostępności, w tym w zakresie zmiany przepisów prawa. Najważniejsze zalecenia skierowane do podmiotów publicznych postulowały:

- prowadzenie edukacji oraz kompleksowych i cyklicznych szkoleń w zakresie specjalnych potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, obowiązków w zakresie dostępności wynikających z UZD i UDC, procedur ewakuacji osób z niepełnosprawnościami, promocji zatrudniania i zapewniania odpowiednich warunków pracy dla osób z niepełnosprawnościami czy zasad stosowania „prostego języka”²⁶ w pismach i komunikacji zewnętrznej;
- zwrócenie uwagi koordynatorów ds. dostępności w podmiotach publicznych na potrzebę stałego monitorowania poziomu znajomości przez pracowników obowiązków wynikających z UZD i UDC;

²⁶ Prosty język to styl pisanie w sposób jasny i zrozumiały dla szerokiego grona odbiorców. Prosty język zapewnia przeciętnemu obywatelowi szybki dostęp do zawartych w nim informacji, lepsze ich zrozumienie oraz – jeśli trzeba – skuteczne działanie na ich podstawie.

- stworzenie zasobu wykwalifikowanych specjalistów od dostępności m.in. przez promocję kwalifikacji zawodowych z zakresu dostępności czy kształcenie w zawodach z tym powiązanych.

Raport jest udostępniony do pobrania [na stronie internetowej MFiPR](#).

III. Opracowanie „Osoby niepełnosprawne w 2020 r.”

W 2021 r. GUS wydał opracowanie statystyczne pn. „Osoby niepełnosprawne w 2020 r.” obejmujące takie obszary jak: osoby niepełnosprawne na rynku pracy; osoby z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności lub stopniu niezdolności do pracy; kształcenie osób z niepełnosprawnościami oraz osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Z opracowania wynika m.in., że w końcu 2020 r. pracujący niepełnosprawni stanowili 3,5% ogólnej liczby pracujących w głównym miejscu pracy w średnich i dużych przedsiębiorstwach. Ponadto w grudniu 2020 r. w Polsce było 2,4 mln osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe i/lub ubezpieczonych przez płatników składek w ZUS, które posiadały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (wydane przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności) lub orzeczenie o stopniu niezdolności do pracy (wydane przez ZUS). Ponad 52% z nich stanowili mężczyźni. Mediana wieku mężczyzn z orzeczeniem wynosiła 62 lata, a mediana wieku kobiet – 63 lata. W roku szkolnym 2020/21, 6,0 tys. dzieci uczęszczało do przedszkoli specjalnych, a 35,1 tys. dzieci niepełnosprawnych przebywało w innych placówkach wychowania przedszkolnego, co stanowiło 2,5% ogólnej liczby dzieci. Opracowanie jest udostępnione do pobrania [na stronie internetowej GUS](#).

Działanie 42. Potencjał organizacji pozarządowych

I. Projekt „Mocna NGO”

W ramach tego Działania jeszcze w 2020 r. wybrano do realizacji projekt Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego pn. „Mocna NGO” (o wartości 4 mln zł), który ma na celu wzmocnienie potencjału instytucjonalnego oraz eksperckiego organizacji pozarządowych w zakresie upowszechniania idei dostępności. W czasie realizacji projektu przedstawiciele/ki organizacji pozarządowych otrzymują wsparcie szkoleniowe w zakresie prowadzenia audytów z trzech typów dostępności: architektonicznej, cyfrowej albo informacyjno-komunikacyjnej.

W ramach tego projektu w 2021 r.:

- 33 organizacje pozarządowe otrzymały wsparcie służące wzmocnieniu ich potencjału instytucjonalnego i eksperckiego w zakresie prowadzenia audytów dostępności inwestycji infrastrukturalnych oraz innych produktów i usług publicznych;
- objęto wsparciem szkoleniowym w zakresie prowadzenia audytów dostępności 115 przedstawicieli organizacji pozarządowych;
- przedstawiciele NGO przeprowadzili łącznie 48 pilotażowych audytów dostępności - w 2021 r. przygotowano 19 raportów z pilotażowych audytów dostępności;

- przeprowadzono 7 szkoleń w formie zdalnej z modułu cyfrowego;
- przeprowadzono 4 szkolenia stacjonarne w różnych miastach polski z modułu informacyjno – komunikacyjnego;
- przeprowadzono 6 szkoleń stacjonarnych w różnych miastach polski z modułu architektonicznego.

Poziom wydatków w projekcie w 2021 r. to: 702 075,89 zł.

II. Drugi konkurs KPRM na wzmocnienie potencjału NGO

W konkursie zorganizowanym przez KPRM w 2021 r. dofinansowane zostały kolejne projekty na szkolenia i doradztwo dla organizacji pozarządowych i partnerów społecznych w zakresie prowadzenia monitoringu tworzenia i stosowania przepisów prawa regulujących obowiązki dot. dostępności. W projektach tych zostaną wypracowane gotowe narzędzia i metodologia umożliwiające NGO samodzielne prowadzenie takiego monitoringu. Obecnie w wyniku konkursu jest realizowanych 8 projektów o łącznej wartości 7,3 mln zł:

- „Godność, Praca, Wsparcie – monitorowanie prawa dotyczącego Osób z Niepełnosprawnościami i ich otoczenia”, beneficjent: Fundacja Pomóż Innym;
- „Wzmacniamy organizacje pozarządowe i partnerów społecznych”, beneficjent: Region Jeleniogórski NSZZ "Solidarność";
- „Dostępność - skuteczne i przejrzyste prawo”, beneficjent: Fundacja Stabilo;
- „Dostępność dla pacjentów – monitoring tworzonego i stanowionego prawa”, beneficjent: Federacja Pacjentów Polskich;
- „Strażnicy dostępności”, beneficjent: PZG;
- „Akademia legislacji i monitoringu prawa”, beneficjent: Fundacja Ekonomii Społecznej PRZYSTAŃ;
- „Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i eksperckiego organizacji pozarządowych i partnerów społecznych w województwie podlaskim”, Beneficjent: Europartner Akademicki Klub Integracji Europejskiej;
- „Wspólnie - Dostępnie – Sprawiedliwie”, beneficjent: Fundacja Court Watch Polska.

Do końca 2021 r. wsparcie edukacyjno – szkoleniowe w ramach ww. projektów otrzymało już 79 organizacji pozarządowych.

Działanie 43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności

I. Projekt ustawy o ekonomii społecznej

W 2021 r. prace legislacyjne nad ustawą o ekonomii społecznej wkroczyły na kolejny etap procesu legislacyjnego. Projekt po uzyskaniu wpis do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów oraz przejściu konsultacji wewnętrznych w końcu maja 2021 r. został skierowany do konsultacji zewnętrznych. Zakończyły się one w końcu czerwca 2021 r. Pracom nad kształtem ustawy towarzyszyły konsultacje i dyskusje przeprowadzone w gronie ekspertów w ramach Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej organizowanego pod koniec kwietnia i w maju 2021 r., czy V Ogólnopolskiego Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej organizowanego pod koniec maja i w czerwcu 2021 r. Równolegle prowadzono prace nad aktualizacją

Krajowego Programu Rozwoju ES. Przygotowano narzędzie umożliwiające tworzenie programów rozwoju ES na poziomie lokalnym oraz Rekomendacje Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w zakresie jego stosowania.

Opisane powyżej prace stanowiły element kontynuowanego projektu pn.: "System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej".

II. Prace nad projektem ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

W 2021 r. rozpoczęto prace koncepcyjne nad nowym aktem prawnym, który będzie kolejnym ważnym elementem wdrożenia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Projekt przewiduje przegląd i analizę rozwiązań prawnych z zakresu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, a także szerokie konsultacje społeczne z uwzględnieniem wszystkich zainteresowanych stron. To m.in. osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni oraz przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego. Celem nowej ustawy będzie zapewnienie mechanizmów wsparcia zgodnych z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych i „operacjonalizacja” jej postanowień, wraz z odniesieniem do definicji zawartych w Konwencji.

Założenia tego aktu prawnego powstają w projekcie prowadzonym w szerokim partnerstwie strony rządowej, organizacji pozarządowych oraz jednostek akademickich. W dniu 10 września 2021 r. została podpisana umowa ustanawiająca partnerstwo, które tworzą Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego (z siedzibą w Krakowie), Uniwersytet Warszawski, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych pod przewodnictwem Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w MRiPS (lider). W dniu 16 września 2021 r. podpisano umowę o dofinansowanie projektu, w ramach którego prowadzone są prace nad ustawą. Polityki krajowe na rzecz osób z niepełnosprawnościami

W dniu 25 lutego 2021 r. Rząd RP przyjął *Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* (M.P. poz. 218). Dokument opisuje kompleksowo działania jakie mają zostać podjęte dla pełnego wdrożenia w Polsce postanowień *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*. Ich sformułowanie zostało poprzedzone diagnozą stanu faktycznego, analizą ogólnodostępnych danych statystycznych dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce oraz raportów i opracowań dotyczących tej tematyki. W oparciu o nie w Strategii zaproponowano kluczowe obszary priorytetowe Niezależne życie, Dostępność, Edukacja, Praca, Warunki życia i ochrona socjalna, Zdrowie, Budowanie świadomości, Koordynacja. Program stanowi wypełnienie założeń Strategii opisanych w dziale Dostępność. Długofalowy charakter Strategii sprawia, iż jej wdrożenie, także w aspekcie dostępności, będzie kontynuowane również po zakończeniu realizacji Programu.

Działanie 44. Społeczna świadomość dostępności

I. Działania promocyjne MFiPR

W 2021 r. kontynuując koordynację rządowego programu, MFiPR zrealizowało liczne działania na rzecz promocji idei dostępności, takie jak:

- kampania w radio (26.10-7.11.2021) dotycząca Programu. Grupą docelową były osoby 18+. Wyemitowano 84 spoty 30 sek. w stacji ogólnopolskiej RMF FM. Osiągnięty zasięg 1+ na poziomie 17 147 000 osób (co daje nam 58,5% populacji). GRP (siła kampanii) wyniosła 531. CPT (koszt dotarcia do 1 tys. słuchaczy) wyniósł 1,97 zł. OTH (częstotliwość) wyniosła 9,1. W PR1 PR kampania osiągnęła zasięg 1+ na poziomie 12,25 punktów procentowych w grupie docelowej, co w liczbach bezwzględnych wynosi 3 590 000 osób. W okresie 2 tygodni wyemitowano 68 spotów, każdy o długości 30 sekund;
- emisja spotu "Masz prawo do informacji w PJM" - w październiku 2021 odbyły się 363 bezpłatne emisje na antenach TVP i TVP regionalnych;
- artykuł pt. „Naprawianie świata – idea dostępności w sektorze kultury” zamieszczony w „Roczniku kultury 2021”, wydawanym przez Narodowe Centrum Kultury;
- materiały promujące proces certyfikacji, w tym m.in. artykuł pt. „Certyfikacja dostępności”, który miał blisko 6 tys. odbiorców;
- materiały promujące o szerszej tematyce związanej z dostępnością:
 - mailing promocyjny Funduszu Dostępności – (98 669 otwartych e-maili);
 - artykuł w „Gościu Niedzielnym” pt. „Unijne wsparcie dla tych którzy myślą o innych”;
 - cykl 3 postów Dostępność z POWER-em (średni zasięg posta 428 184 unikalnych użytkowników);
- prowadzenie profilu na Facebooku pn. „Dostępność Plus”;
- rozpoczęcie prac nad konkursem „uDOSTĘPniacze” dla uczniów i nauczycieli, którego celem jest promocja dostępności w środowisku szkolnym. W 2021 r. podpisano m.in. umowę z wykonawcą, opracowano dokumenty konkursowe oraz zaktualizowano stronę internetową przedsięwzięcia;
- cykliczny mailing kierowany do członków Rady Dostępności na temat bieżących działań i inicjatyw, o których MFiPR komunikowało na stornie internetowej Programu, informacje dotyczyły zarówno projektów i działań realizowanych w ramach Programu, ale także innych inicjatyw i wydarzeń, o charakterze promocyjnym, edukacyjnym czy świadomościowym, które działy się w Polsce, w 2021 r.;
- zwiększanie świadomości koordynatorów dostępności na temat naborów do aktualnych projektów, działań o różnorodnym charakterze przedmiotowym, których adresatem były jednostki samorządu terytorialnego, inne podmioty publiczne, ale także bezpośrednio koordynatorzy i pracownicy zajmujący się tematyką dostępności w swoich organizacjach;
- promocja narzędzi dla ogółu społeczeństwa, m.in. w zakresie sprawdzenia wiedzy nt. dostępności przez quizz wiedzy. Quizz pozwala na sprawdzenie wiedzy dotyczącej pojęć i terminologii, przepisów prawa, zatrudniania osób

z niepełnosprawnościami, czy tworzenia dostępnych plików tekstowych czy multimediiów. Quiz dostępny jest [na stronie internetowej Programu](#);

- działania podnoszące wiedzę podmiotów publicznych w zakresie procesu raportowania – w 2021 r. zrealizowano webinary (dostępne [na stronie internetowej Programu](#)), a także przygotowano krótki film instruktażowy, który krok po kroku wyjaśnia, jak wypełnić raport o stanie zapewniania dostępności.

Promocja rozwiązań ustawowych – w 2021 r. zarówno KPRM, jak i MFiPR prowadziły liczne działania informacyjne związane z wdrażaniem odpowiednio UDC oraz UZD.

W ramach systematycznie prowadzonych analiz, dotyczących efektywności działań informacyjno-promocyjnych należy wskazać, że w listopadzie 2021 r. o Programie słyszało 29 % badanych respondentów, zaś w czerwcu tego samego roku 33%, co oznacza niewielki, ale jednak spadek w tym zakresie. Zwiększył się natomiast odsetek osób, które o Programie pozyskały informacje z telewizji, prasy, radia, broszur informacyjnych, ale także jednostek samorządu terytorialnego i Facebooka. Można zatem przyjąć, że zarówno kampania radiowa, jak i spoty telewizyjne mają znaczący wpływ na wiedzę o programie. Jak wynika z przeprowadzonych badań, o Programie znacznie częściej dowiadywały się kobiety w wieku 20-34 lat, osoby z wykształceniem podstawowym i mieszkańcy małych miast (do 20 tys. mieszkańców). Źródłem wiedzy na temat Programu w 2021 r. dla osób w wieku 25-34 lata była telewizja.

W radiu wyraźnie częściej o programie usłyszały osoby w wieku 55-64 lata, a w prasie o programie przeczytały osoby w wieku 65 lat i więcej. Ta ostatnia grupa respondentów za źródło wiedzy uznała najliczniej Internet – 47%. Facebook najsilniej wykorzystywali w poszukiwaniu wiedzy osoby młode, w wieku 15-19 lat.

Dużym zainteresowaniem cieszy się również strona Programu na Facebooku²⁷. W 2021 r. profil obserwowało ponad 25 tys. osób. Wyświetlono na niej 33 posty. Przybyło 53 nowych obserwujących. Aktywność (reakcje, komentarze, udostępnienia) wyniosła 2,5 tys. Jak wskazują badania, była ona źródłem wiedzy dla osób młodych, ale także tych powyżej 65 roku życia. Na jej użyteczność w tym względzie wskazało 40% respondentów w tego przedziału wiekowego. Było ich tylko 1% mniej niż tych w wieku 15-19 lat. Oznacza to, że posty tam prezentowane mają charakter uniwersalny i formułowane są w sposób zrozumiały dla odbiorców w skrajnie różnym wieku. Suma środków przeznaczona na realizację tego Działania w MFiPR wyniosła w 2021 r. około 674 tys. zł.

II. Wydarzenia z udziałem przedstawicieli MFiPR

Problematyka dostępności w różnych jej wymiarach prezentowana była w 2021 r. wielokrotnie, przez Przedstawicieli MFiPR, podczas wydarzeń, konferencji i spotkań własnych, organizowanych wspólnie z partnerami zewnętrznymi lub zewnętrznymi. W dużej mierze wystąpienia te dotyczyły obowiązków ustawy o zapewnianiu dostępności osobom, wchodzących w życie w 2021 r. np. uruchomienie mechanizmu

²⁷ Link: www.facebook.com/dostepnoscpplus/

skargowego, obowiązków dotyczących dostępności w zamówieniach publicznych, a także dotychczasowych efektów działań realizowanych w ramach Programu. Szereg aktywności wiązało się z udziałem w konferencjach zwiększającą świadomość wokół problematyki dostępności a także wydarzeniach, które promowały nowe rozwiązania dostępnościowe. Poniżej wymieniono niektóre z nich:

- 28.04.2021 r., spotkanie dot. założeń Programu Dostępność Plus dla Sportu i obowiązków wynikających z ustawy o zapewnianiu dostępności, organizator: Instytut Sportu –PIB;
- 11.05.2021 r., wystąpienie na temat Partnerstwa na rzecz dostępności oraz rola koordynatorów dostępności;
- 20.05.2021 r., wystąpienie na temat założeń Programu, organizator: MF;
- 20.05.2021 r., Prezentacja: Jak skutecznie przygotować się do wdrożenia mechanizmu skargowego? przedstawiona na spotkaniu Grupy roboczej ds. społecznej odpowiedzialności administracji działającej przy Zespole ds. zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, organizator: MFiPR;
- 21.05.2021 r., wystąpienie nt. obowiązków NGO wynikających z art. 4 ust. 3 ustawy o zapewnieniu dostępności, organizator: Konwent Wojewódzkich Rad Pożytku Publicznego;
- Maj 2021 r., wystąpienie na konferencji Miasta bardziej dostępne dla wszystkich;
- 07.06.2021 r., wystąpienie podczas spotkania pn. „Dostępne Ministerstwo”;
- 22.06.2021 r., wystąpienie nt. zasad horyzontalnych w nowej perspektywie finansowej, organizator: Centrum Unijnych Projektów Transportowych;
- 24.06.2021 r., informacja nt. stanu realizacji Programu Dostępność Plus na lata 2018-2025, organizator: Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie;
- 15.09.2021 r., konferencja Międzynarodowe Senioralia;
- 17.09.2021 r., konferencja „Perspektywa górskiej turystyki społecznej w województwie śląskim”;
- 29.09.2021 r., Forum Inteligentnego Rozwoju w Toruniu, udział w debacie „Dostępny samorząd - rozwój miast, psychologiczne, socjologiczne aspekty budowy miast”;
- 06.10.2021 r., informacja nt. stanu realizacji Programu i Ustawie o dostępności podczas konferencji X Ogólnopolskie Forum FIRIS dla Zarządców i Administratorów obiektów sportowo-rekreacyjnych;
- 11.10.2021 r., webinarium poświęcone kwestiom związanym z wdrażaniem przepisów UZD- w szczególności art. 4 ust. 3 UZD;
- 13-14.10.2021 r., wystąpienia podczas Kongresu Turystyki Społecznej, organizator: Polska Organizacja Turystyczna i Ministerstwo Rozwoju i Technologii;
- 14.10.2021 r., informacja nt. stanu realizacji Programu podczas wydarzenia realizowane na 30-lecie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;

- 25.10.2021 r., wystąpienie nt. roli przedsiębiorców w Programie, organizator: PARP;
- 10.11.2021 r., wystąpienie nt. wdrażania art. 4 UZD, organizator: MFiPR we współpracy z Fundacją Integracja;
- 19.11.2021 r., wystąpienie nt. zapewniania dostępności dla osób głuchych w placówkach służby zdrowia, organizator: Forum Szpitali Fundacji K.I.D.S.;
- 08.12.2021 r., prezentacja o Programie na wydarzeniu MANKO aktywny senior, organizator: Urząd Wojewódzki Województwa Mazowieckiego;
- 15.12.2021 r., wystąpienie podczas inauguracji szlaku turystycznego z audiodeskrypcją w Beskidzie Niskim;
- 15.12.2021 r., wystąpienie podczas międzynarodowej konferencji naukowej „Zdrowa rodzina w zdrowej Europie”, organizator: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

III. Działania realizowane przez organizacje pozarządowe

W ramach działań zwiększających świadomość społeczeństwa, nt. dostępności również podmioty pozarządowe we współpracy m.in. z samorządami prowadziły w 2021 r. szereg działań promocyjno- informacyjnych w tym m.in.:

- **Fundacja Widzialni** - Raport 2021 "Dostępność i użyteczność stron internetowych oraz dokumentów cyfrowych", zapowiadający także tegoroczną konferencję. Była to VIII edycja badania stanu dostępności serwisów internetowych administracji publicznej. [Link do raportu](#);
- **Podlaski Sejmik z Niepełnosprawnościami i Europe Direct Podlaskie** - konferencja „Włączamy dostępność – dostępność łączy”. O dobrych praktykach i inspiracjach w zakresie wdrażania ustawy o zapewnieniu dostępności opowiadali przedstawiciele JST, reprezentanci organizacji pozarządowych, a także uczelni. Podczas konferencji został przedstawiony standard dostępności wydarzeń w Białymstoku, który powstał w ramach projektu "Włączamy dostępność" finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. [Link do informacji o projekcie](#);
- **Fundacja Kultury bez Barier, Miasto Stołeczne Warszawa** – konferencja online "Dostępność w zamówieniach publicznych". Tematem było m.in. odejście funkcjonalne w UZD, dostępność a Ustawa PZP; efektywne organizowanie dostępnego spotkania; EAA - zamówienia publiczne a dyrektywa ws. dostępności produktów i usług. Konferencja organizowana w ramach projektu Warszawska Akademia Dostępności. [Link do informacji na temat konferencji](#);
- **Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego** - Konferencja on-line „Zabytki dla wszystkich. Dostępność obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami”, Konferencja stanowiła przestrzeń spotkania i forum debaty dla środowiska konserwatorów i opiekunów zabytków oraz środowisk osób ze szczególnymi potrzebami. Poświęcona była dyskusji na temat dostępności miejsc historycznych uwzględniającej zróżnicowane potrzeby oraz wartości zabytkowe, a także o możliwościach współdziałania w zakresie adaptacji zabytków dla osób ze szczególnymi potrzebami. [Link do informacji na temat konferencji](#);

- **Wydział Kultury Urzędu Miasta Łodzi, Stowarzyszenie Kamienica 56, Fabryka Sztuki w Łodzi - DOSTĘPNOŚĆ. WŁĄCZAM** - konferencja metodyczna, poświęcona dobrym praktykom w otwieraniu kultury na potrzeby osób z niepełnosprawnościami – osób starszych, seniorów zależnych, osób niewidomych i niedowidzących, osób ze spektrum autyzmu, czy niepełnosprawnością ruchową. Konferencja była adresowana do pracowników instytucji kultury, animatorów, organizacji pozarządowych a także do osób zarządzających placówkami, które chcą budować i tworzyć projekty i programy włączające różnorodne grupy osób. [Link do informacji na temat konferencji.](#)

IV. Program Dostępność Plus nagrodzony w międzynarodowym konkursie Zero Barrier Project

Program został także zgłoszony do międzynarodowego konkursu The Zero Barrier Project 2022, promującego szeroko pojętą dostępność – innowacyjne praktyki, polityki oraz programy. W ramach edycji 2022 wyróżnionych zostało 76 projektów z 35 krajów świata koncentrujących się na prawach osób z niepełnosprawnościami. Nagrodzono projekty, które koncentrowały się wokół art. 9 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Stawia on na temat „dostępności” jako jednej z czterech głównych dziedzin obok zatrudnienia, edukacji i samodzielnego życia osób z niepełnosprawnościami. Wśród wyróżnionych rozwiązań znajdują się m.in systemy transportu publicznego, szkolenia on-line, aplikacje mobilne, plany urbanistyczne, systemy opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich, adaptacje miejsc pracy, a nawet place zabaw i gry. Zwycięskie projekty to także strategie korporacyjne i krajowe plany działania, w tym Program. Oprócz Programu, laureatem z Polski jest także ŁKA. Nagrodzone projekty znajdują się w rocznym raporcie Zero Project, który zostanie udostępniony ekspertom ds. integracji osób z niepełnosprawnościami na całym świecie.

Monitoring ryzyka i postępu realizacji obszaru

Legenda tabeli monitoringu ryzyka i postępu realizacji znajduje się [w analogicznej tabeli dla obszaru Architektura](#).

Monitoring postępu realizacji			
Szacowany postęp realizacji dla całego obszaru na koniec 2021 r.: 80%			
Działanie	Koordynator Działania	Szacowany postęp realizacji na koniec 2021 r.	Komentarz / Uwagi koordynatora Programu
34. Polski Access Board	MFiPR	100%	Koordinacja prac Rady Dostępności była prowadzona sprawnie w 2021 r. Spotkania Rady Dostępności odbywały się regularnie. Członkowie Rady aktywnie włączali się w prace Rady, bieżące konsultacje. W wyniku działalności Rady w 2021 r. przyjęto 4 uchwały o istotnym znaczeniu dla priorytetowych procesów wdrażania przepisów UZD.
35. Prawo dla dostępności	MFiPR	80%	MFiPR wprowadziło już w życie przepisy UZD. Na 2022 r. pozostaje do uchwalenia ustawa o dostępności niektórych produktów i usług (nr w Wykazie prac Rady Ministrów: UC119). Jej założenia już są gotowe. Nowelizacja innych przepisów prawa jest obecnie zadaniem leżącym po stronie konkretnych resortów, które wykonują zadania zgodnie ze swoimi kompetencjami.
36. Polskie Standardy Dostępności	MFiPR	80%	Określanie standardów jest procesem ciągłym; trudno wskazać jednoznacznie tu poziom wykonania, lecz postęp w tym zakresie jest z pewnością znaczący.

37. Procedury bez barier	MFiPR	80%	Projekty realizujące cele tego Działania są realizowane terminowo.
38. Współpraca na rzecz dostępności	MFiPR	80%	Działania realizowane są zgodnie z planem. W kontekście projektów realizowanych przez MSWiA oraz KPRM brak istotnych opóźnień w realizacji projektów. Ewentualne przeszkody związane głównie z stanem epidemii, rozwiązywane były na bieżąco w ramach harmonogramu realizacji projektów. W kontekście działań prowadzonych przez MFiPR zachowana jest systematyka prac i sprawność działania. Podejmowane są nowe inicjatywy sprzyjające rozwojowi współpracy na rzecz dostępności.
39. Zamówienia publiczne i inwestycje	UZP	80%	Działanie realizowane zgodnie z planem.
40. Certyfikacja na rzecz dostępności	MFiPR	70%	Działanie realizowane zgodnie z planem.
41. Monitoring polityk publicznych	GUS	80%	Działanie jest realizowane zgodnie z planem. W 2021 r. MFiPR opublikowało „Raport o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmioty publiczne w Polsce według stanu na 1 stycznia 2021 r.”. Ponadto opracowano system wskaźników monitorowania dostępności.
42. Potencjał organizacji pozarządowych	KPRM	b/d podmiot realizujący działanie nie podał tych danych	Zadanie jest sukcesywnie realizowane

43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności	MRIPS	b/d podmiot realizujący Działanie nie podał danych - (szacunkowo ok. 70%)	<p>Projekt pn. System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej został przedłużony o 12 miesięcy, pierwotnie miał się zakończyć do 31.12.2021. W ramach zgłoszonych oszczędności zmniejszono wartość projektu o 150 tys. zł.</p> <p>Natomiast prace legislacyjne nad projektem ustawy wdrażającej Konwencję OZN o prawach osób niepełnosprawnych o roboczym tytule ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami są na początkowym etapie realizacji.</p>
44. Społeczna świadomość dostępności	MFiPR	80%	<p>Działania podnoszące świadomość społeczną w zakresie dostępności są realizowane sprawnie i kreatywnie. Przedstawiciele MFiPR aktywnie biorą udział w wydarzeniach o tematyce dostępności prezentując doświadczenia i efekty prowadzonych w Programie działań. Rozbudowywane są treści rządowych stron internetowych w zakresie aktualnych projektów, konkursów, inicjatyw i działań celem podnoszenia wiedzy nt. skali inwestycji realizowanych na rzecz dostępności. Dla lepszej rozpoznawalności Programu wskazana byłaby jednak promocja o szerokim zasięgu np. w TV, ale w tym celu konieczne są dedykowane środki finansowe lub zapewnienie możliwości bezpłatnej emisji spotów promocyjnych.</p>

Monitoring ryzyka						
Działanie	Koordinator Działania	Nazwa ryzyka	Potencjalny skutek	Prawdopodobieństwo wystąpienia (0-10)	Reakcja na ryzyko	Komentarz / Uwagi Koordynatora Programu (MFIPR)
34. Polski Access Board	MFIPR	Zbyt mała aktywność grup roboczych.	Brak efektów prac grup roboczych, brak wypracowanych narzędzi, praktycznych instrumentów, które mogłyby wspierać rozwijanie dostępności w różnych obszarach. W konsekwencji brak zaangażowania ekspertów.	10	Rezygnacja z nieaktywnych grup roboczych lub poszukiwanie nowych zagadnień tematycznych odpowiadających na bieżące potrzeby rynku, które zdobędą zainteresowanie partnerów do aktywnej współpracy.	Na tym etapie jest sugerowana rezygnacja z nieaktywnych grup roboczych.
		Niska skuteczność rekomendacji opracowywanych	Niewdrażanie, przez właściwe kompetencyjnie	7	Wzmoczone działania koordynatora Programu w kierunku	MFIPR prowadzi monitoring procesu zmiany prawa –

		przez Radę Dostępności.	instytucje, rekomendacji opracowanych przez Radę Dostępności powoduje brak realnych zmian w procesach legislacyjnych i kształtowaniu polityk publicznych z uwzględnieniem potrzeb dostępności.		monitorowania działań poszczególnych instytucji, resortów w zakresie wdrożenia rekomendacji przygotowanych przez Radę Dostępności. Prowadzenie korespondencji mailowe, pisemnej, monitorowanie działań.	jego efekty pokażą czy rekomendacje RD okazały skuteczne.
35. Prawo dla dostępności	MFiPR	Brak możliwości oddziaływania na partnerów resortowych.	Opóźnienia we wprowadzaniu zmian legislacyjnych.	6	Zwiększenie zainteresowania tematyką w partnerskich resortach.	Spotkania kierownictwa resortów odpowiedzialnych za poszczególne działania w Programie.
36. Polskie Standardy Dostępności	MFiPR	Brak ekspertów z dziedzin specjalistycznych	Niemożność zbudowania profesjonalnych zespołów tematycznych	6	Popularyzacja idei dostępności także w środowiskach hermetycznych,	Działania w środowiskach eksperckich są konieczne ze względu na

		związanych z dostępnością.	wokół zagadnień standardów		o bardzo wąskich specjalnościach.	rozbudowywanie katalogu standardów wychodzących poza tradycyjne zagadnienia architektoniczne czy komunikacyjne.
37. Procedury bez barier	MFiPR	Brak możliwości realizacji przeglądów i warsztatów w trybie stacjonarnym.	Opóźnienie realizacji projektu.	6	Uzgodnienie z Wykonawcą zasad realizacji wydarzeń w trybie on-line. Przedłużenie okresu realizacji umowy.	Zmieniono formę warsztatów na zdalną.
38. Współpraca na rzecz dostępności	KPRM	Brak możliwości realizacji szkoleń stacjonarnych, trwający stan epidemii COVID-19 i obostrzenia dotyczące spotkań.	Opóźnienie realizacji projektu.	5	Redukowanie ryzyka. Uzgodnienie z Wykonawcą zasad realizacji szkoleń w trybie on-line. Przedłużenie okresu realizacji umowy.	Ryzyko nie wystąpiło.
	KPRM	Niewystarczająca liczba koordynatorów ds.	Brak zgłoszeń na szkolenia, nieosiągnięcie	7	Redukowanie ryzyka. Monitorowanie rekrutacji na	Ryzyko nie wystąpiło.

		dostępności biorących udział w szkoleniach.	wskaźnika produktu.		szkolenia i w miarę potrzeby - dodatkowe działania zachęcające do udziału w projekcie. Stały kontakt z urzędami objętymi wsparciem.	
	MSWiA	Niezrekrutowanie oczekiwanej liczby uczestników szkoleń.	Nie zostaną osiągnięte zakładane w projekcie cele. W projektach wyłonionych w ramach konkursu pn. "Dostępny samorząd" nie została zakończona rekrutacja uczestników.	2	Wzmocnienie działań informacyjnych mających na celu zrekrutowania wymaganej liczby uczestników.	Ryzyko wystąpiło. W 6 spośród 24 projektów wciąż nie zakończono procesów rekrutacji na usługę szkoleniową. Wzmocniono działania informacyjno-promocyjne dot. możliwości skorzystania z usługi szkoleniowej.

		Utrzymujący się stan pandemii COVID-19.	Opóźnienie w realizacji projektu.	3	Zmiana formuły realizacji szkoleń na prowadzenie zajęć w trybie zdalnym (on-line).	Ryzyko wystąpiło, dopuszczono możliwość opóźnień w realizacji projektu wprowadzając jednocześnie odstępstwa od pierwotnych założeń i zmianę formuły realizacji szkoleń ze stacjonarnych na on-line.
	MFiPR	Słabnące zainteresowanie nowych podmiotów przystąpieniem do Partnerstwa na rzecz dostępności.	Zmniejszenie poziomu zaangażowania podmiotów w realizację działań oddolnych i komunikowanie o tych działania. Ograniczenie wiedzy o projektach dot. dostępności realizowanych	8	Podjęcie działań promocyjnych, upowszechniających nt. korzyści wynikających z członkostwa w Partnerstwie. Poszukiwanie nowych podmiotów zainteresowanych przystąpieniem do Partnerstwa.	Ryzyko wystąpiło i spowodowało mniejszą liczbę nowych podmiotów, które przystąpiły do Partnerstwa w 2021 r. w stosunku do 2020 r. Wprowadzenie większej częstotliwości

			przez podmioty z różnych sektorów.		Zwiększenie intensywności współpracy z aktualnymi sygnatariuszami.	spotkań sygnatariuszy Partnerstwa spowodowało większe zainteresowanie partnerów dzieleniem się swoimi doświadczeniami i informacjami o realizowanych na bieżąco inicjatywa. Ze spotkania na spotkanie wzrasta liczba podmiotów chcących przedstawić prezentację nt. swoich doświadczeń.
	MFiPR	Utrzymująca się rotacja pracowników Wydziału dostępności,	Opóźnienia w realizacji działań bieżących, brak impulsów i zasobów do	8	Wzmocnienie kadrowe Wydziału.	Na 2022 r. przewidziano wzmocnienie zasobów kadrowych przez

		komórki powołanej w strukturze MFiPR do zarządzania procesem koordynacji rządowego Programu i kształtowania warunków dla rozwoju polityki publicznej na rzecz dostępności.	podejmowania nowych inicjatyw, spadek jakości działań koordynacyjnych.			obsadzenie wakującego stanowiska pracy oraz utrzymanie czynników motywacyjnych.
39. Zamówienia publiczne i inwestycje	UZP	Brak zainteresowania potencjalnych uczestników udziałem w szkoleniach.	Brak przeszkolenia zaplanowanej liczby osób.	5	b/d	Ryzyko nie wystąpiło. Odnotowano duże zainteresowanie szkoleniami i konferencją, co przełożyło się na osiągnięcie zakładanych celów.
40. Certyfikacja na rzecz dostępności	MFiPR	Poziom przygotowania merytorycznego i organizacyjnego	Niska jakość złożonych dokumentów.	4	Dokumenty wymagające uzupełnień, wydłużona ocena	Ryzyko wystąpiło i dlatego ocena została

		podmiotów, które wzięły udział w naborze.			wniosków przez Zespół.	przedłużona na 2022 r.
41. Monitoring polityk publicznych	GUS	Nie złożenie raportów o stanie zapewniania dostępności przez część podmiotów publicznych.	Niepełne dane o dostępności podmiotów publicznych w kraju.	7	Zmiana systemu raportowania dostępności. Zmiany prawa celem poprawy poziomu zapewniania dostępności przez podmioty publiczne. Wzmocnienie działań edukacyjnych i świadomościowych, wskazujących na obowiązki w zakresie dostępności po stronie podmiotów publicznych.	Ryzyko wystąpiło. Przed kolejnym badaniem dostępności podmiotów publicznych w 2025 r. prowadzone będą liczne działania edukacyjne i systemowe na rzecz usprawnienia procesu raportowania dostępności.
42. Potencjał organizacji pozarządowych	KPRM	Utrudnienia w realizacji projektu wynikające ze stanu epidemii i związanych z nimi ograniczeń.	Opóźnienia bądź niezrealizowanie części projektu.	5	Modyfikacje w zakresie, budżecie i harmonogramie realizacji projektów, stosownie do sytuacji.	Ryzyko nie wystąpiło.

		Nieprawidłowości w toku realizacji projektu.	Nieprawidłowości w toku realizacji projektów, uniemożliwiające uznanie kwalifikowalności wydatków i odbiorców projektu.	2	Działania informacyjne i kontrolne.	Ryzyko nie wystąpiło.
		Nieprawidłowości związane z udzielaniem zamówień zgodnie z wymogami (zasada konkurencyjności, rozeznanie rynku).	Nieprawidłowości w przeprowadzeniu postępowań, nierzetelność wykonawcy ujawniona w trakcie realizacji zamówienia.	2	Działania kontrolne.	Ryzyko nie wystąpiło.
43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności	MRiPS	B/d (brak określonych ryzyk dla projektów uwzględnionych w sprawozdaniu).	b/d	b/d	b/d	b/d
44. Społeczna świadomość dostępności	MFiPR	Brak woli partnerów	Fragmentacja podejmowanych działań świadomościowych	9	Podjęcie działań miękkich zmierzających do monitorowania i	Potrzeba sprawniejszej koordynacji działań promocyjno-

		zewnątrznych do współpracy.	h trafiająca do ograniczonej grupy odbiorców.		upowszechniania informacji nt. podejmowanych działań edukacyjnych szerszemu gronu odbiorców.	edukacyjnych zwiększających świadomość społeczną wokół dostępności. Potrzeba przeprowadzenia ogólnopolskiej kampanii społecznej wokół wyzwań i priorytetów w zmianie podejścia społeczeństwa do dostępności.
	MFiPR/ DKP	rozbudowane procedury wewnętrzne utrudniające realizację projektów połączone dodatkowo z obostrzeniami pandemicznymi.	Wydłużanie się czasu realizacji.	7	Podejmowanie działań upraszczających wewnętrzne procedury urzędu.	Ryzyko jest tolerowane przez koordynatora, lecz dla sprawności działania dobrze jest podejmować działania udrażniające działanie komórek.

	DFIPR/D KP	Brak zasobów kadrowych do prowadzenia wszystkich działań.	Opóźnienie w realizacji działań, mniejsza aktywność, mniejsza ich liczba.	7	Zwiększenie zatrudnienia stałego lub tylko do konkretnego projektu.	Warto rozważyć zatrudnianie elastyczne, jak wspomniane projektowe.
--	---------------	---	---	---	---	--

5. KWESTIE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS

Analizując informacje przekazywane w związku z wykonaniem działań Programu w 2021 r., zidentyfikowano kilka zjawisk, mających znaczący wpływ na stopień realizacji założeń Programu.

I. Coraz mocniej odczuwalny brak dedykowanego budżetu dla Programu

Program to specyficzny instrument, spinający szereg działań na rzecz dostępności, realizowanych przez setki podmiotów w ramach zróżnicowanych działań, programów, projektów czy konkursów. Choć Program oszacowano na ok. 23 mld zł i to głównie ze środków funduszy europejskich, to po 3 latach wdrażania Programu można stwierdzić, że na chwilę obecną udało się wydatkować na ten cel ok. 13 mld zł. Kończąca się perspektywa wydatków na politykę spójności 2014-2021 pokazuje, że na kolejne środki można będzie liczyć w tym zakresie dopiero z perspektywy 2021-27, która realnie zostanie uruchomiona w drugiej połowie 2022 r. Z pewnością odblokowanie przez Komisję Europejską możliwości skorzystania ze środków Krajowego Planu Odbudowy mogłoby znacząco poprawić sytuację pod tym względem, ponieważ w instrumencie tym również uwzględniono systemowe/horyzontalne wsparcie na rzecz dostępności, wskazując, że wszystkie nowe inwestycje finansowane z KPO powinny spełniać kryteria dostępności. Niezależnie jednak od źródła jakim są fundusze europejskie, cały czas istnieje silna potrzeba uwzględniania kryterium dostępności w ramach wszystkich wydatków publicznych przeznaczonych na inwestycje z których korzystają bezpośrednio obywatele. Dotyczy to w szczególności infrastruktury mieszkaniowej, transportowej, edukacyjnej, zdrowotnej, sportowej, społecznej itp.

II. Trudności w precyzyjnym monitorowaniu wydatków na dostępność

Konsekwencją braku dedykowanego budżetu dla Programu jest trudność w precyzyjnym monitorowaniu wydatków, które służą realizacji jego celów. Nie są one ściśle wpisane w ramach budżetu samego Programu, ale także w zdecydowanej większości przypadków są trudne do precyzyjnego zidentyfikowania czy oszacowania w ramach danej inwestycji, która została zaliczona jako uwzględniająca cele Programu. Dlatego z reguły, w procesie monitorowania stosuje się oszacowania, stanowiące przybliżoną sumę wydatków na wszystkie inicjatywy na rzecz dostępności, realizowane w bieżącym okresie, tym bardziej że duża część realizowanych inwestycji zawiera tylko pewien, trudny do precyzyjnego określenia jej komponent. Takim przykładem są choćby inwestycje w infrastrukturę i tabor transportu kolejowego czy miejskiego. W przypadku np. remontu stacji kolejowej wydatki na rzecz dostępności stanowią tylko jej niewielką część. Dlatego dla wydatków w obszarze transportu przyjęto, iż jedynie zakupy dostępnego taboru i środków transportu zakwalifikowano w 100% a inwestycje w infrastrukturę kolejową (np. remont stacji, peronów) tylko w 5 % wykazanych kosztów na ten cel. Także finansowanie inwestycji związanych z infrastrukturą sportową, budowaną lub

modernizowaną z zachowaniem reguł dostępności, tylko w 5% wliczono do budżetu na realizację Programu. Podobnie, pewne założenia przyjęto dla wybranych inwestycji z obszaru usług. Mowa tu przede wszystkim o wartości usług społecznych i zdrowotnych finansowanych ze środków RPO. Ze względu na ich charakterystykę w polityce spójności, wydatki na obie ww. kategorie świadczeń są monitorowane łącznie, ale to usługi społeczne są związane bezpośrednio z założeniami Programu i poprawą dostępności. Dlatego z ogólnych wydatków na usługi społeczne i zdrowotne w 2021 r. tylko 50% uznano jako przyczyniające się bezpośrednio do celów Programu. Finalnie, w związku niejednorodnym sposobem kalkulacji kosztów ponoszonych na dostępność, suma prezentowanego poziomu wydatków na realizację Programu stanowi tylko przybliżoną wartość wszystkich realizowanych w Polsce inwestycji i działań na rzecz dostępności. Dodatkowym problemem pozostaje fakt braku przekazywania przez wielu koordynatorów Działań informacji o planowanych i faktycznie realizowanych wydatkach na dostępność - pomimo podkreślania wagi tego faktu tak na spotkaniach z kierownictwem innych resortów, jak i w bezpośredniej korespondencji. Dlatego MFiPR pozyskuje informacje na temat wydatków na dostępność z różnych źródeł (np. bezpośrednio od przewoźników kolejowych), w związku z czym ich porównywalność pomiędzy poszczególnymi latami monitorowania Programu - może być utrudniona.

III. Spadek zainteresowania tematyką dostępności

W pierwszych latach realizacji Programu zainteresowanie tą inicjatywą było naprawdę duże. Przede wszystkim dlatego, że po raz pierwszy w Polsce na taką skalę poruszona została tematyka dostępności, a środowisko osób z niepełnosprawnościami, które bardzo długo czekało na zainicjowanie takich działań, bardzo mocno włączyło się w programowanie tej inicjatywy i wyrażanie swoich oczekiwań z nią związanych. Temat został też nieco mniej entuzjastycznie, ale stosunkowo dobrze przyjęty w podmiotach publicznych, które nierzadko samodzielnie wychodziły z inicjatywą uruchomienia różnego rodzaju wsparcia. Z tego powodu na początku wdrażania Programu rozpoczęto realizację bardzo wielu projektów, inicjatyw i działań, które są kontynuowane w kolejnych latach. Obecnie po przeszło 3,5 roku wdrażania Programu dużo inicjatyw jest już na zaawansowanym etapie realizacji, ale niestety niewiele pojawia się nowych. Jest to również bezpośrednio związane z kończącym się strumieniem finansowym funduszy europejskich (głównie EFS), które sponsorowały tą tematykę w ponad 90%. Ponieważ z roku na rok zmniejszają się fundusze wydatkowane na realizację Programu, powoduje to coraz bardziej ograniczone możliwości rozpoczynania nowych inicjatyw. Wiele podmiotów po początkowym okresie intensywnych działań w obszarze dostępności, obecnie jedynie ogranicza się do kontynuowania już rozpoczętych prac i nie angażuje się w nowe działania. Także efekt mobilizacji wywołany przepisami UZD i nowymi obowiązkami nałożonymi na sektor publiczny wydaje się stopniowo wygasać. Część podmiotów publicznych poczyniła już niezbędne inwestycje, ale inne albo dopiero je planują albo przeszły do porządku dziennego nad ich wdrożeniem. Świadczy o tym m.in. zaledwie 41% odsetek podmiotów spełniających kryteria dostępności z ustawy (i to na podstawie samospisu – co jest raczej zawyżoną wartością). Podobnie do nieobligatoryjnego Partnerstwa

na rzecz dostępności przystępuje coraz mniej nowych podmiotów. W całym roku 2021 było to tylko około 20 nowych podmiotów, a pewna część spośród tych którzy przystąpili wcześniej pozostaje nieaktywna nie uczestnicząc w spotkaniach organizowanych przez MFiPR i nie dzieląc się swoimi praktykami w tym zakresie.

IV. Brak wyraźnej polityki promocyjnej dla tematyki dostępności

Działalność komunikacyjna prowadzona przez koordynatora Programu w 2021 r. skoncentrowana była na obszarach związanych z wejściem w życie nowych obowiązków wynikających z Ustawy o zapewnianiu dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami np.: obowiązek raportowania dostępności, wejście w życie mechanizmu skargowego, uruchomienie obowiązków związanych z uwzględnianiem standardów dostępności w zamówieniach publicznych czy przygotowań proceduralnych do mechanizmu certyfikacji dostępności. To właśnie tym zagadnieniem w dużym stopniu poświęcone były działania informacyjne. Brak kompleksowej kampanii świadomościowej wokół tematyki dostępności, skierowanej do biznesu i innych sektorów gospodarczych powoduje, że priorytetami działalności przedsiębiorstw wciąż pozostaje minimalizowanie negatywnych skutków związanych z obostrzenia pandemii COVID-19 w Polsce. Dodatkowo tematyka dostępności nie jest już obecna w przekazach medialnych najważniejszych osób w państwie, nie stoi na czele priorytetów zadań publicznych, przez co świadomość potrzeb w tym zakresie – w szczególności wśród osób nie zajmujących się tą tematyką zawodowo lub nie doświadczających niepełnosprawności osobiście lub w swoim najbliższym otoczeniu - stopniowo się obniża.

Aktualnie przekaz medialny i polityka publiczna na rzecz dostępności nie mieści się w katalogu najważniejszych i najbardziej priorytetowych przekazów. W skali makroekonomicznej, w 2021 r. wciąż kluczowe pozostawały działania związane z wyzwaniem gospodarczymi czy kondycją służby zdrowia w kontekście pandemii koronawirusa. Rosnący poziom inflacji w drugiej połowie roku determinował potrzebę interwencji w ramach polityki pieniężnej, a to oddziaływało na całą sferę gospodarki i spadek skłonności do inwestycji, bilans handlu zagranicznego, spadek popytu w wielu segmentach rynku krajowego. Ma to przełożenie na niewystarczające zaangażowanie w planowanie nowych projektów i programów sprzyjających rozwojowi dostępności w sektorowych politykach publicznych. Ma to także przełożenie na poziom komunikacji, przekazywania danych i informacji o realizowanych przedsięwzięciach. Przekazywanie informacji niekompletnych bądź nieskoordynowanych z jednostkami podrzędnymi wpływało na niepewność danych dot. efektów i skali realizowanych przedsięwzięć Programu.

V. Utrzymujący się stan pandemii COVID-19

Utrzymujący się stan pandemii związanej z kolejnymi falami rozprzestrzeniania się Koronawirusa w Polsce w 2021 r. spowodował, że nie wszystkie projekty, tak jak w 2020 r. mogły być w pełni zrealizowane zgodnie z wcześniejszymi założeniami. W przypadku niektórych przedsięwzięć koniecznym było wprowadzenie zmian do początkowych założeń. Dotyczyło to np. katalogu działań do realizacji czy kierunków interwencji tak, by pomimo odczuwanych ograniczeń czy przeciwności, cele

projektów mogły być osiągnięte w 2021 r. Ryzyka te zostały uwzględnione w tabelach ryzyka dla każdego z obszarów realizacji Programu. W większości przypadków ryzyka te zostały jednak zarządzone skutecznie, dając gwarancję dla prawidłowej realizacji Działań w 2021 r. W części przypadków zanotowano jednak opóźnienia i potrzebę wydłużenia czasu na realizację projektów.

VI. Malejący poziom zaangażowania beneficjentów Programu

Niepokojącym jest fakt obserwowanego spadku poziomu zaangażowania samych beneficjentów Programu jego skuteczną realizacją i dalszym rozwijaniem. Zapał środowisk osób z niepełnosprawnościami zaangażowanych w dotychczasowej współpracy z administracją rządową w zakresie kształtowania polityki publicznej na rzecz dostępności wyraźnie osłabł. Brak jest skutecznej presji organizacji pozarządowych na decydentów zarówno w wymiarze krajowym jak i lokalnym do tego, aby poprawa dostępności weszła w główny nurt polityk publicznych każdego szczebla. Dodatkowo obserwowana jest koncentracja potrzeb zgłaszanych przez te środowiska na problemach punktowych, które nierzadko posiadają już rozwiązania w przepisach prawa a ich skuteczne wdrożenie zależy od procedur następczych i mechanizmów gwarantujących egzekwowalność regulacji. Zbyt duże rozdrobnienie obszarów problemowych oraz brak wyraźnych dążeń do opracowania mechanizmów wsparcia i warunków do systemowego rozwijania dostępności w Polsce, powodują trudności w uchwyceniu spójnego podejścia do oczekiwań środowisk osób z niepełnosprawnościami związanych z dalszym rozwojem polityki publicznej na rzecz dostępności.

Identyfikuje się w tym zakresie potrzebę wydzielenia priorytetów polityki publicznej na rzecz dostępności bazujących na akceleratorach zmian, czyli wzmacnianiu nakładów na te segmenty społeczno-gospodarcze, które pozwolą zniwelować luki w zakresie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz nadadzą dynamikę dalszych działań sprzyjających poprawie warunków ich życia i udziału w życiu społeczno-gospodarczym w pełnym zakresie. To z kolei wymaga wyjścia z ofertą współpracy do szerszych kręgów organizacji pozarządowych, instytucji i urzędów, które posiadają doświadczenia w różnych obszarach wsparcia bezpośredniego i pośredniego dla osób ze szczególnymi potrzebami.